

Landbrugets Økonomi 2018

Schou, Jesper Sølvér

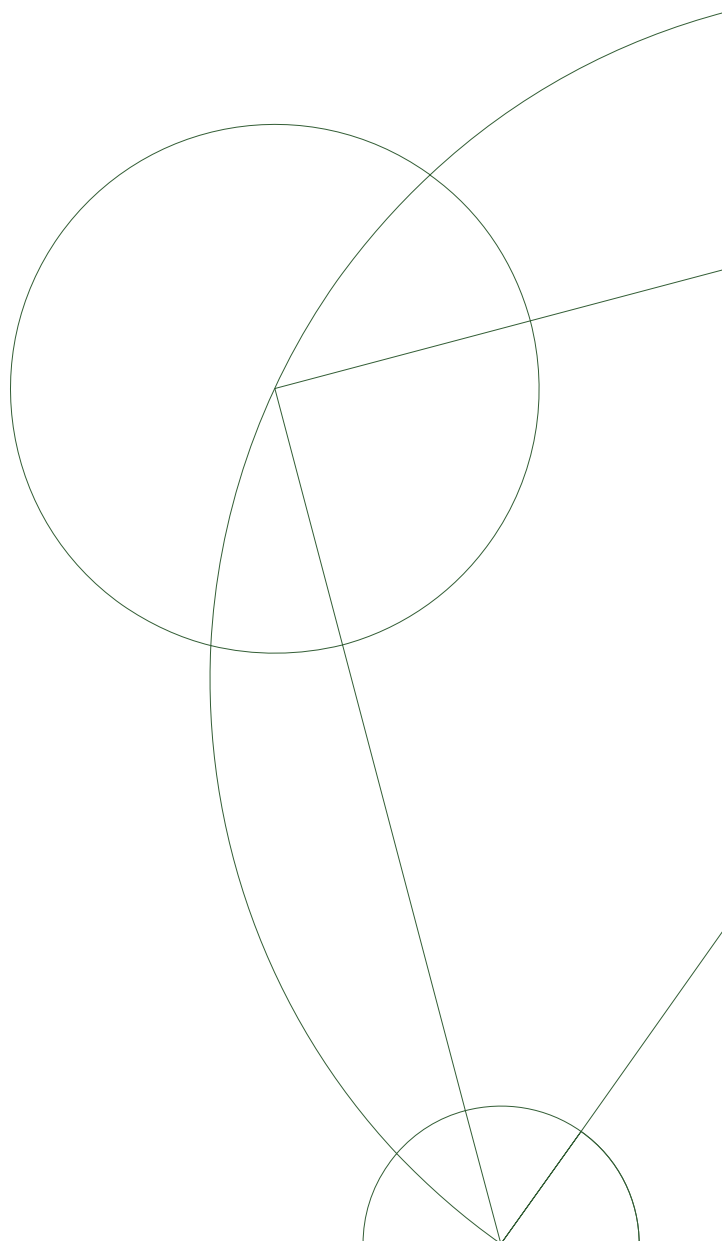
Publication date:
2019

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Schou, J. S. (red.) (2019). *Landbrugets Økonomi 2018*. Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet. Landbrugets Økonomi, Bind. 2018

Landbrugets Økonomi 2018

Landbrugets økonomi 2018

Redaktion: Jesper S. Schou

Opsætning: Elsebeth Vidø

Forfattere:

Kapitel 1: Jakob Vesterlund Olsen, Jens-Martin Roikjer Bramsen, Michael Friis Pedersen,
Jesper S. Schou

Kapitel 2: Henning Otte Hansen

Udarbejdet i henhold til aftalen mellem Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi og Miljø- og Fødevareministeriet om myndighedsberedskab for 2018

Udgivet: februar 2019

Tidligere udgaver i serien Landbrugets økonomi kan findes her:

http://ifro.ku.dk/publikationer/ifro_serier/landbrugets_ekonomi/

ISSN: 1902-0813

Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi

Københavns Universitet

Rolighedsvej 25

1958 Frederiksberg

www.ifro.ku.dk

Indholdsfortegnelse

INDHOLDSFORTEGNELSE	2
FORORD	3
SAMMENFATNING	4
Jordbrugets indtjening, produktion og faktorforbrug	4
Agro- og fødevarerindustriens konjunkturer	6
1. JORDBRUGETS INDTJENING, PRODUKTION OG FAKTORFORBRUG.....	8
1.1 Jordbrugssektoren som helhed.....	8
1.2 Produktionsværdi, priser og produktion	13
1.3 Produktionsomkostninger, faktorpriser og faktorforbrug	15
1.4 Udvalgte produktioner	16
1.5 Særlige forhold i 2018.....	37
1.6 Brugerfamiliernes samlede indkomster	40
1.7 Perspektiver de kommende år	41
1.8 Tabeller for jordbruget opdelt efter driftsform og størrelsesgrupper	44
Referencer	55
2. AGRO- OG FØDEVAREINDUSTRIENS KONJUNKTURER	57
2.1 Udviklingen i de enkelte sektorer	57
2.2 Skal andelsselskaberne stabilisere landmændenes indtjening?	67
Referencer:	79

Forord

Nærværende rapport indeholder en oversigt over indtjening, produktion og faktorforbrug i dansk jordbrug, samt udsigterne for det kommende år. Opgørelserne omfatter jordbrugssektoren som helhed såvel som bedrifter inden for jordbrugets hoveddriftsformer: plantebedrifter, kvægbedrifter, svinebedrifter og gartnerivirksomheder. Rapporten indeholder tillige en vurdering af konjunktursituationen i den danske agro- og fødevareindustri, herunder udvikling i omsætning, indtjening og væsentlige tiltag i de enkelte sektorer.

Rapporten er udgivet elektronisk på Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomis hjemmeside i februar 2019. I forhold til tidligere udgives nærværende rapport i februar, idet datagrundlaget for 2018-prognosen først var tilgængeligt ultimo december.

Af instituttets medarbejdere har følgende medvirket ved udarbejdelsen af publikationen: Jens-Martin Roikjer Bramsen, Michael Friis Pedersen, Jakob Vesterlund Olsen og Jesper S. Schou (Jordbrugets produktion, indtjening og faktorforbrug), Henning Otte Hansen (Agro- og fødevareindustriens konjunkturer). Elsebeth Vidø og Jesper S. Schou har forestået redigeringen af rapporten.

Institutleder Bo Jellesmark Thorsen
Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi
København, 4. februar 2019

Sammenfatning

Jordbrugets indtjening, produktion og faktorforbrug

I det danske landbrug forventes totalfaktorproduktiviteten at falde næsten ca. 5 pct. fra 2017 til 2018 på grund af lave vejrbedingede udbytter i 2018. Derudover falder sektorbytteforholdet og medfører et stort fald i den økonomiske produktivitet i 2018. Totalfaktorproduktiviteten forventes i 2019 dog at stige betragteligt i kraft af forventning om normaludbytter.

Nettorestindkomsten – dvs. restbeløbet til finansielle poster, forrentning af landbrugskapital og aflønningen af brugerfamilien – forventes at falde til 11,5 mia. kr. i 2018 svarende til en reduktion på 8,5 mia. kr. i forhold til 2017, jf. tabel 1.1. Faldet skyldes en sammensat effekt af lave svinepriser og især lave udbytter grundet en øget andel vårafgrøder som følge af det våde efterår i 2017, samt tørken i sommeren 2018.

En dekomponering af de væsentligste effekter viser, at de reducerede udbytter som følge af tørken har medført en reduceret nettorestindkomst på ca. 3,6 mia. kr., mens den ændrede afgrødesammensætning, som følge af det våde efterår, vurderes at have reduceret nettorestindkomsten med 0,5 mia. kr. – altså et direkte tab i størrelsesordenen 4,1 mia. kr. på grund af vejrliget i 2017/18. I forhold til de skøn, der blev foretaget i sommeren 2018, vurderes tabet således noget lavere – primært fordi udbytterne ifølge Danmarks Statistisk seneste opgørelser ikke blev helt så lave som tidligere vurderet. Dekomponeringen viser også, at de lave svinepriser vurderes at have reduceret nettorestindkomsten med 3,6 mia. kr. De lave svinepriser har således betydet næsten lige så meget som vejrliget for nettoindkomsten.

I 2019 forventes en ”normalisering” af nettorestindkomsten, som ventes at andrage 15,1 mia. kr. Samlet set kommer store konventionelle kvægbrug relativt godt ud af 2018, forfulgt af store økologiske kvægbrug og potteplantegartnerier. Store plantebrug og især store svinebrug og minkfarme er udfordret på indtjeningen i 2018.

Ses på driftsresultaterne for de store bedrifter med minimum to helårsarbejdere, varierer disse en del mellem driftsformerne, ligesom der er stor spredning inden for de enkelte driftsformer. For de store planteavlsbrug forventes driftsresultatet før aflønning af brugerfamilien at falde og blive negativt med -204 t.kr. mod et væsentlig bedre resultat med 676 t.kr. i 2017. Efter arbejdsvederlag til brugerfamilien er der et stort negativt resultat på -663 t.kr. For 2019 forventes et positivt resultat på ca. 400 t.kr., men stadig ikke nok til at dække brugerfamiliens arbejdsindsats. Ses på spredningen i det senest opgjorte regnskabsår, har den øvre tertil et driftsresultat før brugerfamiliens aflønning på 1,6 mio. kr. mens den nedre tertil i 2017 havde et negativt resultat med -308 t.kr.

I 2018 forventes de store konventionelle mælkeproducenters driftsresultat før aflønning af brugerfamilien at være højere end de store økologiskes for første gang siden 2014. Begge grupper forventes at få et lavere driftsresultat i 2018 end i 2017. Driftsresultatet før brugerfamiliens aflønning forventes for konventionelle at falde ca. 400 t.kr. til 872 t.kr., mens de økologiskes ditto forventes at

falde 800 t.kr. til 674 t.kr. For begge grupper forventes driftsresultatet efter aflønning af brugerfamilien at være positivt for 2018, hvilket også forventes i 2019, med lidt bedre resultat for de økologiske mælkeproducenter end for de konventionelle. For både de konventionelle og økologiske malkekvægbrug er der betydelig spredning fra den øvre til den nedre ter til. For begge grupper af producenter gælder det således, at driftsresultatet efter aflønning af brugerfamilien i 2017 er ca. 2 mio. kr. bedre for den øvre ter til end for den nedre.

2017 blev året med de bedste økonomiske resultater i flere år for store svineproducenter, idet resultatet før aflønning af brugerfamilien var på ca. 2,5 mio. kr. Dette resultat står i kontrast til et forventet resultat før aflønning af brugerfamilien på -788 t.kr. i 2018. I 2019 forventes resultatet at være positivt med 757 t.kr. og 252 t.kr. efter aflønning af brugerfamilien. Også for svinebrugene dækker resultaterne for 2017 over en stor spredning. De svineproducenter, der fik det bedste driftsresultat, fik et resultat efter aflønning af brugerfamiliens arbejdsindsats i 2017 på over 3,5 mio. kr. (øvre ter til), hvilket er over 3 mio. kr. bedre end den nedre ter til, som dermed opnåede et resultat på 472 t.kr. i 2017.

For store minkfarme med mere end to helårsarbejdere forventes 2018 at blive et år med meget dårligt resultat før aflønning af brugerfamiliens arbejdsindsats på -955 t.kr. og et resultat efter aflønning af brugerfamilien på ca. -1,5 mio. kr. I den øvre ter til for 2017 var resultatet omtrent balanceret efter aflønning af brugerfamiliens arbejdsindsats, mens den nedre ter til havde et resultat på -592 t.kr. før aflønning af brugerfamilien og -1.192 t.kr. efter aflønning. For 2019 forventes et beskedent men dog positivt driftsresultat før aflønning af brugerfamilien på 33 t.kr. efter tre år med negative resultater.

For de store potteplantegartnerier forventes i 2018 et resultat før aflønning af brugerfamilien på 625 t.kr., hvilket er relativt højt sammenlignet med de øvrige driftsgrene. Dette er dog dårligere end resultatet i 2017, som var et godt år for potteplantegartnerierne. 2019 forventes at blive bedre end 2018, men ringere end 2017 med 821 t.kr. før aflønning af brugerfamilien. Der er også her meget stor forskel på resultaterne for den øvre ter til og den nedre ter til, med forskel i driftsresultatet før aflønning af brugerfamilien for 2017 på ca. 2,5 mio. kr., fra -89 t.kr. for den nedre ter til til 2,4 mio. kr. for den øvre ter til.

Perspektiver

Tørken og bytteforholdet har på mange måde sat landbruget nogle år tilbage i processen med at komme sig over finanskrisen. Den aktuelle indkomstsituation har formentlig accelereret den igangværende proces, hvor bankerne afvikler nødlidende bedrifter, i sidste ende gennem konkurser og tvangsauktioner, men ofte på andre mere omkostningseffektive måder. Størstedelen af de bedrifter, der afvikles, var dog også i problemer før 2018.

Til trods for trange økonomiske vilkår i 2018 sammen med ditto i 2015 og 2016, så har der været en forbedret indtjening i perioden 2011-2019 i forhold til perioden op til finanskrisen. Dette giver grundlag for en behersket optimisme og kan bl.a. tages som udtryk for en vis selektionseffekt, hvor

mange af de mindre effektive landmænd har forladt erhvervet, og hvor landmænd har forbedret sig gennem turnaround-processer o.l. Der er dog stadig lang vej endnu, for at landbruget kan betegnes som økonomisk robust.

Behovet for et mere økonomisk robust erhverv forstærkes af de store usikkerheder, der er omkring pris- og produktionsforhold i de kommende år. Der har altid været usikkerhed om landbrugets produktion og priser, men usikkerheden synes ekstra stor i øjeblikket bl.a. på grund af:

- Mere protektionistisk tilgang til verdenshandlen bl.a. gennem USA's "America First"-politik
- Brexit, som entydigt synes at være en negativ historie for dansk landbrug med en truet afsætning på et historisk vigtigt eksportmarked
- Risiko for udbrud af afrikansk svinepest
- Ekstreme vejrhændelser bliver måske mere hyppige som følge af klimaforandringer
- Usikkerhed om den endelige udformning af den målrettede regulering på kvælstof og fosfor
- Ny fælles landbrugspolitik i EU fra 2021
- Ejerskifte-problemstillinger, hvor det er svært for ny landmænd at etablere sig.

Agro- og fødevarerindustriens konjunkturer

Agro- og fødevarerindustrien udgør en stor og stigende andel af den værdikæde, som forbinder landbruget og forbrugerleddet. For den danske agro- og fødevarerindustri under ét har indtjeningen og produktionen været relativt stabil gennem de senere år, men dog med betydelige forskelle fra branche til branche og fra virksomhed til virksomhed.

I mejeriindustrien steg Arlas omsætning, mens indtjeningen faldt i 2017. Arlas repræsentantskab besluttede på forhånd i 2018 at udbetale hele koncernens nettoresultat for 2018 til andelshaverne. Baggrunden var, dels at selskabets økonomi var relativt stabil, dels at mange af Arlas andelshavere var i en vanskelig finansiell situation på grund af sommerens tørke i Europa.

I kødindustrien havde det største selskab, Danish Crown, en nedgang i både omsætning og indtjening. Restbetalingen til landmændene har været relativ lille, hvilket blev forklaret med en løbende højere notering, end markedet berettigede til, på baggrund af den dårlige økonomi blandt svineproducenterne. Samtidig reducerede Danish Crown konsolideringen til et minimum i år for at sende så mange penge som muligt ud til andelshaverne. Det utilfredsstillende resultat forklares med primært problemer med datterselskabet Tulip i UK, og sekundært tab på det tyske marked, som har været i ubalance.

Mens landbruget har haft en tilbagegang i indtjeningen, har agro- og fødevarerindustrien haft en lagt mere stabil indtjening. Dette har skabt en debat om, hvorvidt især de andelsejede fødevarer virksomheder skal bidrage mere til at udjævne indtjeningen i landbruget. Der har i 2018 været eksempler på, at andelsvirksomheder har øget overskudsdelingen med medlemmerne begrundet i tørken og den

dårlige indtjening i landbruget. Det generelle billede er imidlertid, at andelsvirksomhederne har en meget stabil indtjening, mens landmændene er stødpude og tager de positive og negative udsving i sektorens indtjening. Andelsselskabernes egenkapital og soliditet er relativt lille i forhold til andre selskabstyper, og derfor har andelsselskaberne meget begrænsede muligheder for mærkbart at udjævne landmændenes indtjening over tid. En længerevarende udjævning af indtjeningen ville også indebære en længere bindingsperiode mellem andelsselskab og andelshavere, hvilket kan medføre andre problemer. Endeligt kan det også ud fra et konkurrencemæssigt perspektiv være uheldigt at give et andelsselskab andre højprioriterede mål end at maksimere overskuddet.

1. Jordbrugets indtjening, produktion og faktorforbrug

Den danske landbrugssektor er stærkt orienteret mod de internationale fødevaremarkeder, og priser og afsætningsforholdene er derfor langt overvejende givet af den globale udvikling. De seneste år har priserne på landbrugsprodukter været stigende, bl.a. drevet af øget efterspørgsel. Imidlertid imødeses en reduktion i vækstraten for efterspørgsel efter fødevarer, ligesom stigende velstand i bl.a. Kina efterhånden ikke forventes at fortsætte med at øge fødevarerforbruget i samme takt som før. Derfor er det vurderingen fra FAO/OECD, at prisudviklingen på landbrugsvarer vil blive mere afdæmpet i de kommende år.

Der vil fortsat forekomme midlertidige udbudsdrevne udsving i landbrugets afsætningspriser, som det eksempelvis ses som følge af tørken i sommeren 2018, eller som det kan imødeses ved alvorlige sygdomsudbrud i husdyrproduktionen. Ligeledes kan den øgede handelspolitiske usikkerhed, der følger af USA's mere protektionistiske orientering og BREXIT, føre til fluktuationer eller mere strukturelle skift i priserne.

Selv om der i 2018 har været forskellige udsving i landbrugets afsætningspriser, har vejrforholdene været den faktor af betydning for erhvervets indtjening, som har fået mest opmærksomhed.

Jordbrugets indtjening, produktion og faktorforbrug i 2017 gennemgås i det følgende sammen med udsigterne for 2018 og 2019. Først omtales indtjeningen i jordbrugssektoren som helhed i afsnit 1.1. I afsnit 1.2 redegøres for den pris- og mængdemæssige udvikling, og i afsnit 1.3 redegøres for produktionsomkostningerne. De tre første afsnit er primært baseret på Danmarks Statistiks opgørelse af jordbrugets bruttofaktorindkomst suppleret med oplysninger fra Danmarks Statistiks regnskabsstatistik for jordbrug (landbrug og gartneri) samt egne fremskrivninger for 2018 og 2019.

I afsnit 1.4 rettes opmærksomheden mod de vigtigste årsagsforklaringer i jordbrugets produktioner. I år er de usædvanlige vejrforhold og konsekvenserne heraf naturligt i centrum. I afsnit 1.5 dekomponeres de samfundsøkonomiske konsekvenser af nogle af de usædvanlige forhold for 2018, herunder tørken og de dårlige svinepriser.

Konsekvenserne på bedriftsniveau og for brugerfamilierne præsenteres kort i afsnit 1.6, og perspektiverne for landbrugets økonomi og udvikling diskuteres i afsnit 1.7. I afsnit 1.8 findes en række udvidede tabeller for regnskabsresultater for bedriftstyper og størrelsesgrupper – herunder også en følsomhedsanalyse for regnskabsprognosen for 2019.

1.1 Jordbrugssektoren som helhed

Nettorestindkomsten – dvs. restbeløbet til finansielle poster, forrentning af landbrugskapital og aflønningen af brugerfamilien – forventes at falde til 11,5 mia. kr. i 2018 svarende til en reduktion på 8,5 mia. kr. i forhold til 2017, jf. tabel 1.1. Faldet skyldes en sammensat effekt af lave svinepriser samt især lave udbytter grundet et vådt efterår i 2017 og tørke i sommeren 2018. I 2019 forventes en ”normalisering” af nettorestindkomsten, som ventes at andrage 15,1 mia. kr.

Det forventede resultat i 2018 skyldes som førnævnt flere forskellige forhold, hvor lave svinepriser og vanskelige dyrkningsbetingelser var de væsentligste. Senere i kapitlet præsenteres en dekomponering af effekten af disse faktorer samt en gennemgang af planteavlens forhold, hvorfor disse ikke behandles videre her.

Udviklingen i 2019 skyldes især en forudsætning om normalisering af udbytterne i planteproduktionen, samt en stigning i salgspriserne på 2,5 pct., mens produktionsomkostningerne kun stiger med 1,0 pct. Ændringen i salgspriserne dækker over en forventet stigning i prisen på svin og pelsdyr, mens prisen på mælk og oksekød viser en faldende tendens.

Tabel 1.1: Hovedtal for jordbrugssektorens indkomster, mio. kr.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Produktionsværdi mv. ¹	83.632	82.369	75.418	74.363	82.265	76.181	81.360
Forbrug i produktionen ^{1,2}	55.627	53.129	54.016	52.929	51.544	54.243	55.343
Bruttoværditilvækst i producentpriser²	28.005	29.240	21.402	21.434	30.720	21.938	26.016
Produktionsafhængige driftstilskud	101	97	425	248	179	180	180
Produktionsafhængige skatter og afgifter	38	210	195	0	0	0	0
Bruttoværditilvækst i basispriser²	28.068	29.127	21.633	21.682	30.899	22.118	26.196
Generelle driftstilskud	7.449	7.187	7.014	6.785	6.387	7.158	7.024
Generelle skatter og afgifter	934	970	996	1.030	1.021	1.052	1.080
Bruttofaktorindkomst²	34.583	35.344	27.651	27.437	36.265	28.224	32.139
Afskrivninger	8.319	8.661	8.649	8.497	8.113	8.228	8.341
Lønnet arbejdskraft	6.708	7.124	7.766	7.811	8.238	8.464	8.696
Nettoresultatindkomst²	19.556	19.559	11.236	11.129	19.914	11.531	15.102
Forpagtningsafgift	3.382	3.540	3.612	3.564	3.810	3.846	3.844
Ordinære renteudgifter, netto	6.942	6.988	6.161	6.008	5.639	5.979	6.255
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	697	608	828	392	445	0	0
Indkomst efter finansielle poster	8.535	8.423	635	1.165	10.020	1.706	5.002
Nøgletal:							
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	7.994	8.068	7.897	7.960	7.867	7.792	7.689
Totalfaktorproduktivitet. Indeks. 2005 = 100	106,0	108,2	109,0	108,0	115,2	109,7	114,7
Sektorbytteforhold. Indeks. 2005 = 100	100,7	98,6	88,5	87,6	91,7	86,0	86,3
Økonomisk produktivitet. Indeks. 2005 = 100	106,7	106,7	96,5	94,6	105,7	94,3	99,0

1. Specifikation af *Produktionsværdien mv.* og *Forbrug i produktionen* fremgår af tabel 1.3.

2. Før *Direkte og indirekte bankomkostninger*, der i nærværende opgørelse er indeholdt i *Ordinære renteudgifter, netto*.

3. Beregnet på grundlag af arbejdstidsforbruget og overenskomstmæssig timeløn inklusive tillæg for ansatte i landbruget.

Kilde: Danmarks Statistik (a og b) samt egne beregninger. Redaktionen er afsluttet 10.01.2019

Totalfaktorproduktiviteten falder ikke overraskende fra 2017 til 2018 med næsten 5 pct., mens den i 2019 ventes at vende tilbage til niveauet for 2017. Både sektorbytteforhold og den økonomiske produktivitet falder ligeledes fra 2017 til 2018, hvilket overvejende skyldes førnævnte lave svinepriser og høstudbytter. Sektorbytteforholdet – som alene afspejler prisudviklingen – kommer dermed tilbage på den velkendte langsigtede faldende tendens, mens den økonomiske produktivitet (som både afspejler priser og produktion) kommer tilbage på det lave niveau for 2015-16, med en forventning om en stigning fra 2018 til 2019 på omkring 5 pct.

Driftstilskud samt skatter og afgifter

De generelle driftstilskud i form af grundbetalingen, de grønne krav, støtte til unge landmænd og ø-støtte samt tilskud under landdistriktsprogrammet forventes at stige med ca. 800 mio. kr. fra 2017 til 2018 og 2019. Stigningen skyldes bl.a., at den historiske opgørelse for 2017 og tidligere er baseret på faktiske udbetalinger inden for kalenderåret, mens der for 2018 og 2019 er tale om forventede udbetalinger. Der har tidligere været forsinkelser i udbetalingerne, mens der ikke forventes yderligere forsinkelser fremover. Dette kommer til at fremstå som en stigning i generelle driftstilskud i tabel 1.1, som forklarer ca. 500 mio. kr. af stigningen i de generelle tilskud på ca. 800 mio. kr. Der er dog i realiteten tale om et mindre fald i den ordinære landbrugsstøtte under grundbetalingen.

Boks 1.1. Sektorbytteforhold, totalfaktorproduktivitet og den økonomiske produktivitet

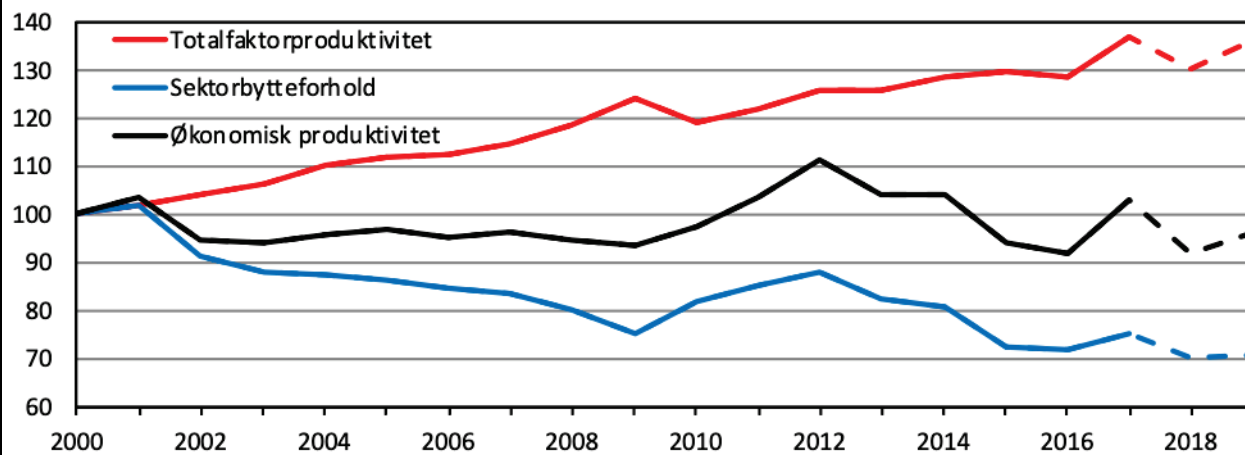
Sektorbytteforholdet er her defineret som forholdet mellem produktpriserne og prisen på indsatsfaktorer. I modsætning til det traditionelle bytteforhold indgår således også prisudviklingen på arbejdskraft og investeringsgoder. En stigning i sektorbytteforholdet, som afspejler en større stigning i produktpriserne end indsatsfaktorerne, udtrykker en øget relativ indtjening.

Totalfaktorproduktiviteten er her defineret som forholdet mellem det mængdemæssige udtryk for produktionen og det samlede faktorforbrug. Det afviger fra det traditionelle totalfaktorproduktivetsmål, ved at kapitalinputtet er erstattet af afskrivninger, og udtrykket er dermed uden nettoydelsen fra kapitalindsatsen. Vækst i totalfaktorproduktiviteten afspejler et mindre ressourceforbrug til at tilvejebringe en given produktion.

Den økonomiske produktivitet er her defineret som værdien af produktionen i forhold til produktionsomkostningerne. Som sådan udgør den økonomiske produktivitet produktet af sektorbytteforholdet og totalfaktorproduktiviteten. En stigning i den økonomiske produktivitet er udtryk for en øget indtjening ved uændret input, og denne stigning kan være tilvejebragt ved en vækst i totalfaktorproduktiviteten og/eller en forbedring i sektorbytteforholdet.

Ved opgørelse af den økonomiske produktivitet er der set bort fra nettoydelsen fra jordbrugskapitalen. Input af kapital omfatter kun afskrivninger, ligesom de mængde- og prismæssige udtryk for nettoydelsen fra jordbrugskapitalen er udeladt af hhv. totalfaktorproduktiviteten og sektorbytteforholdet.

Indeks. 2000 = 100

De resterende ca. 300 mio. kr. er baseret på forventede stigninger i udbetalingerne fra landdistriktsprogrammet. I landdistriktsprogrammet er der en tidsmæssig forskydning mellem, hvornår midlerne er bevilget, hvornår de bliver udmøntet i form af tilsagn om tilskud, og endeligt hvornår de bliver

udbetalt. Mens bevillingerne under programmer har overvægt i den første del af programperioden 2020-2027, forventes det, at udbetalingerne har overvægt i den sidste del af programperioden.

De generelle skatter og afgifter omfatter primært ejendomsskatter og vægtafgifter på køretøjer, og disse forventes at stige svagt med ca. 30 mio. kr. årligt i 2018 og 2019. I løbet af 2019 vil afgiftsfritagelsen for vægtafgift på traktorer gradvist begynde at slå igennem, men den fulde effekt af denne ændring vil først slå igennem i landbrugets indkomst i 2021.

I året 2019 fritages landbruget for produktionsafgifter som en konsekvens af tørkepakken. Desuden fjernes foderfosfatafgiften med finansloven for 2019. De to tiltag forventes dels at føre til øget produktionsværdi, dels at føre til reducerede produktionsomkostninger på hhv. 220 mio. kr. og 20 mio. kr. i 2019. Disse to tiltag slår altså igennem i bruttoværditilvækst i producentpriser og ikke som produktionsafhængige eller generelle skatter og afgifter i tabel 1.1, idet de opkræves gennem hhv. afsætnings- og forsyningsvirksomhederne.

Finansielle poster

De ordinære nettorenteudgifter forventes at stige svagt fra 5,64 mia. kr. i 2017 til knap 5,98 mia. kr. i 2018. Stigningen i de ordinære renteudgifter skyldes dels (ca. 1/3) en bevægelse fra relativt billige realkreditlån til en dyrere bankgæld, dels (ca. 2/3) svagt stigende renter fra 2017 til 2018.

Der blev i begyndelsen af 2018 afviklet forholdsvis meget realkreditgæld i landbruget, dels som udtryk for at afdragsfriheden for alvor er ved at slå igennem, dels som udtryk for de mange bedrifters gode resultater i 2017. I takt med svigtende indtjening (bl.a. svin og mink) og erkendelse af tørken er bankgælden dog steget næsten lige så meget, som realkreditgælden er faldet i løbet af 2018. Nettoeffekten af dette på sektorniveau er en konvertering af billig realkreditgæld til dyrere bankgæld, og samlet set medfører dette en stigning i de ordinære renteudgifter på ca. 100 mio. kr., mens rentestigninger medfører en stigning i de ordinære renteudgifter på godt 200 mio. kr.

For 2019 forventes de ordinære renteudgifter at stige yderligere til 6,26 mia. kr., grundlæggende baseret på samme forklaring som i 2018, optagelse af bankgæld og (svage) rentestigninger. For mange landmænd vil tørken først få likviditetsmæssig effekt i løbet af 2019, når egen høst så at sige slipper op før normalt og må erstattes af indkøbt foder. Der forventes ikke væsentlig kapacitet til nettoopbygning af realkreditgæld, hvorfor likviditetsbehovet primært vil blive dækket via bankgæld. Samlet set ventes gælden at stige med ca. 3,4 mia. kr. i løbet af 2019.

Vedrørende omkostninger til forpagtninger ventes der en fortsat stigende tendens i det forpagtede areal, mens der ventes et næsten tilsvarende relativt fald i forpagtningsudgifterne pr. ha som udtryk for udbudspres pga. det fastlåste ejendomsmarked og vigende efterspørgselspres bl.a. qua tørken. Dette resulterer i en mindre stigning i de samlede forpagtningsudgifter fra 2017 til 2018 og et uændret niveau fra 2018 til 2019.

Indkomst efter finansielle poster

Indkomsten efter finansielle poster, der er restbeløbet til forrentning af jordbrugenes egenkapital og aflønning af brugerfamiliernes arbejdsindsats på bedriften, forventes i 2018 at falde til 1,7 mia. kr. i forhold til rekordhøje 10 mia. kr. i 2017, der var det næstbedste år siden årtusindeskiftet. Dermed ventes 2018 at blive endnu et år, der må karakteriseres som utilfredsstillende. Sammenlignet med indkomsten efter finansielle poster siden år 2000 er der dog desværre ikke noget ekstraordinært over niveauet for landbrugets indkomst. I perioden 2000 til 2017 har der været 10 år med bedre indkomst end 2018 og 8 år med dårligere indkomst end 2018. Kun i 4 år (2012, 2013, 2014 og 2017) har indkomsten efter finansielle poster oversteget det beregnede arbejdsvederlag til brugerfamilierne og dermed genereret et positivt bidrag fra ordinær drift til forrentning af egenkapitalen.

Tabel 1.2: Produktionsværdi og produktionsomkostninger, mio. kr.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Produktionsværdi mv.¹	83.632	82.369	75.418	74.363	82.265	76.181	81.360
Vegetabiliske produkter i alt	28.594	27.024	26.921	23.936	26.410	23.596	27.795
Korn	12.444	11.384	11.580	9.508	10.797	9.016	11.449
Frø til udsæd	933	930	846	831	1.032	1.221	1.331
Industrifrø (raps)	2.063	1.776	2.149	1.357	2.038	1.263	1.884
Sukkerroer	932	959	476	575	521	503	509
Kartofler	1.040	1.340	1.362	1.434	1.543	1.418	1.688
Grovfoder	5.018	4.748	4.421	3.989	4.165	3.655	4.341
Andre jordbrugsafgrøder	1.838	1.580	1.519	1.532	1.643	1.852	1.865
Potteplanter	1.854	1.858	1.733	1.894	1.908	1.870	1.870
Frugt og grønsager	2.013	2.026	2.204	2.274	2.211	2.237	2.283
Andre gartneriprodukter	459	423	631	542	552	563	574
Animalske produkter i alt	50.576	50.565	42.756	44.827	50.140	46.845	47.771
Mælk	15.038	15.435	12.747	12.633	16.141	15.935	15.267
Kvæg	3.047	2.784	3.006	2.894	3.044	3.054	2.932
Svin	23.914	22.671	20.177	21.915	24.072	20.357	22.413
Æg til konsum	756	722	768	806	852	863	861
Fjerkræ	2.024	1.785	1.721	1.848	1.877	1.944	1.966
Pelsdyr	5.497	6.823	3.980	4.414	3.763	4.299	3.937
Andre animalske produkter	300	345	357	317	391	393	395
Landbrugsmæssige tjenester mv.	4.462	4.780	5.741	5.600	5.715	5.740	5.794
Produktionsomkostninger i alt²	78.648	76.982	78.328	77.197	75.762	78.727	80.070
Udsæd mv.	2.457	2.550	2.482	2.641	2.497	2.631	2.664
Foderstoffer	27.044	24.301	24.779	24.364	23.349	25.235	25.398
Energi	3.684	3.466	3.000	2.928	2.977	3.402	3.472
Handelsgødning	2.290	2.173	2.357	2.129	2.049	2.025	2.298
Bekæmpelsesmidler	1.895	2.081	2.157	2.218	2.218	2.107	2.218
Dyrlæge og medicin	1.370	1.485	1.602	1.298	1.339	1.369	1.319
Reparation og vedligeholdelse	5.225	5.030	4.978	4.962	4.894	4.978	5.111
Landbrugsmæssige tjenester	4.089	4.151	4.380	4.257	4.192	4.217	4.272
Tjenesteydelser fra andre erhverv	7.573	7.892	8.281	8.132	8.029	8.278	8.591
Afskrivninger	8.319	8.661	8.649	8.497	8.113	8.228	8.341
Lønnet arbejdskraft	6.708	7.124	7.766	7.811	8.238	8.464	8.696
Arbejdsvederlag til brugerfamilien	7.994	8.068	7.897	7.960	7.867	7.792	7.689

1. Inklusive værdien af de mængdemæssige besætnings- og lagerforskydninger. Eksklusive prisbetingede ændringer (konjunkturgevinster) på beholdninger af korn.

2. Inklusive arbejdsvederlag til brugerfamilien.

Kilde: Danmarks Statistik (a og b) samt egne beregninger.

For 2019 forventes en betydelig stigning i indkomsten efter finansielle poster til ca. 5 mia. kr., som rundt regnet er dobbelt så højt som gennemsnittet af niveauet i perioden fra 2000 til 2018. Dette er dog ikke højt nok til at dække arbejdsvederlaget for brugerfamilierne, som er beregnet til ca. 7,7 mia. kr. i 2019.

1.2 Produktionsværdi, priser og produktion

Udviklingen i jordbrugets nettoresultat er et resultat, som afhænger af produktionsniveau, faktorforbrug og af ændringer i produkt- og faktorpriser. Resultatet af den hidtidige og prognosticerede udvikling i produktionsværdien og de tilhørende produktionsomkostninger fremgår af Tabel 1.2. Det ses, at produktionsværdien faldt fra 82,3 mia. kr. i 2017 til 76,2 mia. kr. i 2018 for derefter i 2019, forventet, at lande lidt under niveauet fra 2017.

Tabel 1.3: *Prisindeks for jordbrugets produktion og faktorforbrug. Indeks. 2010 = 100*

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Produkter mv.¹	116,9	111,6	100,3	99,6	106,1	102,5	105,1
Vegetabiliske produkter i alt	118,4	109,1	108,0	102,9	105,6	112,2	111,4
Korn	138,7	117,9	116,3	104,8	109,7	124,5	121,2
Frø til udsæd	142,9	144,5	141,5	145,7	149,4	156,7	156,7
Industrifrø (raps)	112,1	93,6	97,3	100,2	102,7	94,2	98,8
Sukkerroer	101,1	100,3	82,5	75,2	65,1	70,3	66,9
Kartofler	113,6	118,9	120,0	114,6	122,4	125,0	125,5
Grovfoder	101,1	101,3	106,2	101,6	102,5	104,3	104,3
Andre jordbrugsafgrøder	109,6	109,5	97,1	92,5	94,1	107,3	107,1
Potteplanter	98,5	98,4	97,6	101,0	102,0	102,0	102,0
Frugt og grønsager	105,0	103,2	104,8	111,2	111,1	112,0	112,9
Andre gartneriprodukter	102,9	101,6	100,1	100,1	99,8	101,6	103,5
Animalske produkter i alt	117,0	113,5	95,6	97,0	106,2	96,4	101,1
Mælk	118,4	121,1	96,6	91,4	114,7	110,9	106,2
Kvæg	135,6	123,2	126,5	118,8	123,6	124,3	119,3
Svin	123,1	111,9	99,4	104,7	113,3	90,6	102,4
Æg til konsum	113,8	108,8	113,6	109,9	107,2	106,9	105,4
Fjerkræ	132,1	120,1	113,9	112,5	110,4	111,0	111,2
Pelsdyr	80,8	96,5	58,6	65,3	54,2	64,5	71,0
Andre animalske produkter	112,0	112,9	114,5	118,1	118,8	118,8	118,8
Landbrugsmæssige tjenester mv.	106,7	106,8	107,1	108,4	110,5	111,1	112,2
Faktorforbrug i alt²	116,1	113,2	113,4	113,6	115,7	119,2	121,7
Udsæd mv.	115,6	116,0	116,1	120,7	116,8	123,6	123,7
Foderstoffer	133,0	114,8	113,1	112,1	112,2	117,1	119,9
Energi	122,8	119,7	105,1	102,1	110,8	127,9	131,6
Handelsgødning	133,1	123,9	127,4	114,8	115,7	120,4	129,7
Bekæmpelsesmidler	125,8	190,8	193,6	191,7	194,4	194,4	194,4
Dyrlæge og medicin	98,4	105,0	108,9	102,4	105,2	105,2	105,2
Reparation og vedligeholdelse	105,9	110,0	112,0	114,1	114,9	116,0	118,3
Landbrugsmæssige tjenester	106,7	106,8	107,1	108,4	110,5	111,3	112,9
Tjenesteydelser fra andre erhverv	110,1	114,5	119,3	121,9	124,7	126,0	128,2
Afskrivninger	107,5	110,7	112,1	114,8	119,2	121,9	124,6
Lønnet arbejdskraft	101,0	102,7	103,5	104,2	108,9	110,8	112,7
Arbejdsvederlag til brugerfamilien	102,7	103,8	105,5	107,4	109,1	111,0	112,9
Sektorbytteforhold	100,7	98,6	88,5	87,6	91,7	86,0	86,3

1. Eksklusive prisbetingede ændringer (konjunkturgevinster) på beholdninger af korn.

2. Inklusive arbejdsvederlag til brugerfamilien.

Kilde: Danmarks Statistik (a og b) samt egne beregninger.

Driftsåret 2017/18 og dermed regnskabsresultatet for 2018 var exceptionelt på flere områder, især på grund af tørken i sommeren 2018, men også på grund af lave priser på svin og minkskind. I afsnit 1.4 er der en nærmere redegørelse for vejrforholdene i landbrugsåret 2017/18, inden de mere generelle forholds betydning for de enkelte driftsgrene præsenteres. Derudover præsenteres en dekomponeringsanalyse af betydningen af de forskellige forhold sammenlignet med en ”normal” høst og prisforhold for at belyse de særlige produktionsforhold i 2018.

Tabel 1.4: Mængdeindeks for jordbrugets produktion og faktorforbrug. Indeks. 2005 = 100

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Produkter mv.¹	105,3	108,0	110,8	107,7	111,3	106,8	111,3
Vegetabiliske produkter i alt	105,8	108,5	110,8	102,2	111,3	93,1	110,6
Korn	101,5	109,1	112,5	102,7	111,4	81,7	106,8
Frø til udsæd	129,3	130,1	117,4	72,0	105,4	119,0	129,7
Industrifrø (raps)	118,5	122,2	142,3	87,2	127,8	86,4	122,9
Sukkerroer	124,4	129,1	77,9	103,3	108,1	96,7	102,7
Kartofler	118,7	124,2	129,9	141,3	154,1	138,6	164,4
Grovfoder	101,1	101,3	97,4	91,5	94,8	81,7	97,1
Andre jordbrugsafgrøder	101,0	86,7	99,4	106,9	114,7	117,1	117,9
Potteplanter	94,2	94,5	88,9	93,9	93,7	91,8	91,8
Frukt og grønsager	125,2	131,6	140,0	134,0	135,2	134,3	135,0
Andre gartneriprodukter	88,9	83,0	124,0	109,1	109,7	109,7	109,7
Animalske produkter i alt	104,3	106,6	107,8	108,3	108,9	112,2	109,3
Mælk	104,0	105,8	109,2	111,3	113,3	115,7	115,7
Kvæg	93,9	93,2	97,4	98,7	100,3	100,1	100,1
Svin	100,2	102,8	103,5	102,4	101,2	107,1	104,3
Æg til konsum	109,3	109,2	111,3	116,8	120,2	122,1	123,7
Fjerkræ	105,5	103,3	104,3	112,9	117,2	120,7	121,9
Pelsdyr	123,2	127,4	124,1	123,1	126,5	121,4	101,1
Andre animalske produkter	109,3	133,9	126,6	109,7	106,4	107,0	107,7
Landbrugsmæssige tjenester mv.	112,5	120,7	144,4	139,0	139,1	139,0	138,9
Faktorforbrug i alt²	99,3	99,8	101,6	99,8	96,6	97,4	97,0
Udsæd mv.	92,2	94,4	94,8	95,9	95,4	94,9	96,0
Foderstoffer	95,2	96,7	99,0	98,2	94,4	97,8	96,1
Energi	109,8	106,8	104,7	105,1	98,6	97,1	96,3
Handelsgødning	102,8	107,6	110,8	106,7	106,8	101,5	106,8
Bekæmpelsesmidler	90,8	65,7	67,1	69,6	68,7	65,3	68,7
Dyrlæge og medicin	106,3	108,0	112,3	96,8	97,1	99,3	95,7
Reparation og vedligeholdelse	110,1	102,1	99,6	97,4	95,5	96,2	96,9
Landbrugsmæssige tjenester	104,8	106,2	111,8	107,6	103,8	103,6	103,5
Tjenesteydelser fra andre erhverv	107,8	112,2	117,9	113,3	109,4	111,6	113,8
Afskrivninger	94,9	96,0	94,6	90,8	83,8	83,2	82,5
Lønnet arbejdskraft	105,3	110,0	119,0	118,8	120,0	121,2	122,4
Arbejdsvederlag til brugerfamilien	91,9	91,7	88,4	87,5	85,2	82,9	80,4
Totalfaktorproduktivitet	106,0	108,2	109,0	108,0	115,2	109,7	114,7

Anm. Der er anvendt implicit mængdeindeks ved manglende overensstemmelse mellem Danmarks Statistiks værdi-, pris- og mængdeindeks.

1. Inklusive besætnings- og lagerforskydninger.

2. Inklusive arbejdsvederlag til brugerfamilien.

Kilde: Danmarks Statistik (a og b) samt egne beregninger.

Produktionsværdien i tabel 1.2 kan dekomponeres til en priskomponent og en mængdekomponent, hvor der oversigtsmæssigt er gjort rede for udviklingen i prisindekset i tabel 1.3. Det ses, at det ge-

nerelle salgsprisindeks for produkter mv. forventes at falde fra 2017 til 2018, for derefter at nærme sig niveauet for 2017 igen. Priseffekten er meget sammensat, idet priserne for de vegetabiliske produkter under ét stiger med 6 pct. fra 2017 til 2018, mens priserne på de animalske produkter falder med 9 pct. i samme periode. Faldet for de animalske produkter skyldes især et markant fald i svinepriserne, men også prisen på mælk bevægede sig i negativ retning. Kun pelsdyr oplevede stigende priser (20 pct.) fra 2017 til 2018. I 2019 forventes priserne på de vegetabiliske produkter at falde let fra det høje niveau i 2018, mens prisen på animalske produkter stiger med omkring 2 pct. primært grundet en opretning af svinepriserne.

I tabel 1.4 er mængdeforskydninger i produktionen og faktorforbruget vist. Den dårlige høst med lave udbytter i 2018 har forårsaget et stort dyk i mængdeindekset for vegetabiliske produkter, som dog i 2019 forventes at blive normaliseret omkring niveauet for 2017; se i øvrigt afsnit 1.4. Faldet for de vegetabiliske produkter opvejes delvis af en øget animalsk produktion i 2018, idet produktionen steg for alle animalske produkter på nær mælk og pelsdyr. I 2019 forventes mængdeindekset samlet set samt for hhv. vegetabiliske og animalske produkter at ligge lige omkring 2017-niveauet.

1.3 Produktionsomkostninger, faktorpriser og faktorforbrug

Produktionsomkostninger ved jordbrugsproduktionen er for hele sektoren skønnet at stige fra 75,7 mia. kr. i 2017 til 78,7 mia. kr. i 2018, jf. tabel 1.2. Stigningen er dels forårsaget af øget animalsk produktion som mængdemæssigt ventes at stige med 3,1 pct., mens de samlede foderomkostninger ventes at stige med 8,1 pct. Den forventede stigning i foderomkostningerne udgør isoleret set mere end 60 pct. af den samlede stigning i produktionsomkostningerne, dog er billedet mere komplekst, idet nogle omkostningskategorier stiger, mens andre falder.

Den næststørste stigning i omkostningerne kommer fra kategorien energi. Her stiger priserne forventet med 15,5 pct., mens mængden ventes at falde med 1,5 pct. Der er pga. tørken relativt stor usikkerhed omkring den mængdemæssige udvikling, idet energiforbruget til kunstvanding utvivlsomt er højere end normalt i 2018, mens energiforbruget til tørring og transport af afgrøder til gengæld må ventes at være lavere end normalt.

Omkostningskategorien bekæmpelsesmidler repræsenterer det største fald i omkostninger, samlet set vurderet til 5 pct. grundet afgrødesammensætningen med mere vårsæd, som har lavere behandlingsbehov, og grundet det tørre forår og sommer, som har reduceret behovet for fungicidanvendelse.

For 2019 ventes produktionsomkostningerne at stige med yderligere 1,3 mia. kr. til for første gang at overstige 80 mia. kr. Her er en nævneværdig omkostningskategori handelsgødning, som ventes at stige med 13,5 pct. grundet prisstigninger (bl.a. som følge af energiprisstigninger) og som følge af mængdemæssige stigninger, som følge af en mere normaliseret afgrødesammensætning og øget forbrug grundet landbrugspakken.

1.4 Udvalgte produktioner

Vejrforholdene i landbrugsåret 2017-18

Dansk landbrug er overordnet begunstiget af relativt stabile vejrforhold set i forhold til andre lande. Vækståret 2017-18 har dog været præget af særdeles svingende vejrforhold, der i den grad har udfordret landmændene og påvirket planteavlen negativt. Som baggrund for forståelse af analysen af landbrugets økonomi, vil det derfor være nyttigt at have et særskilt overblik over, hvordan vejret udviklede sig på kritiske tidspunkter for planteavlen.

Udfordringerne for vækståret 2017-18 startede med et usædvanligt vådt efterår, der gjorde det yderst vanskeligt at etablere raps og vintersæd. Udgangspunktet var i forvejen dårligt med en sen og vanskelig høst, der for mange trak ud langt ind i september.

Det usædvanlige vejr startede dog først for alvor i september, hvor de første tre uger var præget af regnvejr næsten uafbrudt. Etablering af vintersæd kunne derfor først rigtig påbegyndes i slutningen af september, hvor der var ca. ti dage med kun få byger. Med kortere dage (dvs. mindre sol og tør-ring) og våd og ubekvem jord gik afgrødeetableringen langsomt, og resultatet var ofte ikke tilfredsstillende.

I oktober fortsatte regnvejret igen, og det blev stadig mere problematisk at etablere vintersæd. Samlet set var nedbøren i gennemsnit for landet for sommer og efterår på 558 mm i 2017 mod 470 mm i gennemsnit for 2006-15¹ (DMI a). Året som helhed blev med 849 mm det tiendevådeste, siden målingerne startede i 1874, men som det ses i figur 1.1, var det især september og oktober, der skilte sig ud med 38 pct. mere nedbør end normalt (DMI a).

Vejret i 2018 startede relativt normalt. Dog var januar relativ mild, hvorimod februar og især marts var præget af vinter og frost. Dermed startede etablering af vårsæd lidt senere end normalt og kom først for alvor i gang i midten af april.

I begyndelsen af maj slog vejret pludselig om til sommer. Det var som om, vejret gik direkte fra vinter til sommer – som i et rigtigt fastlandsklima – med masser af solskin og varme og ingen regn. Ved udgangen af maj 2018 havde Danmark allerede haft 17 meteorologiske sommerdage (dage, hvor temperaturen bliver højere end 25 grader C) imod 13 sommerdage for hele 2017. Maj 2018 blev således den varmeste maj nogensinde, siden DMI startede deres målinger i 1874.

Sommeren fortsatte i både juni og juli med den ene rekord efter den anden. Samlet set var der 993 soltimer i maj, juni og juli imod 719 som gennemsnit for 2006-15 (DMI b). Året 2018 var på alle måder et rekordår med syv varmere rekorder og fire solskinsrekorder (DMI b).

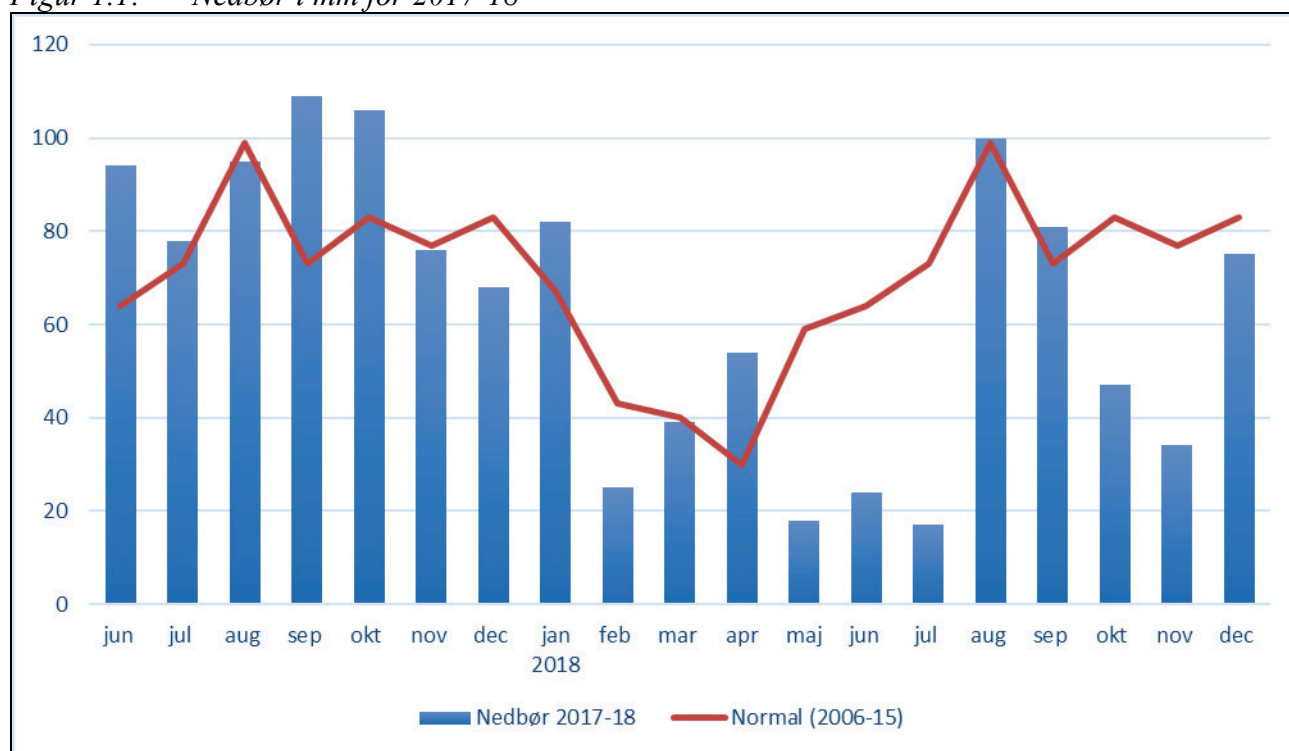
---

¹ DMI bruger to forskellige gennemsnit som sammenligningsgrundlag – en ”klimanormal”, som er gennemsnittet fra 1961-1990, og et gennemsnit fra 2006-15. Det sidste er dog det mest relevante sammenligningsgrundlag, da vejret har ændret sig væsentligt siden ”klimanormalen” med højere temperaturer og mere nedbør.

Nedbør var der – som det fremgår af figur 1.1 – ikke meget af i maj, juni og juli. Særligt maj og juni er afgørende for kornafgrøderne, da planterne i disse måneder har den største tilvækst og dermed vandforbrug. I midten af maj begyndte tørken at vise sig visuelt i mange marker, og allerede i slutningen af maj var det kritisk rigtig mange steder.

Gennemsnitstallene for nedbør dækker dog over en stor variation. Bornholm var således ramt af tørke allerede fra midten af april, mens resten af landet fik ca. 30 mm sidst i april. Også i slutningen af maj var der en række meget lokale tordenbyer med op til 50 mm regn, der begunstigede nogle få heldige landmænd på et kritisk tidspunkt. Selvom tørken senere blev landsdækkende, havde disse lokale byger ofte stor effekt på udbyttet.

Figur 1.1: Nedbør i mm for 2017-18

Kilde: DMI a og b.

Ud over nedbør har jordens rodzonekapacitet (evne til at holde på vandet) naturligvis også en afgørende betydning i et tørt år. Rodzonekapaciteten afhænger af afgrøden (røddernes længde) samt jordens indhold af fx ler og humus. Rodzonekapaciteten for vårbyg på sandjord er således kun 50-80 mm, mens den på lerjord ofte er 150-200 mm (Madsen, et al., 1992). Områder med lerjord (typisk Østjylland og øerne) har derfor som udgangspunkt langt bedre tolerance over for tørke i forhold til (uvandet) sandjord. Tørken i 2018 havde således forskellige konsekvenser afhængig af jordtype, men var dog alligevel så langstrakt, at afgrøderne på alle jordtyper blev påvirket.

Tørken sluttede først i de sidste dage af juli, hvor det meste af landet fik tordenbyer. På dette tidspunkt var meget af høstarbejdet overstået på rekordtid, og de fleste afgrøder og halm kom derfor tørt og nemt i hus.

Selv om august også var lidt varmere end normalt, blev både nedbør og solskin normaliseret. Også september blev normal, og langsomt blev jordens vandindhold normaliseret – omend stadig tør. Konsekvenserne for nogle af de sene afgrøder fx sukkerroer og grovfoder blev således til en vis grad afbødet. Også etablering af efterafgrøder, raps og vintersæd kunne gennemføres med godt resultat. Med et mildt efterår, hvor efterafgrøder og nyetablerede marker voksede godt til, er der her ved årsskiftet 2018-19 et rigtig godt udgangspunkt for avlen i 2019.

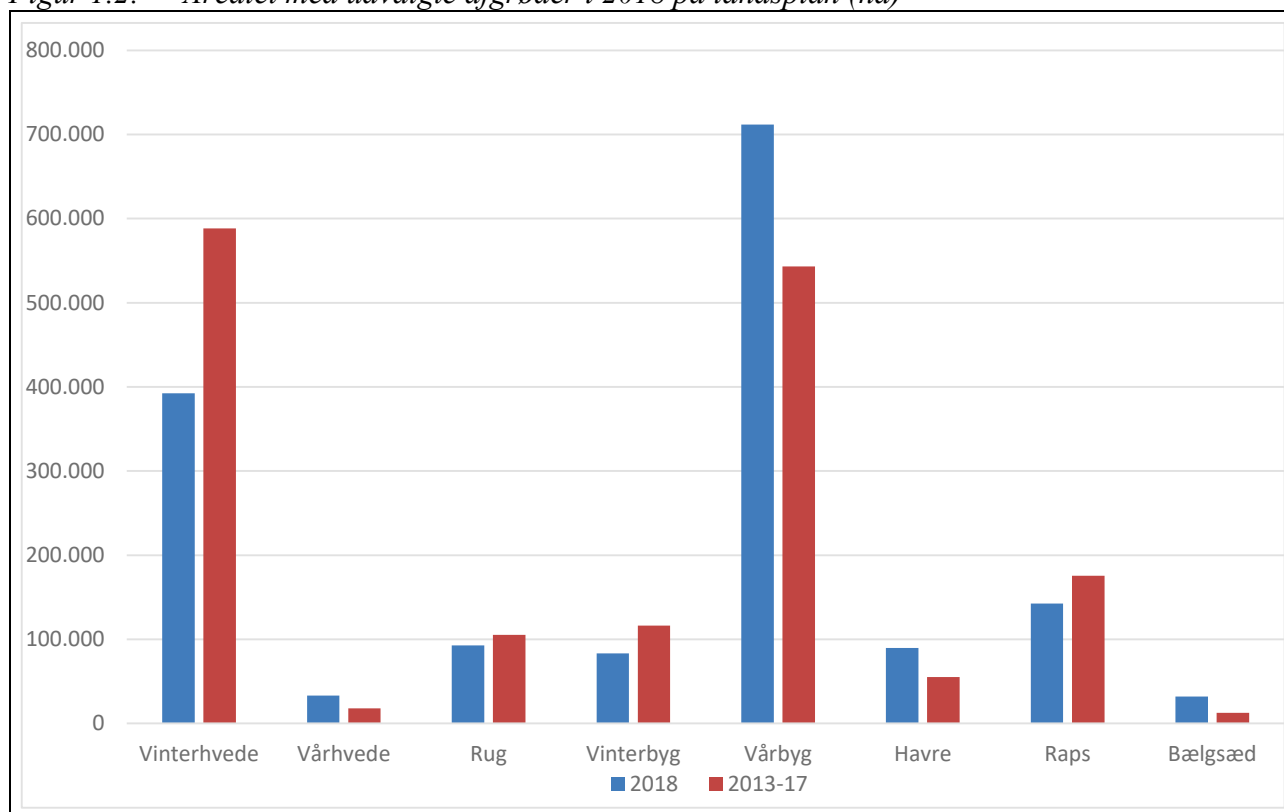
Korn

Kornhøsten 2018 i Danmark vil nok blive husket mange år fremover. Dårlig og manglende etablering af vintersæd i efteråret 2017 efterfulgt af et historisk tørt forår og sommer satte sit præg på afgrødesammensætningen og udbyttet. Mange landmænd betegnede det som at gå fra akse til ilden med marker, der i efteråret 2017 stod blanke af vand, og til sommeren 2018, hvor jorden slog store revner af tørke.

Ifølge Danmarks Statistiks foreløbige opgørelser er den samlede kornhøst på 7,24 mio. tons. – et fald på 24,6 pct. i forhold til de seneste fem års gennemsnit og 27,6 pct. i forhold til sidste års rekordhøst på 10,0 mio. tons (Danmarks Statistik b). Dette skal dog ses i lyset af et ca. 2 pct. lavere kornareal i 2018 end i 2017. Det er den laveste samlede kornhøst siden 1992, der også var et tørkeår.

Problemerne i efteråret 2017 med at etablere vintersæd betød, at der kun blev sået ca. 2/3 af det normale areal med hvede. Som det fremgår af figur 1.2, blev der også sået mindre rug, vinterbyg og raps. Samlet set blev der sået ca. 280.000 ha mindre med vintersæd og raps i efteråret i forhold til ca. 1 mio. ha normalt. Disse arealer blev i stedet for etableret med vårsæd, der giver et lavere udbytte pr. ha i gennemsnit. Havde afgrødesammensætningen været normal – svarende til gennemsnittet for 2013-17 og med tørkeudbytter – ville kornhøsten alt andet lige have været ca. 7,9 mio. tons, dvs. ca. 9 pct. højere end det realiserede udbytte i 2018.

Figur 1.2: Arealet med udvalgte afgrøder i 2018 på landsplan (ha)

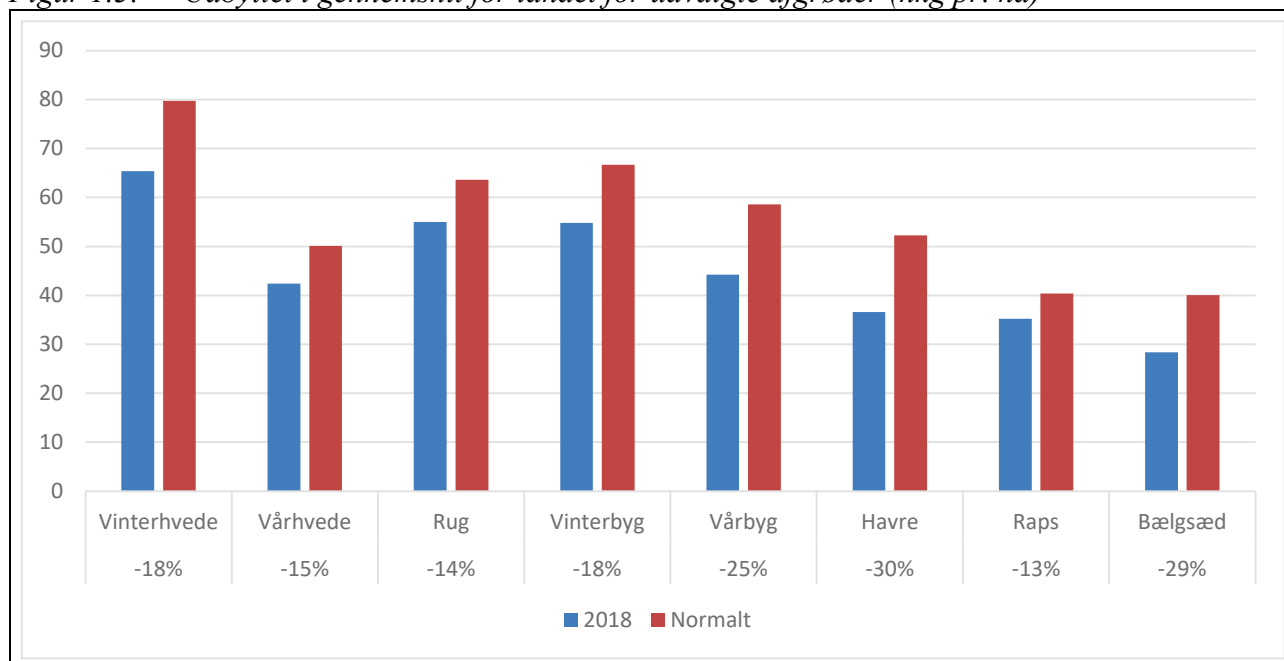

Kilde: Danmarks Statistik (b)

Det våde efterår havde ikke kun betydning for afgrødesammensætningen, men havde i høj grad også betydning for tilstanden og udbyttet af de marker, der faktisk blev etableret. Udbyttepotential for vintersæd er alt andet lige højest for marker etableret i første halvdel af september, men regnen betød, at såningen først for alvor kom i gang sidst i september. Dertil kommer, at spiring og vækst var hæmmet af regn-nedkølet jord, og samtidig var der massive problemer med agersnegle, der var opformeret kraftigt i den våde sommer. Ved vækststart i foråret havde de fleste marker derfor svage planter med et begrænset rodsystem som udgangspunkt samt store bare pletter, hvor planterne var spist af snegle eller druknet i småsøer.

Hvor meget af udbyttenedgangen i vintersæd, der skyldes tørken, og hvor meget der skyldes det våde efterår, er umuligt at sige. Vintersæd er normalt mere tørketolerant end vårsæd, da rødderne har bedre tid til at etablere sig og generelt når dybere ned. Kombinationen af et vådt efterår med dårlig rodudvikling efterfulgt af tørke var imidlertid særlig uheldigt, og konsekvenserne på udbytterne var markante. Gennemsnitsudbyttet for de enkelte afgrøder kan ses i figur 1.3.

Figur 1.3: Udbyttet i gennemsnit for landet for udvalgte afgrøder (hkg pr. ha)²

Kilde: Danmarks Statistik (b)

Som forventeligt var det dog især vårsæd, der blev hårdt ramt af tørken. Havre, som bedst trives i en regnfuld dansk sommer, blev naturligt nok ramt med en udbyttenedgang på ca. 30 pct. Men også vårbyg havde i gennemsnit en kraftig udbyttenedgang på 25 pct. Disse tal dækker dog over en stor variation på tværs af landet. Blev vårbyggen etableret tidligt i april i et godt såbed i lerjord uden pakningsskader fra efteråret, blev udbyttet som regel hæderligt. Omvendt var det naturligvis på sandjord uden vanding, hvor udbyttet blev kraftigst påvirket af tørken.

Økonomien i planteavl for den enkelte bedrift vil derfor variere betydeligt i 2018 med baggrund i afgrødesammensætning, jordtype, adgang til vanding, og forekomsten af lokale regnbyger. Bedrifter med lerjord, der fik afgrøderne etableret fornuftigt både i efteråret og foråret, er måske kun påvirket i mindre grad, mens bedrifter med sandjord uden vanding og meget vårsæd blev ramt meget voldsomt.

Prismæssigt fik tørken også betydning – både nationalt og internationalt. Efter fire år med overskud på den globale kornbalance og opbygning af lagre faldt produktionen en anelse i 2017/18, mens forbruget fortsat stiger (USDA, 2018). Dermed er der udsigt til en lille nedgang i de globale lagre, og priserne steg som konsekvens. Især i juli og august 2018, hvor der stadig var stor usikkerhed omkring den endelige høst i EU og sortehavsområdet, steg priserne på de globale afgrødebørser (Eu-

² Normalt udbytte er her beregnet som gennemsnittet for 2013-17 tillagt 2,5 pct. i udbyttefremgang bl.a. begrundet med de højere kvælstofnormer fra Landbrugspakken 2015.

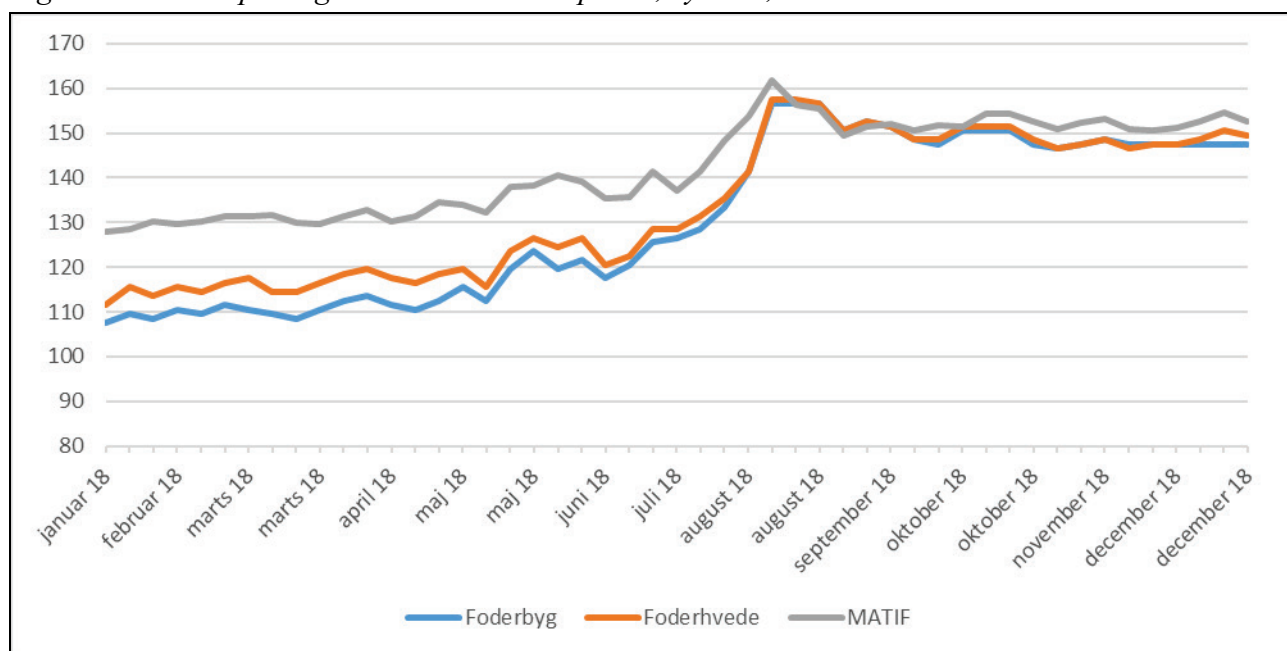
ropean Commission, 2018). De er dog senere faldet lidt tilbage, men stadig på et højere niveau end sidste år.

Det er især i EU, at årsagen til den mindre produktion skal findes. Her faldt den samlede kornproduktion med 8 pct. i forhold til sidste år (European Commission, 2018). Den primære årsag var, at hele Nordeuropa blev hårdt ramt af tørken i maj, juni og juli. Som konsekvens af den forventede nedgang i lagrene steg verdensmarkedspriserne hen over sommeren. Prisen i Danmark er dog steget forholdsvis meget mere end verdensmarkedspriserne. Baggrunden er, at Danmark for første gang i nyere tid bliver nettoimportører af korn (Danmarks Statistik b). Når det overskydende korn normalt skal eksporteres, skal man fratrække transportomkostningen i verdensmarkedsprisen for at få en dansk kornpris – hvilket naturligvis påvirker hele det danske kornmarked. Som det ses af figur 1.4, er forskellen mellem råvarebørsen MATIF (Paris) og den danske landmandspris derfor helt væk, efter tørkens konsekvenser viste sig i løbet af sommeren 2018. Priserne for danske landmænd er således steget med ca. 35-40 kr. pr. hkg – hvoraf ca. 15 kr. alene skyldes bortfaldet af transportomkostninger, jf. figur 1.4.

For høsten 2019 forventes en mere normal dansk kornproduktion. Vinterafrøderne er blevet godt etableret, og udgangspunktet for vårafrøderne med en god jordstruktur er også på plads. Af den grund forventes det ikke, at vi igen i 2019 skal importere foderkorn, og prisen på foderhvede og foderbyg for høst 2019 er således 15-20 kr. lavere – netop svarende til transportomkostningerne ovenfor. Udgangspunktet er med andre ord, at der for 2019 og 2020 er udsigt til stabile kornpriser – men med et bortfald af den ekstraordinære præmie i Danmark pga. kornunderskuddet i 2018.

I forhold til den samlede produktionsværdi af kornproduktionen i Danmark falder den fra 11,0 mia. kr. i 2017 til 9,0 mia. kr. i 2018 – altså et fald på 16,5 pct. jf. tabel 1.3. At faldet ikke er højere (trods den samlede nedgang i *produktionen* på 27,6 pct.), skyldes således de stigende priser, der delvist har kompenseret for de lavere udbytter.

Figur 1.4: Kr. pr. hkg korn – Landmandspriser, Jylland, høst 2018³

Kilde: Kornbasen (2018)

Et fald på 16,5 pct. i produktionsværdien af korn er dog på ingen måde usædvanligt. I fire af de sidste ti år har produktionsværdien således ændret sig mere (2009 (-31%), 2011 (+35%), 2012 (+17,5%), 2016 (-18%)), men hovedårsagen til disse ændringer har dog været prisændringer. Eksempelvis skyldes den store stigning i 2011 på 35 pct. en prisstigning på korn på ca. 36 pct.

Bemærk dog, at for Danmark som helhed har prisændringer på korn begrænset betydning for BFI-indkomsten, da nettoeksporten (og i 2018 nettoimporten) pga. den store husdyrproduktion er relativt lille. Højere output-priser på korn vil således blive afspejlet i højere input-priser på foder – altså blot en omfordeling mellem planteavlere og husdyrproducenter. Samfundsøkonomisk har det derfor langt større betydning med mængdeændringer som i 2018.

I afsnit 1.5 vil de samlede konsekvenser af årets udfordringer på produktionsværdien blive analyseret lidt nærmere.

Raps og bælgssæd

Også areal og udbyttet af raps og bælgssæd (ærter og hestebønner) blev påvirket af det ekstreme vejr. Vinterraps skal helst etableres inden den 20. til 25. august, men den sene høst blokerede mange steder for tidlig såning. Og da rapsen blev etableret, fik den stor modgang med den megen regn, der gjorde jorden kold og kompakt. Dertil kom massive problemer med snegle, som vanskeligt lod sig

³ Ugentlige landmandspriser for Jylland (middelpriis, onsdag) for korn af høst 2018 leveret januar 2019. MATIF samme dage, møllerhvede, termin: marts 2019 (dvs. også høst 2018).

bekæmpe på trods af gentagen tildeling af sneglegift. Ligesom med vintersæden var der derfor store dyrkningshuller i markerne, og nogle marker måtte også opgives. Samlet set faldt arealet med raps med 18 pct. i forhold til gennemsnittet for 2013-17, jf. figur 1.2.

I forhold til tørken har raps dybe rødder og viste sig at være forholdsvis tørketolerant på de fleste jorder. De marker, der overlevede efteråret, havde derfor et forholdsvis beskeden tab på 13 pct. i forhold til normaludbytte. Medvirkende hertil var også en god og tør blomstringsperiode i maj måned uden svampeangreb, samt at vinterrapsen næsten havde tilendebragt sin store vegetative vækst, da tørken for alvor satte ind i slutningen af maj.

Mens arealet faldt en smule for raps, steg det voldsomt for de vårsåede arter af bælgssæd i form af ærter og især hestebønner. Det samlede areal med bælgssæd steg således med 55 pct. i forhold til 2017 og hele 151 pct. i forhold til gennemsnittet for 2013-17.

Arealet med især vår-hestebønner er generelt i stigning i disse år pga. stor efterspørgsel efter protein til fx fiskefoder og GMO-fri kvægfoder, samtidig med at udbyttet pr. ha har været stigende. Desuden er der flere svineproducenter, der ser en fordel af hestebønner i sædskiftet kombineret med muligheden for delvist at erstatte indkøbt sojaprotein med egne hestebønner. Denne vækst i arealet blev yderligere forstærket i 2018 af den manglende tilsåning med vintersæd kombineret med de grønne krav i den europæiske landbrugspolitik om minimum tre afgrødekategorier for landbrug over 30 ha.

Af alle afgrøder var hestebønner nok den, der blev hårdest ramt af tørken. Hestebønner har et meget stort vandbehov i forbindelse med blomstring, og mange blomsteranlæg visnede uden at sætte bælg. I de senere år er der set udbytter på op til 90 hkg pr. ha pga. ændret dyrkningspraksis, og derfor blev udbyttet meget skuffende i forhold til den stigende trend. Udbyttenedgangen på 29 pct. i forhold til normalhøsten (baseret på 5 års gennemsnit) som angivet i figur 1.3 er derfor ikke helt retvisende, men er nok reelt højere. Det bliver derfor interessant at se, hvorvidt skuffelsen vil føre til mindre udbredelse, eller om danske landmænd fortsat har mod på at udvikle produktionen af lokal-dyrket protein.

Prismæssigt er raps og hestebønner til en vis grad koblet op på den globale pris på sojabønner (sojakomplekset). På verdensplan har der gennem en årrække været nogenlunde balance mellem produktion og forbrug af soja (USDA, 2018). Produktionen er steget kraftigt men efterspørgslen fra især Kina er fulgt med. Priserne har derfor været konstante på et middelhøjt niveau⁴. Således har priserne på raps også været rimelig konstante på et middelhøjt niveau i 2018.

Den nuværende handelskrig mellem USA og Kina skaber dog usikkerhed omkring verdenshandlen med soja med afsmittende effekt på prisen på andre olie- og proteinkilder. Denne usikkerhed har presset priserne på raps lidt tilbage, men generelt holder rapsen sig stadig inden for det samme in-

---

⁴ Se evt. beskrivelsen af prisdannelsen på raps i Landbrugets Økonomi 2017.

terval på mellem 250 og 350 kr., som rapsprisen har haft tilbage fra 2011 (med en enkelt undtagelse). I 2019 forventes prisen også at holde sig på samme niveau.

Med prisstigningen på korn er prisforhold mellem raps og korn ændret. En tommelfingerregel siger, at prisen på raps skal være ca. dobbelt så høj som prisen på hvede, for at afgrøden er økonomisk attraktiv. Sidste år var prisforholdet ca. 2,45, men det er i år faldet til ca. 1,75. I 2019 og 2020 er prisforholdet dog tilbage omkring 2,0, hvilket skaber en slags balance i incitamentet for at dyrke raps og hvede.

Selv om prisen på hestebønner på længere sigt også er tæt forbundet med prisen på sojaskrå, er dette marked på kort sigt mere tyndt. Prisen på hestebønner er derfor steget med 12-15 pct. efter den dårlige danske og nordeuropæiske høst, mens niveauet forventes at blive normaliseret igen til næste år.

I forhold til BFI-opgørelsen har bælgssæd har ikke nogen selvstændig kategori i tabel 1.3, men i de bagvedliggende beregninger stiger produktionsværdien fra 116 mio. kr. til 134 mio. kr., idet det meget lavere udbytte bliver modgået af højere priser og større areal.

For raps (industrifrø) derimod er der umiddelbart tale om et ret voldsomt fald på ca. 38 pct. fra 2,04 mia. kr. til 1,26 mia. kr., jf. tabel 1.3. De ellers moderate fald i pris, udbytte og areal bliver således samlet set til en markant ændring. Det er dog værd at bemærke, at nedgangen i arealet har betydet større areal til vårafgrøder (fx bælgssæd) og dermed en større produktionsværdi et andet sted i BFI-opgørelsen.

Frø til udsæd

Høsten af mark- og havefrø blev også negativt påvirket af vejret i 2017 og 2018. Alligevel er den totale produktionsværdi, jf. tabel 1.3, steget med ca. 18 pct. fra 1,03 mia. kr. til 1,22 mia. kr. Årsagen skal findes i stabile og gode priser, relativt lille udbyttenedgang pga. tørken og et øget areal. Generelt er produktionsværdien af frø til udsæd steget markant de senere år, hvilket også forventes at fortsætte de kommende år.

Arealet med frø til udsæd er bestemt af frøavlsfirmaerne, da frø til udsæd udelukkende dyrkes på kontrakt. Med fornuftige salgspriser og relativt moderate lagre af græsfrø på verdensplan er kontrakterne blevet udvidet de senere år, og især til høst 2018 var der en markant forøgelse af arealet på ca. 24 pct. jf. Danmarks Statistik (b). I 2018 var arealet med markfrø (herunder græsfrø) således ca. 88.000 ha, mens arealet med havefrø var ca. 12.000 ha.

I forhold til tørken var græsfrø relativt robust over for vejrets påvirkning, mens havefrø blev mere påvirket. En stor del af forklaringen skal nok findes i etablerings- og høsttidspunkt.

Græsfrø bliver ofte etableret ved at blive undersøet i en anden afgrøde, og mange af frøgræsmarkerne var derfor blevet veletableret allerede i foråret 2017 eller endnu tidligere. Der var dog helt udsædvanligt også problemer med agersnegle i det våde efterår 2017, men samlet set var påvirkningen

af det våde efterår begrænset. De fleste marker med græsfrø gik derfor tørken i møde med et vel-etableret rodsystem.

Dertil kommer, at græsfrø, lidt afhængig af art, afmodner relativt tidligt. Høsten 2018 startede således rekordtidigt med høst af mange arter allerede i juni måned. Selvom nogle arter nåede at blive tørkeramt, var væksten dog begrænset efter midten af maj, hvor tørken for alvor satte ind. Samlet set blev resultatet jf. DLF på en nedgang i udbyttet på ca. 12 pct. i gennemsnit for alle arter (Christoffersen, 2019). Med en relativt lille udbyttenedgang og et stigende areal med græsfrø er den samlede mængde af høstet græsfrø i 2018 derfor ganske betydelig – også i et historisk perspektiv⁵.

Græsfrø har i de senere år med relativt lave kornpriser være en særdeles attraktiv afgrøde set fra et økonomisk perspektiv. De forskellige arter af græsfrø har således i en årrække optaget mange af de øverste pladser i top 10 over dækningsbidrag for landbrugsafgrøder. Denne position ser ud til at fortsætte, da priserne spås til at fortsætte på et relativt højt niveau de kommende år.

Ud over markfrø til udsæd har Danmark også en ikke ubetydelig produktion af forskellige havefrø, hvor især produktion af hybrid-spinatfrø til babyspinat er en stor eksportsucces⁶. Arealet er steget markant de senere år og er nu oppe på ca. 10.000 ha med spinat.

Produktionen i år blev dog ramt kraftigt af tørken – også selv om spinat primært bliver dyrket i god sandmuldet lerjord. Da spinat bliver sået i april, var rodudviklingen begrænset, da tørken satte ind i løbet af maj 2018. Konsekvensen blev, at spinatplanterne blev meget korte med begrænset frøudvikling. Ud over de manglende frø blev det også meget vanskelig at samle de frø op, der nu var på planterne. Høsten af spinatfrø blev derfor reduceret med ca. 40-45 pct. i gennemsnit for landet (Bang, 2019). Produktionen af spinat er dog – på trods af risikoen – fortsat en attraktiv afgrøde, som forventes at stige yderligere de kommende år.

Sukkerroer

Produktionen af sukkerroer i Danmark har på linje med de øvrige afgrøder været påvirket af tørken hen over sommeren. Regnen i sensommeren kompenserede noget for den manglende vækst i tørkeperioden, og roekampagnen blev udsat en smule for at give roerne mulighed for at genvinde noget af det tabte, men trods det nåede udbytterne ikke op på normaludbytte.

Produktionen af sukkerroer i Danmark er presset af de lave sukkerpriser på verdensmarkedet. Efter liberaliseringen af sukkermarkedet og ophør af kvoteordningerne tegner man nu kontrakter med Nordic Sugar, for at de kan være sikre på, at de har en mængde roer i Danmark, som modsvarer kapaciteten på de to sukkerfabrikker. Da der ved udgangen af 2018 ikke er tegnet kontrakt på så stort

---

⁵ Selv om Danmarks Statistik har data for den historiske produktion i tons, giver det ikke mening at sammenligne produktionen mellem år, da sammensætningen af arter og sorter med forskelligt udbytte ændrer sig relativt meget fra år til år.

⁶ Desværre er der ikke nogen særskilt opgørelse af produktion af spinatfrø i Danmarks Statistik, så det har desværre ikke været muligt at medtage spinatfrø i vores prognose.

areal, som Nordic Sugar ønsker, er der åbnet for yderligere kontrakttegning (kontrahering) af sukker i 2019 (Dalby 2018).

De stigende priser på maltbyg og andre afgrøder, som er i konkurrence med sukkerroer, får nogle landmænd til at fravælge sukkerroer eller være meget tilbageholdende med at udvide sukkerroeara-let (Dalby 2018).

Produktionen pr. ha i 2018 var væsentlig lavere end normalt. Rodudbyttet landede omkring 62 tons pr. ha mod normalt ca. 73 tons roer pr. ha (Sørensen 2018). Sukkerindholdet pr. ton er normalt, dvs. på ca. 17,8 pct., og dermed blev udbyttet lavere end normalt og landede omkring 11,0 tons sukker pr. ha.

Pris pr. ton polsukker i 2018 inkl. diverse tillæg er på ca. 1.250 kr., hvilket er en smule højere end i 2017. I 2019 forventes prisen at blive på samme niveau som i 2017.

Produktionsværdien af sukker var ca. 500 mio. kr. i 2018, hvilket er væsentlig lavere end i perioden 2011 til 2015, hvor produktionsværdien var over 800 mio. kr. I 2019 forventes produktionsværdien at blive på niveau med 2018 på omkring 500 mio. kr.

Kartofler

Dyrkningssæsonen har været præget af den meget tørre sommer, hvor producenterne uden vanding mulighed eller med begrænset kapacitet har oplevet et reduceret udbytte. Omvendt er der en lille andel producenter med stor vandingsskapacitet, som har haft nogle fantastiske udbytter i år. Samlet set forventes fald i udbytter på 15-20 pct. for spisekartofler og læggekartofler og ca. 10 pct. lavere udbytter på melkartofler. Den varme sommer har forårsaget, at nogle producenter har haft kartofler, som har spiret i kammen, og nogle producenter har haft store udfordringer med sædskifte-sygdomme, som grundet vejret har været et stort problem i 2018 – også selvom kartoffelmelsfabrikkerne er blevet mere strikse med, at der maksimalt må dyrkes kartofler hvert 3. eller 4. år.

I 2018 har kartoffeludbyttet i andre europæiske lande været lavt, og der er et stort marked for eksport af kartofler, men på dette område er der i høj grad tegnet kontrakter, så der er ikke meget ekstra kvantum at eksportere fra.

Læggekartofler udgør en attraktiv niche for nogle producenter, og eksporten er baseret på op mod en tredjedel af det samlede læggekartoffelareal i Danmark.

I forhold til arealer med kartofler har arealet med stivelseskartofler (melkartofler) været stigende de senere år og forventes i 2019 fortsat at stige. Omvendt går det nedad med arealet med spisekartofler, som har været faldende de seneste år, et fald som dog forventes at flade ud. Den andel af spisekartoflerne, som går til proces, fx til kantiner mv., er medvirkende årsag til, at spisekartofler ikke falder mere.

Samlet set er der optimisme i kartoffelbranchen drevet af stivelseskartofler og læggekartofler. Dette afspejler sig i produktionsværdien af kartofler, som i perioden fra 2000 til 2013 har ligget og svinget omkring 1 mia. kr., men som siden 2014 har været stødt stigende og således passerede 1,5 mia. kr. i 2017 og forventes at stige til knap 1,7 mia. kr. i 2019.

Gartneriprodukter

I 2018 forventes gartneriproduktionen at udgøre ca. 6,1 pct. af jordbrugets samlede produktionsværdi svarende til ca. 4,7 mia. kr. Produktionsværdien for potteplanter forventes i 2018 at udgøre ca. 40 pct. eller 1,87 mia. kr. Produktionsværdien fra andre gartneriafgrøder fordeler sig på frugt og grønsager (2,24 mia. kr.) og andre gartneriafgrøder (563 mio. kr.). Både omfanget og fordelingen af produktionen forventes at være på samme niveau i 2019 som i 2018. Den langsigtede tendens er, at frugt og grønsager går frem, mens potteplanterne går tilbage. I starten af 00'erne var produktionsværdien af potteplanter dobbelt så stor som produktionsværdien af frugt og grønsager, mens denne forskel er udlignet, og frugt og grønt har overgået værdien af potteplanter siden i 2013. De seneste års udvikling tyder dog på en opbremsning af faldet for potteplanter.

Grovfoder

I modsætning til øvrige afgrøder foreligger der ikke på nuværende tidspunkt udbyttestatistik om grovfoder fra Danmarks Statistik, men skønnede grovfoderudbytter i denne publikation er afstemt med foreløbige resultater fra Oversigt over Landsforsøgene 2018, tabel 5, side 15 og tabel 10, side 21 (Landbrug & Fødevarer, 2018a).

Grovfoderproduktionen har i 2018 været præget af tørken, som især i græsmarkerne så ud til at koste meget udbytte i løbet af sommeren. Mange mælkeproducenter havde medio august kun høstet omkring 50 pct. af, hvad de normalt ville have høstet på samme tidspunkt i et normalt år. Det var baseret på et forholdsvis normalt første slæt, men ingen eller beskedne afpudsningsslæt i perioden, hvor andet- og tredjeslæt normalt ville være blevet høstet. For bedrifter med mulighed for at vande har situationen naturligvis være mere gunstig, mens situationen for (økologiske) bedrifter baseret på afgræsning har været særlig kritisk, idet disse bedrifter – som følge af afgræsning – typisk har mindre bufferlagre og derfor mindre fleksibilitet i tilfælde af tørke.

Omkring starten af august kom den længe ventede regn, som sammen med i øvrigt gunstige forhold i løbet af efteråret medførte betydelig kompensatorisk vækst i græsmarkerne. Mange bedrifter har derfor kunnet høste to gode slæt i løbet af efteråret. Samlet set vurderes udbyttet pr. ha for græs i omdrift at lande ca. 13 pct. lavere end et normalt år (gennemsnitsudbytte pr. ha for perioden 2013 til 2017), hvilket er væsentligt bedre end frygtet i løbet af sommeren.

Arealet med græs i omdrift var i 2018 ca. 2 pct. eller 6.500 ha lavere end niveauet de to foregående år og ca. 6 pct. lavere end gennemsnittet for de seneste fem år. Dette er formentligt udtryk for relativt store lagre ved indgangen til 2018, som søgtes reduceret gennem mindre areal. Dette har en noget dobbelttydig konsekvens. Det reducerede areal øger naturligvis manglen på græsensilage, men det kan også ses som en form for held i uheld, at den af de store grovfoderafgrøder, der har vist sig

mest tørkefølsom i år, havde et relativt lille areal, mens den anden store grovfoderafgrøde – majs til ensilering – har haft en lavere udbyttenedgang pr. ha og et øget areal.

Udbyttet i majs til ensilering vurderes i 2018 at være ca. 9 pct. lavere end et normalt udbytte, mens arealet har været ca. 1 pct. over gennemsnittet for de sidste fem år, men ca. 7 pct. eller 12.400 ha over det relativt lave areal for 2017.

For græsarealer uden for omdrift vurderes det, at udbytterne pr. ha har været ca. 11 pct. lavere end normalt niveau, mens arealerne i forhold til 2017 vurderes at være kraftigt stigende.

Arealet med korn til ensilering vurderes at have været væsentligt højere end i 2017 (ca. 16 pct. eller 7.500 ha) og på niveau med gennemsnittet de seneste 5 år. Stigningen i arealet fra 2017 til 2018 er formentligt delvist betinget af udsigten til lave udbytter i majs og græs i løbet af sommeren, som formentligt har fået flere mælkeproducenter til at høste kornarealer som helsæd, evt. også naboers arealer. Det vurderes, at udbyttet på disse arealer har været ca. 37 pct. under normalt niveau, influeret af en selektionsproces, hvor relativt dårlige kornarealer er blevet høstet som helsæd.

Den samlede høst af grovfoder vurderes at være ca. 15 pct. lavere end gennemsnittet af de seneste 5 år på basis af et areal, der har været ca. 3 pct. lavere end gennemsnittet af de seneste 5 år. Dette er det samlede resultat af arealændringer og varierende udbyttenedgang afhængig af afgrøde og vandsforhold mv. Afgrødekategorien græs i omdrift repræsenterer mere end halvdelen af denne samlede udbyttenedgang i grovfoderafgrøder.

For 2019 forventes udbytter på normalt niveau, og arealer, der er for majs og græs i omdrift, forventes at stige med 3-4 pct. i forhold til 2018. For korn til ensilering ventes et væsentligt lavere areal end i 2018, mens niveauet for arealet af græs uden for omdrift ventes at være uændret. Samlet set ventes produktionen af grovfoder i 2019 at være ca. 1 pct. under produktionen for perioden 2013-2017 og ca. 16 pct. højere end produktionen i 2018.

Mælk

Efter to år med lave priser i 2015 og 2016 har prisen på mælk i 2017 og 2018 været på et niveau, hvor den er over fremstillingsprisen for en langt større andel af mælkeproducenterne⁷. Den konventionelle mælkepris ventes dog i 2018 at lande på et niveau, der er ca. 3 pct. lavere end i 2017 og i 2019 ventes et yderligere fald på ca. 5 pct. til et niveau omkring 255 øre pr. kg konventionel mælk som gennemsnit for året.

Figur 1.5 viser udviklingen i den danske mælkenotering fra 1995 til 2018. Som det fremgår af figuren, var der i perioden før 2004 tale om meget stabile priser, i perioden fra 2004 til medio 2007 var mælkeprisen også relativt stabil, men dog på et noget lavere niveau. Fra medio 2007 og frem til i

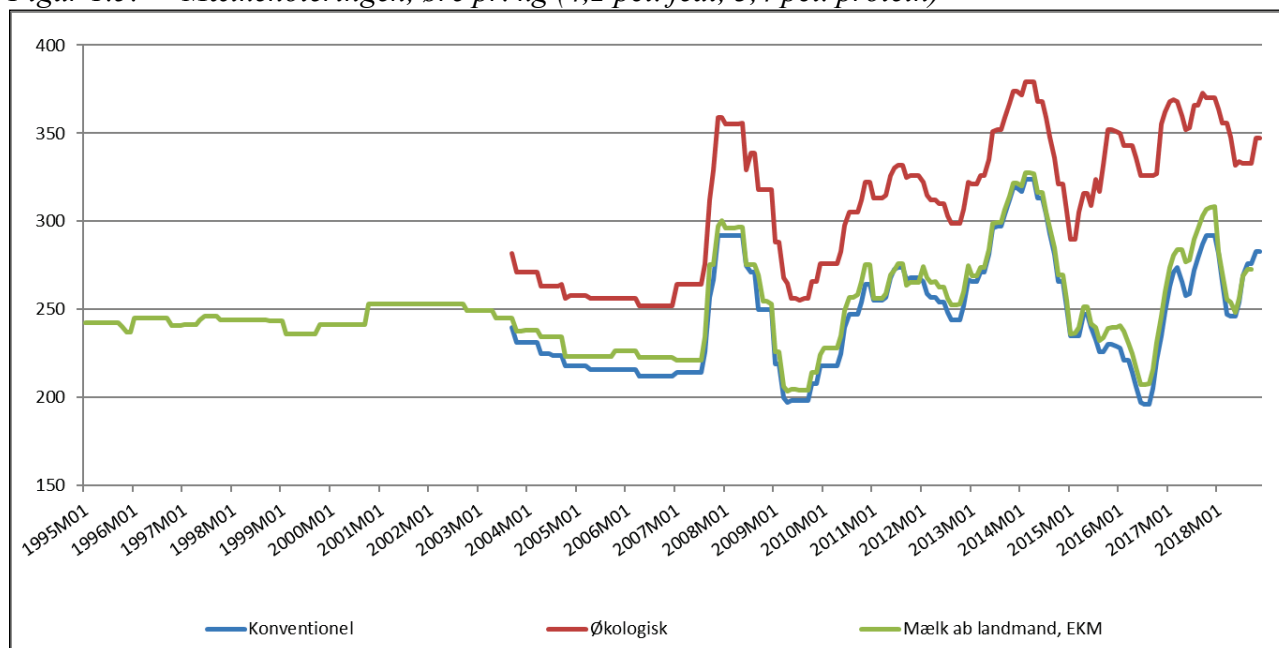
---

⁷ Den konventionelle mælkepris var 234 øre pr. kg som gennemsnit for 2015, 216 øre pr. kg i 2016, 275 øre pr. kg i 2017 og 267 øre pr. kg i 2018.

dag har mælkeprisen været meget volatil – særligt sammenlignet med den meget stabile mælkepris før 2007.

Ophøret af mælkekvotesystemet i april 2015 er markeret med en lodret streg i figur 1.5. På baggrund af figuren er der ikke umiddelbart nogen tydelig effekt af kvoteophøret. Billedet af meget volatile priser går igen på begge sider af kvoteophøret.

Figur 1.5: Mælkenoteringen, øre pr. kg (4,2 pct. fedt, 3,4 pct. protein)

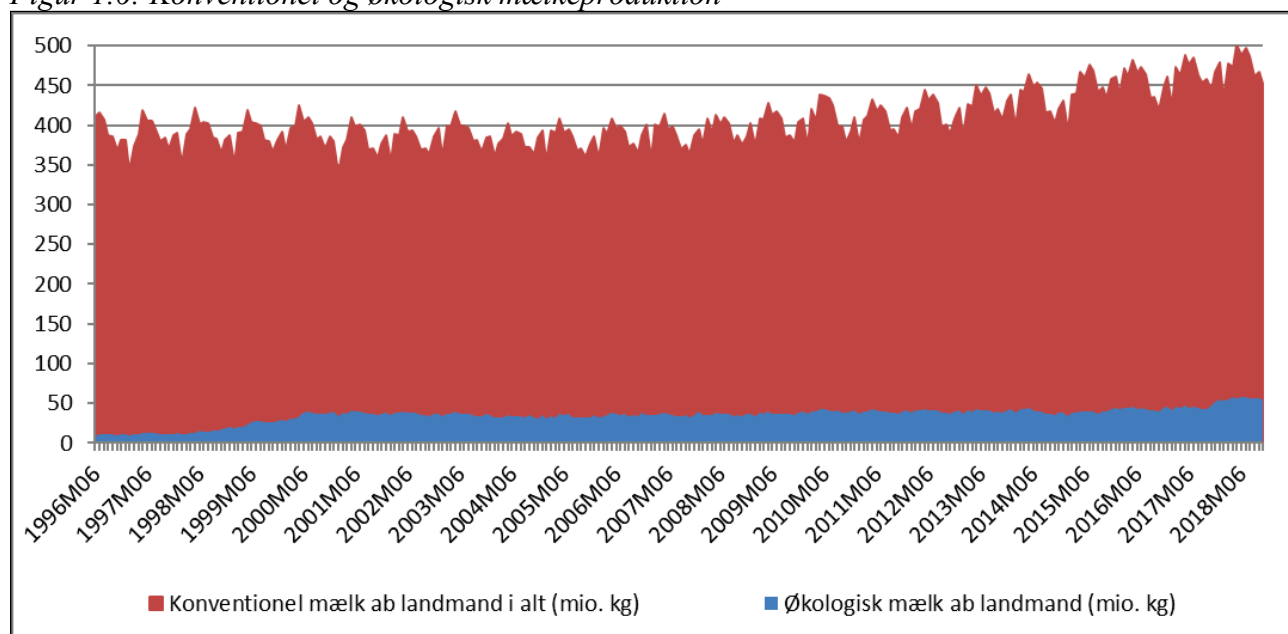
Kilde: Landbrug & Fødevarer (2018b) via Farmtal Online (konventionel og økologisk) samt Danmarks Statistik, b (Mælk af landmand)

Ophør af mælkekvoten har givetvis haft en vis udbudseffekt, idet der er blevet produceret mere mælk hos visse producenter i visse lande, end der ellers ville være blevet gjort. Det er dog ikke muligt at kvantificere omfanget af denne udbudseffekt på mælkeprisen. Andre hændelser, som fx Ruslandsboykot, falder sammen med en mulig udbudseffekt af kvoteafviklingen, og det er derfor ikke muligt at adskille disse hændelsers effekt på mælkeprisen. En evt. (yderligere) udbudseffekt af mælkekvoteafviklingen på mælkeprisen kan også tænkes at komme i fremtiden, men det vil være vanskeligt, hvis ikke umuligt, empirisk at knytte udviklingen i mælkeprisen til afviklingen af kvotesystemet.

Den samlede indvejning af både konventionel og økologisk mælk til mejerierne var i 2017 på 5,48 mia. kg og forventes i 2018 at lande ca. 2,1 pct. højere end 2017.

Efter at den økologiske produktion af mælk har ligget meget stabilt omkring 9-10 pct. af den samlede mælkeproduktion i ti år (figur 1.6), steg den økologiske andel af mælkeproduktionen i sidste halvdel af 2017 for at stabilisere sig på et niveau omkring 11-12 pct. af den samlede mælkemængde – som vel at mærke er stigende.

Figur 1.6: Konventionel og økologisk mælkeproduktion

Kilde: Danmarks Statistik (b)

I 2019 forventes produktionen igen at stige med 2,6 pct. på trods af faldende priser og tørken, der naturligvis har haft effekt på størrelsen af grovfoderlagrene. Dermed ventes tørken i 2018 ikke at slå nævneværdigt igennem på udviklingen i mælkeproduktionen. Bestanden af malkekøer i Danmark forventes at stige beskedent med ca. 0,5 pct. årligt i 2018 og 2019. Således er den forventede udvikling i mælkeindvejsningen primært drevet af genetisk og managementbetingede produktivitetstilgange.

Den samlede produktionsværdi af mælk ventes at falde svagt fra rekordhøje 16,1 mia. kr. i 2017 til ca. 16,0 mia. kr. i 2018 og 15,3 mia. kr. i 2019. Dermed overgår produktionsværdien i 2017 og 2018 de hidtidige rekordår 2013 og 2014, hvor den samlede produktionsværdi var på hhv. 15,0 og 15,4 mia. kr., mens produktionsværdien i 2019 ventes at være på niveau med 2013 og 2014-niveauet.

Slagtekvæg

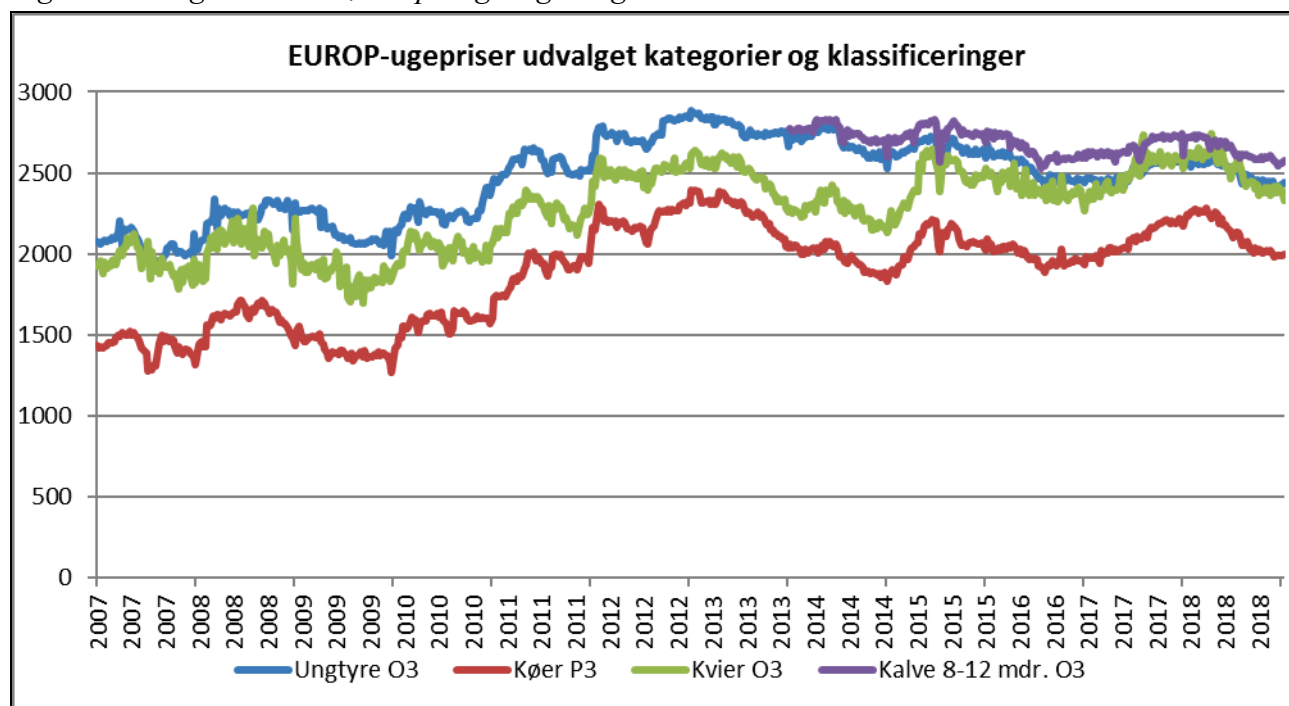
Tendensen i oksekødspriserne har været jævnt faldende i løbet af 2018. Som eksempel er EUROP noteringer for køer med klassificeringen P3 faldet med 11,5 pct. fra årets første ti uger til de sidste ti uger af året. For ungtyre med klassificeringen O3 er noteringen faldet med ca. 5 pct. i samme periode. Prisudviklingen er bl.a. en konsekvens af et marked, hvor højt udbud presser priserne – dels via europæisk import af oksekød fra Sydamerika, dels via en bevægelse i handelsmønstre, hvor irske eksportører (på grund af Brexit) søger at opdyrke alternativer til det britiske marked.

Slagtninger af køer og kvier forventes primært drevet af økonomien i mælkeproduktionen. Der forventes ikke store udsving i denne produktion, men en svag stigning drevet af en svag stigning i

kvægbestanden. Produktionen af slagtekalve og ungtyre er derimod mere følsom over for bytteforholdet mellem foderprisen og noteringen på kødet, og her er der i forhold til svineproduktion tale om en væsentlig længere produktionscyklus og dermed længere kapitalbinding i besætningen.

Figur 1.7: Slagte kreaturer, øre pr. kg slagtevægt

Kilde: Landbrug & Fødevarer (2019)

Den faldende notering, de højere foderpriser og den lave høst pga. tørken i 2018 ventes at medføre, at et antal slagtekalveproducenter ophører med produktionen. Produktionen af kalve og ungtyre er i forvejen koncentreret på relativt få bedrifter, således havde blot 170 bedrifter 43 pct. af bestanden af tyre og tyrekalve i 2017 (Danmarks Statistik, b). Ophøret ventes at medføre øget eksport af kalve til bl.a. Holland. Denne tendens til øget eksport af kalve frem for opfødning i Danmark ventes at opveje den øgede slagtning af køer og kvier i Danmark som følge af mælkeproduktionen. Således venter der ingen ændring i mængdeindekset på kvæg fra 2018 til 2019. Prisen og dermed også produktionsværdien (i kraft af den uændrede mængde) ventes at falde med 4 pct. i 2019 sammenlignet med gennemsnittet for 2018, hvilket også svarer nogenlunde til det aktuelle niveau.

For 2018 ventes den samlede produktionsværdi for oksekødsproduktionen (ab landmand) i absolutte termer at være på niveau med 2017-værdien – med en 2017-værdi på ca. 3,04 mia. kr. og en 2018 værdi på ca. 3,05 mia. kr. For 2019 ventes et fald i produktionsværdien på 4 pct. til 2,93 mia. kr.

Svin

Svinesektoren har i 2018 været præget af frygten for afrikansk svinepest. Sygdommen er dødelig for svin, men er ikke skadelig for mennesker. Men på grund af den store konsekvens for smittede svinebesætninger er mange lande med import af svinekød meget opmærksomme på, at der ikke må være udbrud af afrikansk svinepest i de eksporterende lande. Sygdommen har gennem 2018 bredt sig og er konstateret i Ungarn i april, Bulgarien i august og i Belgien i september. De registrerede tilfælde af afrikansk svinepest i EU fremgår i tabel 1.5.

Tabel 1.5. Fordeling af udbrud af afrikansk svinepest i EU fra 2017-2019. Kilde: FVST (2019)

	2017		2018		2019 ⁸	
	Tamsvin	Vildsvin	Tamsvin	Vildsvin	Tamsvin	Vildsvin
Estland	3	637	-	230	-	-
Letland	8	947	10	685	-	26
Litauen	30	1.328	51	1.446	-	-
Polen	81	741	109	2.443	-	-
Tjekkiet	-	202	-	28	-	-
Rumænien	2	-	1.163	174	2	4
Ungarn	-	-	-	138	-	3
Bulgarien	-	-	1	5	-	-
Belgien	-	-	-	163	-	4
Total	124	3.855	1.334	5.312	2	37

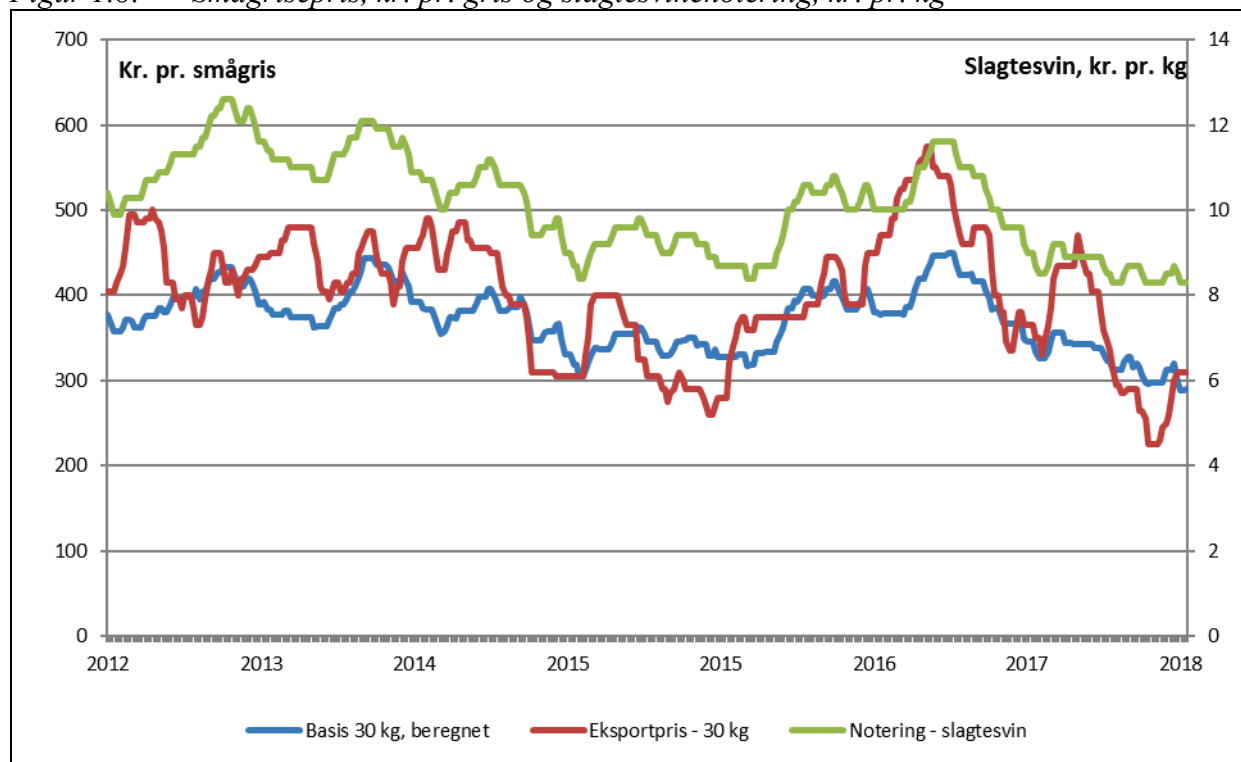
Branchen har iværksat informationskampagner for at informere om risikoen for smitte, hvis man fodrer grise med inficeret svinekød, fx i form af pålæg, som er transporteret i madpakker fra ramte lande, og som gives til fx udendørs grise. Lastbiler, som transporterer grise mellem medlemslande i EU, skal altid vaskes og desinficeres ved aflæsning i medfør af EU-reglerne. Derudover har branchen i Danmark skærpet egne standarder og har en liste med godkendte rengørings- og desinfektionspladser.

Den danske produktion af svin er præget af et fortsat stigende antal smågrise, som eksporteres. Den stigende eksport er i en årrække sket på bekostning af antal slagtesvin, som slagtes i Danmark (Landbrug & Fødevarer, 2018c). Dette fald i slagtede svin i Danmark ser dog ud til at være stagneret, så der i 2018 forventes mere end 17 mio. slagtesvin slagtet i Danmark. Antal slagtede svin var højest i 2004 med mere end 22 mio. svin, og faldet ser således ud til at være standset omkring de 17 mio. i 2018. Årsagen til stagnationen vurderes primært at vedrøre støtteordningen til modernisering af slagtesvinestalde fra 2016, som har ført til nybyggerier af slagtesvinestalde. Den øgede eksport af smågrise sker som følge af stigende produktivitet i smågriseproduktionen.

⁸ Indtil 7. januar

I 2018 har prisen på de eksporterede smågrise været på en rutsjetur. Priserne i første halvår var væsentligt over den beregnede notering og med en top ultimo april på 470 kr. pr. smågris. Derfra faldt prisen til 225 i oktober 2018. Ved udgangen af 2018 er prisen på niveau med den beregnede notering omkring 300 kr. pr. smågris, som vist i figur 1.8. Den beregnede notering for smågrise i figur 1.8 følger i store træk slagtesvinenoteringen, hvor kun udsving i produktionsomkostningerne mellem smågriseproducenter og slagtesvineproducenter kan få den til at afvige.

Figur 1.8: Smågrisepris, kr. pr. gris og slagtesvinenotering, kr. pr. kg

Kilde: SEGES (2018)

Efterbetalingen for grise leveret til Danish Crown blev i 2018 (Okt. 2017 til okt. 2018) lavere end forventet og blev fastsat til 80 øre pr. kg leveret til Danish Crown. Det er ca. 15 øre lavere end den forventede afregning og skyldes primært dårlige resultater i Danish Crowns selskaber i Storbritannien. Tican matcher Danish Crowns afregning, men som privatejet selskab har de ikke interesse i at aflevere en højere notering, end markedet berettiger.

Produktionsværdien af svin var 24,1 mia. kr. i 2017, hvilket er den højeste nominelle produktionsværdi for svinekød siden år 2000. Den forventes dog at være faldet til 20,4 mia. kr. i 2018 primært på grund af faldende priser, hvorefter den i 2019 forventes at stige igen til 22,4 mia. kr.

Slagtekyllinger

Kyllingekød er fortsat den type kød, som forventes at stige mest gennem det næste tiår på verdensplan (OECD/FAO 2018). Selv om produktion stiger stabilt næsten overalt i verden – bl.a. fordi fug-

leinfluensa er kommet under kontrol – følger forbruget med, og priserne er stabile (FAO, 2018). Også i Danmark er produktionen og priserne svagt stigende, og sektoren er forsigtige optimister omkring fremtiden. Et yderligere argument for optimismen er den relativt lave klimabelastning for kyllingekød sammenlignet med andre kødtyper (Dansk Erhvervsfjerkræ, 2018)

Eftersom både priser og produktion forventes at stige i 2018, vil produktionsværdien stige med 3,6 pct. til 1,94 mia. kr., jf. tabel 1.3. Med til at drive denne udvikling er også, at især tyske slagterier importerer flere levende kyllinger fra Danmark til slagtning i Tyskland – samtidig med at de danske slagtninger også stiger svagt. Dermed forventes den danske produktion af fjerkrækød i 2018 at stige til over 200 mio. kg. inkl. eksport af levende slagtekyllinger.

Disse tendenser forventes at fortsætte i 2019 – måske i lidt aftagende tempo – og samlet set forventes produktionsværdien at stige med 1,1 pct. til 1,97 mia., jf. tabel 1.3. Produktionsværdien af fjerkrækød har kun i 2013 været højere end det forventede i 2018 og 2019. Derudover skal vi helt tilbage til før 2006 for at finde mængder på højde eller højere end det nuværende niveau.

Konsumæg

Overordnet er produktionen og forbruget af danske æg i vækst. Danmark har en særstatus i EU i forhold til import af æg med salmonella, hvorfor importen af såkaldt skal-æg er meget beskeden. Den samlede produktion i 2018 forventes at stige til ca. 77 mio. kg – heraf er ca. 10-12 pct. procesæg (dvs. små, knækkede eller beskidte æg, som går til industrien). Baseret på de tre første kvartaler er produktionen øget med 1,6 pct. i forhold til 2017, og i 2019 forventes udviklingen at fortsætte.

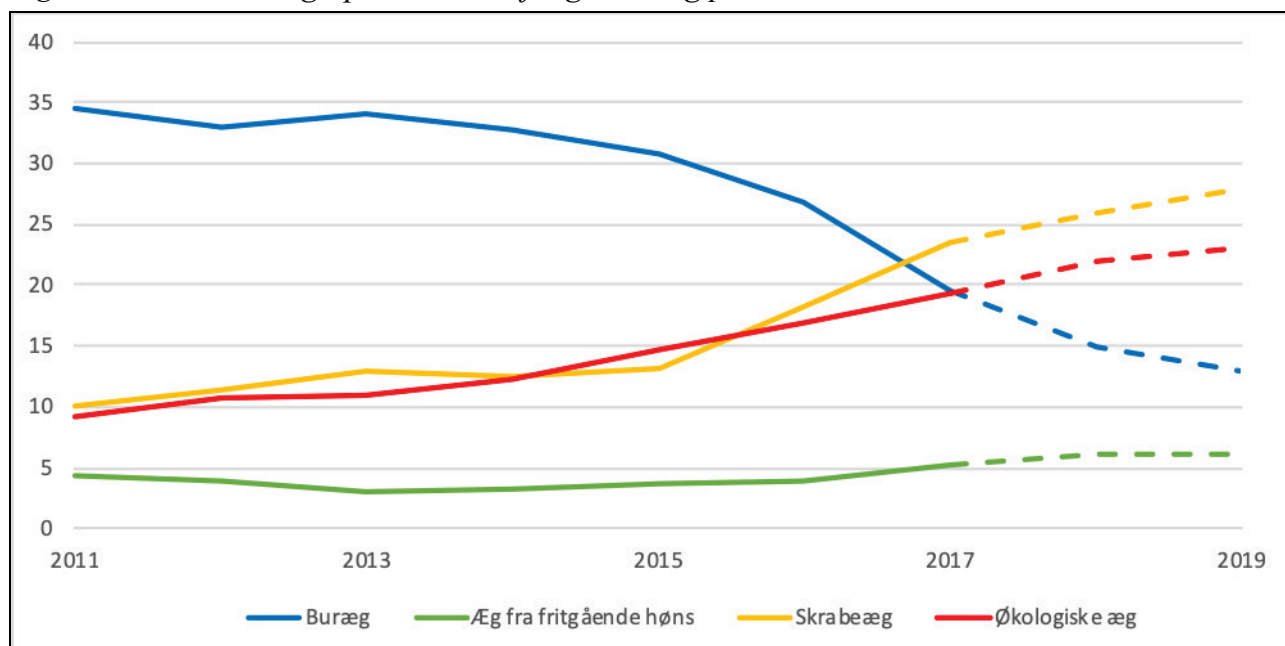
Markedet for æg er dog i disse år under stærk forandring, og skiftet væk fra buræg og over til skrabeæg og økologiske æg ser ud til at fortsætte. Hvor det i starten var high-end-butikker som Irma og Kvickly, der stoppede salget af buræg, har stort set alle andre butikskæder fulgt trop og enten allerede stoppet salget eller annonceret, at de gør det i den nærmeste fremtid. Som vist i figur 1.7 har det fået produktionen af buræg til at falde kraftig, mens især skrabeæg og økologiske æg går frem.

Priserne på æg til ægproducenterne har været stabile igennem en lang periode inden for de forskellige kategorier, og prisen for et gennemsnitsæg er derfor steget pga. skiftet over mod de dyrere typer. Produktionsværdien er derfor steget med 5,7 pct. i 2017 og ventes at stige yderligere med 1,3 pct. i 2018 til ca. 863 mio. kr.

Det bliver imidlertid interessant at se, hvorvidt afregningsprisen på især skrabeæg kan holde niveauet, når det nu bliver det billigste æg i detailhandlen. Forventningen til 2019 er derfor svagt stigende priser. Med en lille stigning i produktionen forventes produktionsværdien for 2019 derfor at blive på ca. samme niveau som i 2018.

Det bør dog bemærkes, at produktionsværdien for æg er rekordhøj i disse år. Produktionsværdien for æg er således – med lidt udsving undervejs – steget igennem de sidste 25 år.

Figur 1.9 Udvikling i produktion af æg, mio. kg pr. kvartal

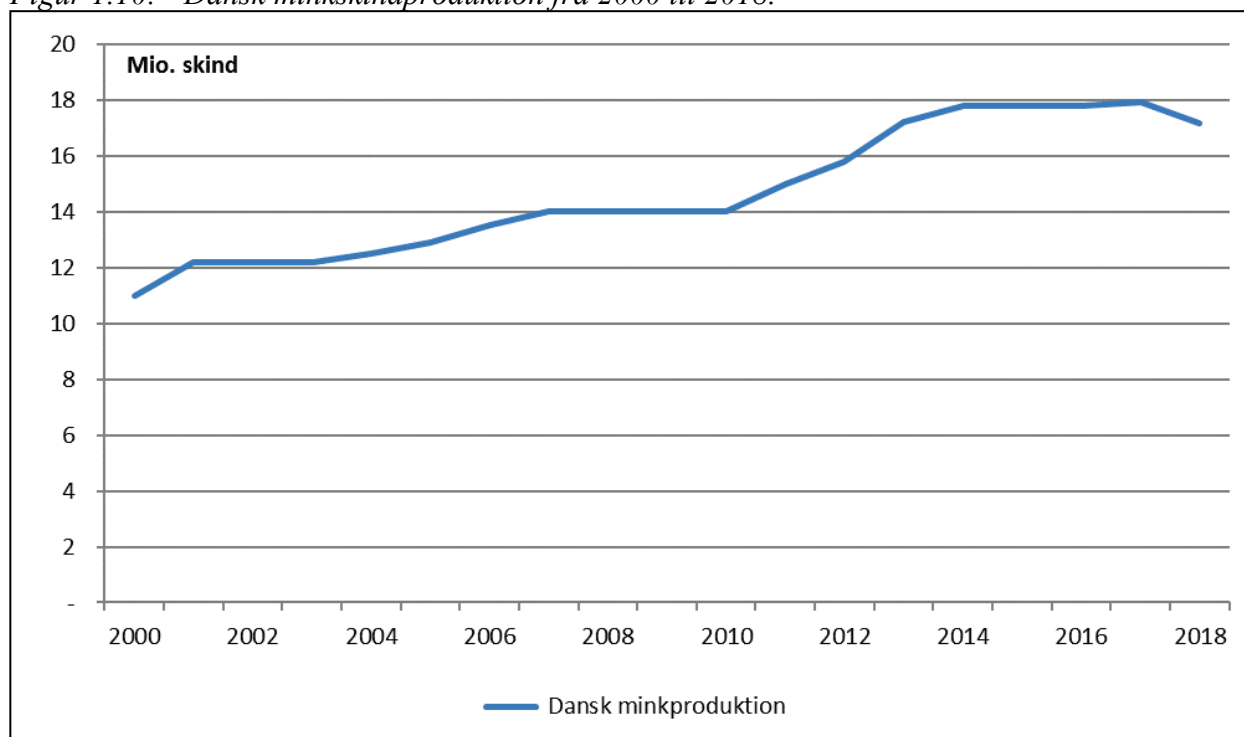

Kilde: Danmarks Statistik (b)

Pelsdyr

Produktionen af skind på verdensplan forventes fortsat at falde på grund af de senere års lave priser på minkskind. Hidtil er produktionen faldet uden for Danmark, som har opretholdt en produktion på knap 18 mio. skind. I 2018 er produktionen af skind dog også faldet i Danmark. Udviklingen i produktionen af danske minkskind kan ses i figur 1.10. De danske producenter har øget markedsandelen af skind produceret uden for Kina fra 33 pct. i 2015 til 41 pct. i 2018. Det er usikkert, hvor mange skind der bliver produceret i Kina, og derfor er de ikke indregnet.

Figur 1.10: Dansk minkskindproduktion fra 2000 til 2018.

Kilde: København Fur (2018a)

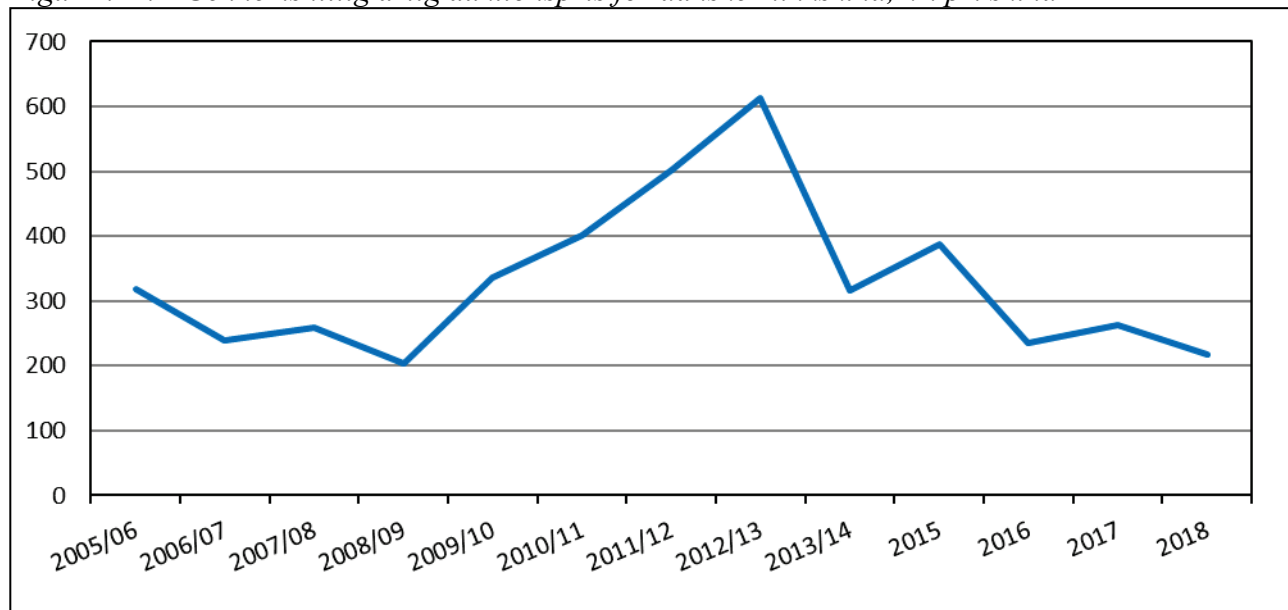
Danske minkavlere opnår væsentlig bedre priser på danske skind end skind fra andre lande. København Fur laver statistik på de skind, som bliver omsat på auktionen i Glostrup, og den viser, at danske skind indbringer 30 pct. højere pris end udenlandske skind i 2018. Danske skind opnåede en pris på 218 kr. i gennemsnit, mens gennemsnitsprisen på udenlandske skind i 2018 var på 168 kr. Udviklingen i prisen for danske minkskind kan ses i figur 1.11.

Den opnåede pris i 2018 ligger væsentligt under fremstillingsprisen for minkskind, som i 2017 for gennemsnittet af dem, der var med i "Business Check"-opgørelsen, var 299 kr., mens de bedste producenter kunne producere skind for 274 kr. (København Fur Rådgivning, 2018). Der forventes ikke væsentlig udvikling i fremstillingsprisen fra 2017 til 2018. I 2019 forventes produktionen af minkskind at falde både i Danmark og på verdensplan. Hvis priserne på auktionen ultimo januar er lave, kan det ikke udelukkes, at der er producenter, som vælger at pelse deres avlsdyr og dermed undlader at producere minkskind i 2019, hvilket kan medføre betydeligt fald i produktionen af minkskind i 2019.

Vær opmærksom på, at i Landbrugets Økonomi fastsættes produktionsværdien for de skind, som er produceret i 2017, til den pris, de skind indbringer. Dvs. prisen på skind i 2018 vedrører skind produceret i 2017. Dette er i modsætning til den regnskabsmæssige håndtering for pelsdyrbedrifter, da man ikke kender salgsprisen for skindene, når regnskabet gøres op.

Produktionsværdien af pelsdyr i 2017 med opnåede priser fra 2018 var det laveste de seneste ti år med 3,8 mia. kr. Da priserne på minkskind er meget volatile, og vi ikke har gode indikationer af efterspørgslen efter minkskind, har vi ikke et kvalificeret bud på skindprisen i 2019. Produktionsværdien af skind for 2018 er derfor baseret på, at skind indbringer en pris svarende til gennemsnittet for de seneste tre år. En pris, der er 40 kr. højere end prisen i 2018. For 2019 er prognosen lavet med en pris, som er 25 kr. højere endnu.

Figur 1.11: Gennemsnitlig årlig auktionspris for danske minkskind, kr. pr. skind

Kilde: København Fur (2018b)

1.5 Særlige forhold i 2018

Tørken i 2018 har fået meget mediemæssig opmærksomhed, og de økonomiske konsekvenser for landbruget har været heftigt diskuteret. Tørken har også haft stor økonomisk effekt for landbruget, men det er ikke den eneste hændelse, som betyder noget for vækståret 2017/2018. I tabel 1.6 præsenteres en dekomponering af de økonomisk mest betydende forhold, som afviger i forhold til et normalår. Derudover vises et gennemsnit for 2013-17 til sammenligning.

Tabellen læses ved at starte i kolonnen med 2018, som er en reduceret version af indkomstopgørelsen i tabel 1.1 for 2018. Derefter lægges de kontrafaktiske komponenter på én efter én. Effekterne kan både ses isolerede og kumulerede, så komponent 1 (afgrødemix) er udgangspunkt for beregning af komponent 2 (gns. udbytte). Komponenter skal opfattes som:

1. Hvis efteråret 2017 ikke havde været ekstraordinært vådt, og afgrødemix af korn og raps havde været "normalt", hvordan ville 2018-resultatet så have set ud?
2. Hvis vejrforholdene havde artet sig således, at udbytterne var gennemsnitlige, hvordan ville 2018-resultatet så have set ud med normalt afgrødemix?
3. Hvis svinepriserne havde været "normale", defineret som gennemsnit af de seneste 5 år

4. Hvis minkpriserne havde været ”normale”, defineret som gennemsnit af de seneste 5 år

Dekomponeringen af de særlige forhold i 2018 i tabel 1.6 viser, at det ændrede afgrødemix – med mere vårsæd og mindre vintersæd og raps – betyder ca. 500 mio. kr. med de aktuelle udbytter for 2018. Effekten skyldes eksempelvis, at hvede i gennemsnit gav 21,2 hkg mere pr. ha end vårbyg i 2018 – til stort set samme pris.

Tabel 1.6: Dekomponering af indkomstopgørelsen for 2018, mio. kr.

	2018	1. Afgrøde- mix	2. Gns. udbytte	3. Svine- priser	4. Mink- priser	Gns. 2013-17
Produktionsværdi mv.	76.181	76.685	80.320	83.948	84.718	79.609
Forbrug i produktionen	-54.243	-54.247	-54.247	-54.247	-54.247	-53.449
Bruttoværditilvækst i producentpriser	21.938	22.438	26.073	29.701	30.471	26.160
Tilskud og afgifter	6.285	6.285	6.285	6.285	6.285	6.096
Løn og afskrivninger	-16.692	-16.692	-16.692	-16.692	-16.692	-15.977
Forpagtnings- og finansierings- omk.	-9.825	-9.825	-9.825	-9.825	-9.825	-10.523
Indkomst efter finansielle poster	1.706	2.206	5.841	9.469	10.239	5.755
Forskel til forrige:		500	3.635	3.628	770	
Forskel til 2018:			4.135	7.763	8.533	4.049

1. Afgrødemix som gennemsnit 2013-17 (dog ikke ændret for kartofler, sukeroer, grovfoder mv.)

2. Gns. udbytte svarende til gennemsnit for 2013-17 + 2,5 pct. (landbrugspakke)

3. Svinepriser som gns. 2013-2017

4. Minkpriser som gns. 2013-17

Kilde: Danmarks Statistik (a og b) samt egne beregninger

Havde udbytterne for alle afgrøder været som forventet, ville den samlede indkomst yderligere have været 3,6 mia. kr. højere isoleret set, jf. kolonnen ”2. Gns. udbytte” i tabel 1.6. Denne effekt skyldes det våde efterår med dårligere rodudvikling i kombination med tørken 2018. Det er således ikke sikkert, at effekten af tørken i sig selv ville have været i denne størrelsesorden.

Den samlede effekt af scenarium 1 og 2, der repræsenterer de ekstreme vejrforhold i 2017-18, kan derfor umiddelbart opgøres til ca. 4,1 mia. kr. Sammenlignet med skøn for tørketabet foretaget i sommeren 2018 viser dekomponeringen her et noget lavere tab relateret til tørken. Hovedårsagen til denne afvigelse er, at udbyttetabene blev skønnet højere i august, end de efterfølgende opgørelser fra Danmarks Statistik viser. Herudover inddrager dekomponeringen kun de direkte effekter af lave udbytte og mindre vintersæd og tager ikke højde for afledte effekter som fx mere vanding.

Skulle man lave en egentlig økonomisk analyse af, hvor meget tørken i 2018 samlet set har påvirket landbrugets økonomi, bør alle positive og negative effekter medtages. Hvor meget den ekstra vanding har kostet, hvad der er sparet på gødning, kemi og tørring, hvorvidt den tørre høst har betydet bedre kvalitet og afregningspriser osv., Dette er ikke indregnet i tabel 1.6. Dertil kommer en række

effekter – som fx den stigende kornpris – som kun indirekte er relateret til tørken. Dette ville være en særdeles vanskelig opgave, som ville bære præg af en lang række subjektive afgrænsninger og vurderinger. Vi har derfor begrænset udregningen til det direkte tab på ca. 4,1 mia. kr.

For en planteavler har det naturligvis stor betydning, at de stigende kornpriser delvist har kompenseret det lavere udbytte. For landet som helhed har kornprisen dog kun mindre betydning. I en normalsituation, hvor Danmark er nettoeksportør af korn, vil en højere kornpris øge værdien af nettoeksporten – mens der internt vil blive omfordelt indkomst fra husdyrproducenter til planteavlere via højere foderpriser. For en prisstigning på ca. 15 pct. – svarende til forskellen på gennemsnittet for 2017 og 2018 – vil produktionsværdien stige med ca. 1,5 mia. kr. (for planteavlerne) mens forbruget vil stige med ca. 1,1 mia. kr. (for husdyrproducenterne) – og dermed 0,4 mia. kr. ekstra for landet som helhed⁹. Med den mindre avl i 2018 svarer prisstigningen derimod til en stigning i produktionsværdien på ca. 1,1 mia. kr., mens forbrugsstigningen fortsat vil være ca. 1,1 mia. kr. (eller måske lidt højere). Dermed er kornprisernes indirekte effekt på tørketabet for landet som helhed yderst begrænset i 2018. Hvis udbyttetabet var blevet endnu værre, end det blev, kunne Danmark have fået en betydelig nettoimport af korn. I et sådant tilfælde ville prisstigninger have medført en negativ indkomsteffekt på sektorniveau.

Den tredje effekt i dekomponeringen er de lavere svinepriser, som i sig selv har betydet en lavere indkomst på 3,6 mia. kr. i forhold til et år med svinepriser som gennemsnittet for 2013-17. Dermed er effekten af svinepriserne næsten i samme størrelsesorden som tørken. Svineproducenterne er ydermere ramt dobbelt – både med højere korn-/foderpriser og lavere svinepriser. Hårdest ramt er de svineproducenter, der har en betydelig kornproduktion, men som pga. tørken skal ud at købe mere og dyrere foderkorn. Selvom det gennemsnitlige store svinebrug, jf. tabel 1.11, forventes at få et stort driftsunderskud på ca. 788 t.kr før aflønning af egen arbejdskraft, vil der være en del svineproducenter, der bliver ekstraordinært hårdt ramt i 2018 pga. den manglende foderforsyning. Effekten af dette ses muligvis først i 2019, når kornsiloen løber tør, og likviditeten strammer til.

Også minkbedrifterne er ekstraordinært hårdt ramt af lave priser i disse år. Betydning af dette illustreres i kolonnen ”4. minkpriser”, hvor en prisstigning fra 250 kr. til 295 kr. pr. skind vil bidrage med ca. 770 mio. kr. i nettoindkomst. Det bør i øvrigt bemærkes, at 295 kr. pr. skind i gennemsnit for 2013-17 i sig selv også er meget lavt, da det netop var for 2013-skind, at de dårlige konjunkturer slog igennem for pelsdyr. Prisen på minkskind faldt således fra 604 kr. for 2012-skind til 316 kr. for 2013-skind.

Samlet set har de særlige forhold i 2018 betydet, at landbrugets indkomst er 8,5 mia. kr. lavere i 2018 i forhold til et ”normalår”. Dog er landbrugets ”normale” indkomst efter finansielle poster ikke 10 mia. kr., da hvert år har sine særlige forhold. Således er landbrugets indkomst i gennemsnit

---

⁹ Forbruget afhænger dog meget af, hvordan stigningen i kornprisen slår igennem på foderprisen – hvilket fx er afhængigt af, hvornår korn og foder bliver handlet, hvordan substitutionen mellem fodermidler foregår osv. Dette understiller i øvrigt, hvor vanskelig en kontrafaktisk analyse ville være.

for 2013-17 på ca. 5,75 mia. kr. – svarende til ca. 4 mia. kr. mere end 2018 jf. tabel 1.6. Hvert år har sine positive og negative forhold – men 2018 har dog i særlig grad har været udfordrende for landbruget. Det er disse negative effekter, dekomponeringen forsøger at relativere.

1.6 Brugerfamiliernes samlede indkomster

For hovedparten af danske jordbrug afhænger brugerfamiliens økonomiske forhold både af indtjeningen fra bedriften og indkomster fra andre kilder, idet der naturligvis er en betragtelig variation afhængig af brugsstørrelse. De mindre brug er kendetegnet ved at have en indtjening fra jordbruget under gennemsnittet, og er i mindre grad i stand til at udnytte størrelsesøkonomiske fordele. Det betyder ikke nødvendigvis en lavere forbrugsmulighed for brugerfamilierne, idet indtjeningen fra jordbruget i vidt omfang suppleres med indkomst fra andre kilder, dvs. arbejde uden for bedriften, pensioner mv. Brugerfamiliens samlede indtjening fordelt på kilder og brugsstørrelse er belyst i tabel 1.7. I det følgende er resultaterne sat i relation til fem års gennemsnit, idet den løbende indkomst er meget varierende, og seneste års indkomst fremgår af tabellen.

Husstandsindkomsten på deltidsbrugene, som omfatter en stigende andel af samtlige jordbrug, har de seneste år ligget forholdsvis stabilt på 500 t.kr. Det forholder sig fortsat således, at brugerfamiliens indkomst på deltidsbrugene overvejende er betinget af indtjening uden for bedriften, idet driftsresultatet fra jordbrug før brugeraflønning har været negativt i alle de betragtede år. Deltidsbrugenes husstandsindkomst er derfor i mindre grad påvirket af forskydninger i jordbrugets prisrelationer og produktionsforhold. I 2018 bliver deltidslandbrugenes løbende indkomst således 38 t.kr. lavere end gennemsnittet for 2013-2017. For 2019 ventes en løbende indkomst lidt over dette gennemsnit.

På de mellemstore jordbrug, som omfatter en faldende andel af samtlige jordbrug, er den løbende husstandsindkomst i højere grad afhængig af indkomsten fra bedriften. Det skyldes, at den større arbejdsindsats på de mellemstore brug ikke giver mulighed for lønarbejde i samme omfang som på deltidsbrugene. Det ses, at det gennemsnitlige driftsresultat før brugeraflønning i perioden 2013-2017 udgjorde ca. 44 pct. af den gennemsnitlige husstandsindkomst i samme periode for denne gruppe af bedrifter. Dermed er husstandsindkomsten også mere følsom over for udsving i priserne på landbrugets produkter og produktionsforholdene. Med de ugunstige pris- og produktionsforhold i 2018 forventes husstandsindkomsten at blive ca. 2/3 af gennemsnittet for de fem foregående år (ca. 192 t.kr. lavere).

På de store brug slår svingninger i indtjeningen fra jordbruget kraftigt igennem på den løbende husstandsindkomst, og det ses da også, at de særlige forhold i 2018 fører til et markant fald i husstandsindkomsten for denne størrelsesgruppe fra 903 t.kr. i gennemsnit for 2013-2017 til 255 t.kr. pr. bedrift i 2018. Det ses også, at mens der er betragtelige udsving i driftsresultatet før brugeraflønning fra år til år, er lønindtægten, dvs. indtjening uden for bedriften, ganske stabil på omtrent 175 t.kr. Beregnes et simpelt gennemsnit for den (forventede) løbende indkomst i perioden fra 2013 til 2019, ligger dette på 799 t.kr. for de store brug med mere end to helårsarbejdere, mens det er på hhv. 540

og 504 t.kr. for de mellemstore brug og deltidsbrugene. Mens de store brug har en væsentligt mere varierende indkomst, ligger deres gennemsnitlige indkomst over tid også noget over niveauet for de andre størrelsesgrupper.

Tabel 1.7: Brugerfamiliens samlede indkomst, 1.000 kr. pr. bedrift

	2013	2014	2015	2016	2017	2018*	2019*
Alle jordbrug							
Driftsresultat fra jordbrug før brugeraflønning	259	156	38	-14	281	-70	81
Driftsresultat fra andre erhverv	48	44	53	52	62	63	62
Overskud af brugerbolig ¹	43	40	34	25	15	15	15
Private nettorenteudgifter	25	25	21	20	18	18	19
Lønindtægt	305	342	312	332	303	324	343
Pension, dagpenge og børnetilskud	79	68	83	80	93	99	105
Løbende indkomst i alt	708	625	498	456	737	412	587
Deltidsbrug (under 1 helårsarbejder)							
Driftsresultat fra jordbrug før brugeraflønning	-19	-46	-53	-71	-41	-92	-75
Driftsresultat fra andre erhverv	41	44	53	49	49	49	48
Overskud af brugerbolig ¹	41	41	33	24	14	15	15
Private nettorenteudgifter	19	19	16	16	13	13	14
Lønindtægt	378	439	386	405	368	389	411
Pension, dagpenge og børnetilskud	96	78	100	95	117	124	130
Løbende indkomst i alt	518	537	503	488	496	470	515
Mellemstore brug (1-2 helårsarbejdere)							
Driftsresultat fra jordbrug før brugeraflønning	394	278	227	58	307	44	213
Driftsresultat fra andre erhverv	59	39	52	41	67	65	65
Overskud af brugerbolig ¹	42	38	37	26	16	15	15
Private nettorenteudgifter	25	26	21	20	18	18	19
Lønindtægt	197	178	193	211	206	214	223
Pension, dagpenge og børnetilskud	58	56	58	56	53	57	61
Løbende indkomst i alt	725	563	547	373	637	377	556
Store brug (mindst 2 helårsarbejdere)							
Driftsresultat fra jordbrug før brugeraflønning	991	663	181	123	1.172	-62	499
Driftsresultat fra andre erhverv	57	51	53	65	97	104	105
Overskud af brugerbolig ¹	52	40	35	30	15	15	15
Private nettorenteudgifter	43	41	39	32	34	33	35
Lønindtægt	165	165	170	174	175	184	194
Pension, dagpenge og børnetilskud	44	45	46	44	45	46	48
Løbende indkomst i alt	1.266	924	447	406	1.471	255	827

Anm. Opgørelsen omfatter kun enkeltmandsejede jordbrug med oplyst privatøkonomi.

1. Overskud af brugerbolig er opgjort som huslejeværdi fratrukket vedligeholdelse, forsikringer mv. De tilhørende renteudgifter er indeholdt under *Private nettorenteudgifter*.

Kilde: Egne beregninger baseret på Danmarks Statistik (a og b), note: en mindre inkonsistens i DST's data for 2017 er gengivet.

1.7 Perspektiver de kommende år

Under denne overskrift blev der i sidste udgave af Landbrugets Økonomi skrevet, at: *"Perspektiverne for dansk landbrug de kommende år ser på mange måder lysere ud end de har gjort længe. For første gang kan der tales om, at landbruget måske er på vej ud af skyggen af den finansielle krise."*

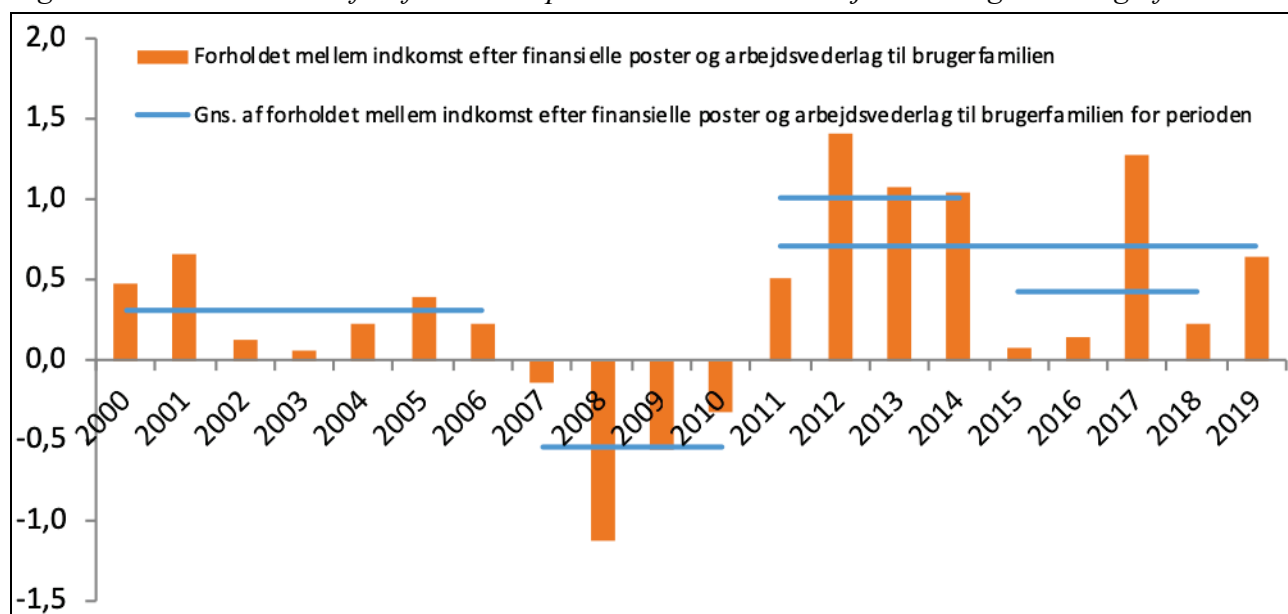
Mens dette udsagn var retvisende på daværende tidspunkt, skal det ses i lyset af, at landbrugets økonomiske problemer har været et gennemgående tema i flere år. Dette er ikke ændret i 2018, idet

tørken og det dårlige bytteforhold for bl.a. svin og mink på mange måder har sat landbruget nogle år tilbage i processen med at komme sig over finanskrisen. Den aktuelle indkomstsituation har formentlig accelereret den igangværende proces, hvor bankerne afvikler nødlidende bedrifter, i sidste ende gennem konkurser og tvangsauktioner, men ofte på andre mere omkostningseffektive måder. Størstedelen af de bedrifter, der afvikles, var dog allerede i problemer før 2018.

Med henblik på at belyse udviklingen i landbrugets indkomstforhold er forholdet mellem indkomsten efter finansielle poster og det beregnede arbejdsvederlag til brugerfamilien beregnet og vist for perioden siden 2000 i figur 1.13. Beregningen skal forstås således, at når det beregnede forhold mellem indkomsten efter finansielle poster og arbejdsvederlaget til brugerfamilien er større end 1, vil der være overskud til rest til aflønning af egenkapital. Er forholdet positivt men under 1, er der et beløb til dækning af familiens arbejdsvederlag, men beløbet er mindre end, hvad der kunne opnås ved at allokere arbejdstimerne i alternativ beskæftigelse. Er forholdet negativt, er der ikke overskud før aflønning af brugerfamilien.

Gennemsnitligt for perioden 2000-2019 er forholdet mellem indkomsten efter finansielle poster og arbejdsvederlaget til brugerfamilien på 0,32. For perioden 2000-2006 var forholdet på et tilsvarende niveau, nemlig 0,31. I perioden 2007-2010 er indkomsten efter finansielle poster negativ på sektorniveau på gennemsnitligt -0,53. For perioden efter 2010 (2011-2019) ligger forholdet i gennemsnit på 0,71 og er altså bedre end perioden 2000-2006, selv perioden 2015-2018 med Ruslandsboykot, tørke mv. (men også et rigtigt godt år i 2017) er gennemsnitligt højere (0,43) end perioden 2000-2006 (0,31).

Figur 1.12: Indkomsten efter finansielle poster i relation til arbejdsvederlaget til brugerfamilien

Kilde: Egne beregninger baseret på tabel 1.1 og tidligere årgange

Forbedringen fra perioden 2000-2006 til perioden 2011-2019 giver grundlag for en behersket optimisme og kan bl.a. tages som udtryk for en vis selektionseffekt, hvor mange af de mindre effektive landmænd har forladt erhvervet, og hvor mange landmænd har forbedret sig gennem turnaround-processer o.l. Det er vigtigt at nævne, at forholdet mellem indkomsten efter finansielle poster og arbejdsvederlaget til brugerfamilien, præsenteret ovenfor og i figur 1.12, repræsenterer hele landbruget og dækker over stor variation på tværs af de forskellige driftsformer og på tværs af de enkelte bedrifter.

På trods af de forbedringer, der kan iagttages, er det vanskeligt at vurdere, hvorvidt landbrugets økonomi generelt set kan betegnes som robust. Dette skyldes blandt andet, at der er betydelige variationer i de enkelte landbrugs indtjening, hvilket kommer til udtryk ved, at den bedste tertiil af de store heltidsbedrifter alle år ender med en positiv indkomst efter finansielle poster. Med den samtidige løbende strukturelle udvikling i erhvervet kan det diskuteres, hvorvidt robustheden skal vurderes i forhold til udviklingen af gennemsnittet eller for den bedste gruppe bedrifter, som også må forventes at være ledende for erhvervets udvikling.

Behovet for at vurdere robustheden af landbrugets økonomi er politisk anerkendt i form af nedsættelsen af en ekspertgruppe med fokus på landbrugets økonomi som en del af hjælpepakken til landbruget fra september 2018. Dette kan også ses i sammenhæng med de store usikkerheder, der er omkring pris- og produktionsforhold i de kommende år. Generelt er der en tendens til en mere protektionistisk tilgang til verdenshandlen bl.a. gennem USA's "America First"-politik. Brexit kan også ses som et udtryk for denne tendens. Hvor dansk landbrug muligvis kan drage fordel af de muligheder, som den amerikanske handelspolitik medfører, synes Brexit entydigt at være negativt for dansk landbrug, idet det vil påvirke afsætningen på et historisk vigtigt eksportmarked for dansk landbrug. Fx er dansk mælkeproduktion gennem Arla Foods stærkt eksponeret på det engelske marked.

Produktionsforholdene for landbruget har altid været underlagt naturens luner. I dyrkningsåret 2017/18 er betydningen dog – med det våde efterår og tørken – blevet meget tydelig. Som følge af klimaforandringerne må det imødeses, at disse ekstreme hændelser bliver mere hyppige.

En anden aktuel naturgiven risikofaktor er afrikansk svinepest (omtalt i afsnit 1.4), som midlertidigt kan lukke markedsadgangen til eksportmarkeder ved udbrud i Danmark eller vores nabolande. Omvendt kan det medføre meget gunstige afsætningsforhold, hvis fx konkurrerende smågrise-produktionsklynger bliver ramt.

På det europæiske niveau bliver rammerne for den kommende budgetperiode for den fælles landbrugspolitik (CAP) forhandlet. Ud over usikkerheden omkring selve støtteniveauet er betingelserne for at modtage støttet og de deraf afledte omkostninger (konditionalitet mv.) også afgørende for, hvordan landbruget bliver påvirket af ændringerne. Usikkerheden er både knyttet til EU's fælles landbrugspolitik og den danske udmøntning af denne politik, fx gennem nationale beslutninger om fleksibilitet mellem søjlerne i landbrugspolitikken.

Et andet forhold, som giver anledning til usikkerhed og derved kan påvirke investeringslysten i erhvervet, er den resterende implementering af EU's vandrammedirektiv. Med landbrugspakken fra december 2015 blev der givet lempelser i den generelle kvælstofregulering som forberedelse til introduktionen af en mere målrettet regulering, og samtidig blev en del af målopfyldelsen udskudt til sidst i indeværende planperiode. Den målrettede regulering forventes at give lempede rammer for landbrugsproduktionen på de mere ”robuste” jorder, mens der imødeses strammere regulering på de miljøfølsomme jorder. I og med det fortsat udestår afklaret, hvordan denne ny regulering bliver implementeret, herunder især præcis hvor – og i hvilket omfang – der indføres strammere regulering, kan dette føre til tilbageholdenhed i investeringerne regionalt i landbruget, hvilket har en midlertidig negativ betydning for produktiviteten.

Erhvervet er præget af strukturelle udfordringer med mange ældre jordejere og deraf afledte generationsskifteproblemstillinger. Disse problemer forstærkes af de mange bedrifter med en uholdbar økonomi, som præger udbudssiden af ejendomsmarkedet. Denne strukturelle udfordring er tæt knyttet til erhvervets evne til at håndtere udefrakommende stød, idet egenkapitalen i erhvervet er tæt knyttet til værdien af den faste ejendom i erhvervet.

Betragtes forholdene for erhvervet i 2015, 2016 og 2018 som ekstraordinært dårlige, er der på trods af det midlertidige dyk i indtjeningen grundet de vaskelige dyrkningsforhold i 2017/18 grund til at se lyst på perspektiverne for dansk landbrug de kommende år. Et nøglebegreb i denne sammenhæng er dog risikodækning og evnen til at tilpasse sig ændrede rammevilkår, hvilket ikke mindst skyldes de markedsmæssige usikkerheder og klimatiske udsving, som kan blive aktuelle i de kommende år.

1.8 Tabeller for jordbruget opdelt efter driftsform og størrelsesgrupper

I dette afsnit præsenteres jordbrugets regnskabsresultater for udvalgte driftsformer. Kommenteringen af tabellerne holdes på et absolut minimum, da de vigtigste tendenser for priser og mængder er beskrevet i afsnit 1.2 til 1.4. Indtjeningen i udvalgte driftsformer er primært baseret på de regnskaber, der indgår i Danmarks Statistiks jordbrugsregnskabsstatistik (Danmarks Statistik a) i årene 2013-2017 samt egne fremskrivninger til 2018 og 2019.

I afsnit 1.1 til 1.5 benyttes begreber fra nationalregnskabet for at illustrere landbrugssektorens bidrag til økonomien. Derfor baseres tabellerne på bruttofaktorindkomst-tabellerne fra Danmarks Statistik med den inddeling, som stammer fra dette begrebsapparat. Bruttofaktorindkomsten udtrykker værditilvæksten for erhvervet målt i faktorpriser, dvs. eksklusive indirekte skatter og subsidier.

I dette afsnit benyttes i stedet regnskabsmæssige begreber, da dette afsnit baseres på aggregering af de enkelte regnskaber for jordbruget (landbrug og gartneri). Langt hovedparten af virksomhederne i jordbruget er personligt ejede virksomheder (enkeltmandsvirksomheder), hvor der i regnskaberne for denne type virksomhed ikke udbetales løn til ejeren, da ejeren er residual-fordringshaver og så-

ledes skal aflønnes af de midler, der er til rest, efter at alle omkostninger er aflønnede. Derfor er der i tabellerne i indeværende afsnit både et driftsresultat før og efter aflønning af brugerfamilien.

De to forskellige tilgange til opgørelse af landbrugets indtjening bør i store træk give det samme billede af indtjeningen i landbruget. *Driftsresultat før brugerfamiliens aflønning* aggregeret for alle landbrugsregnskaber kan i store træk sammenlignes med *Indkomst efter finansielle poster* fra sektoropgørelsen i tabel 1.1. Der er dog afvigelser i opgørelsesmetoderne, hvor de vigtigste er:

- I sektoropgørelsen opgøres værdien af pelsskind som mængden produceret i et kalenderår gange prisen, som de skind indbringer i det efterfølgende kalenderår. I regnskaberne er det i højere grad mængden og prisen inden for samme kalenderår, som ganges sammen, men det afhænger dog af værdisætningen af beholdningerne af skind ved statustidspunktet.
- I sektoropgørelsen er alt landbrugsproduktion medregnet, mens der i regnskabsopgørelsen anvendes en nedre grænse for jordbrug, så bedriften skal minimum have 15.000 euro i standard output fra jordbrug eller minimum drive 10 hektar. Dvs. der er nogle hektarer, som ikke er med i regnskabsopgørelsen, men som er med i sektoropgørelsen.
- I sektoropgørelsen findes værdien af årets høst som den høstede mængde gange gennemsnitsprisen i kalenderåret, mens den del af høsten, som optræder som en beholdning i regnskabet ved primo og ultimo, fastsættes til en statusværdi. Dog er der igen forskel på opgørelsen af høstens værdi i prognoseårene (2018 og 2019) på tværs af sektor- og regnskabsopgørelsen.
- I sektoropgørelsen estimeres høsten som skøn over de høstede udbytter gange arealerne med de relevante afgrøder. Disse estimater kan revideres op til tre år efter, at høsten har fundet sted. I regnskaberne fastsættes den høstede mængde ved opgørelse af primo-beholdning, køb, salg og ultimo-beholdning. Hvis der er svind (fx i grovfoder), vil dette svind være anledning til forskel på sektoropgørelsen og opgørelsen af den høstede mængde i regnskaberne.

Om den anvendte regnskabsopstilling skal det bemærkes, at alle produktionsafhængige driftstilskud (tilskud til protein- og energiafgrøder, stivelseskartofler, handyrpræmier (fra 2015 slagtepræmie), moderfårpræmier, miljøstøtte og tilskud til økologisk produktion) indgår i resultatet af primær drift. Generelle driftstilskud, der primært består af den afkoblede EU-støtte, anses derimod for finansielle indtægter, hvorfor de alene indgår i driftsresultatet. EU-støtten er en grundbetaling plus en betaling for at overholde tre grønne krav, som er: Flere afgrødekategorier, 5 pct. miljøfokusområder og permanent græs. Begge støttekategorier indgår i regnskabsopstillingen under de generelle tilskud og anses dermed for at være en finansiell indtægt.

Klassifikationen af landbrugsbedrifter er baseret på Standard Output (SO). SO er udtryk for den omsætning, en bedrift opnår ved besiddelse af et givet husdyr eller ved at dyrke en hektar med en given afgrøde. For ikke at klassifikationen skal ændres på grund af ændrede prisforhold fra et år til et andet, er SO baseret på et glidende gennemsnit af de seneste fem års priser. Når de historiske prisrelationer ændrer sig, vil klassifikationen af bedrifter også kunne ændres. Eksempelvis vil flere bedrifter klassificeres som planteavlsbedrifter, såfremt prisforholdet mellem svinekød og afgrøder

falder. Man skal derfor være varsom med at lave konklusioner på baggrund af udviklingen i antallet af bedrifter.

Plantebrug

I de nedenstående tabeller præsenteres en regnskabsopstilling for udviklingen i resultater for plantebrug med to helårsarbejdere og derover for de seneste fem kendte regnskabsår samt to prognoseår og seneste kendte regnskabsår inddelt efter hhv. den bedste og dårligste tredjedel (øvre og nedre ter-til) baseret på forrentningen af jordbrugskapitalen i selveje.

Tabel 1.8: Hovedtal for plantebrug med 2 helårsarbejdere og derover, 1.000 kr. pr. bedrift

	2013	2014	2015	2016	2017	2018*	2019*
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	6.583	6.505	6.517	6.551	6.623	5.997	6.904
Produktionsafhængige driftstilskud	19	25	42	33	31	30	29
Driftsomkostninger ²	4.968	5.021	5.333	5.740	5.315	5.575	5.822
Resultat af primær drift	1.633	1.508	1.227	843	1.339	451	1.111
Generelle driftstilskud	908	975	932	1.025	931	928	935
Forpagtningsafgift	749	790	860	966	907	910	920
Ordinære renteudgifter, netto	611	632	580	652	627	673	727
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	69	66	120	71	59	-	-
Driftsresultat før aflønning af brugerfamilien	1.113	995	599	179	676	-204	398
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	404	445	419	446	452	458	465
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	709	551	180	-267	224	-663	-68
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.	3,0	2,6	1,8	0,8	1,8	0,0	1,3
- Øvre ter til	6,8	5,7	4,9	3,5	4,6		
- Nedre ter til	0,1	0,0	-0,7	-2,0	-0,5		
Antal bedrifter	1.029	1.052	1.056	1.001	1.175	1.139	1.184
Jordbrugsareal, ultimo, ha	356	369	383	439	398	408	420
Heraf i selveje, ha	201	204	203	238	206	212	218
Antal helårsarbejdere pr. bedrift	3,85	3,85	4,07	4,44	4,06	4,05	4,07

Opdelte 2017-resultater for planteavlsbrug med 2 helårsarbejdere og derover

	Alle	Øvre ter til	Nedre ter til
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	6.623	9.222	4.040
Produktionsafhængige driftstilskud	31	46	15
Driftsomkostninger ²	5.315	6.678	3.835
Resultat af primær drift	1.339	2.590	219
Generelle driftstilskud	931	1.214	678
Forpagtningsafgift	907	1.368	692
Ordinære renteudgifter, netto	627	731	498
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	59	65	15
Driftsresultat før aflønning af brugerfamilien	676	1.639	-308
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	452	509	420
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	224	1.131	-728
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.	1,8	4,6	-0,5
Antal bedrifter	1.175	392	392
Jordbrugsareal, ultimo, ha	398	477	311
Heraf i selveje, ha	206	192	166
Antal helårsarbejdere pr. bedrift	4,06	5,24	3,00

1. *Produktionsværdien* omfatter ikke nominelle kapitalgevinster (konjunkturgevinster) på lagerbeholdninger og besætninger. 2. *Produktionsværdien* og *Driftsomkostningerne* er inklusive bedriftens interne forbrug af korn og grovfoder. 3. Beregnet på grundlag af arbejdstidsforbruget og overenskomstsmæssig timeløn inklusive tillæg for ansatte i landbruget. Tertiler opdelt efter forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct. Kilde: Egne beregninger baseret på Danmarks Statistik (a og b).

Malkekvægbrug – konventionelle og økologiske

I de nedenstående tabeller præsenteres en regnskabsopstilling for udviklingen i resultater for konventionelle malkekvægbedrifter med to helårsarbejdere og derover for de seneste fem kendte regnskabsår samt to prognoseår og seneste kendte regnskabsår inddelt efter hhv. den bedste og dårligste tredjedel (øvre og nedre ter til) baseret på forrentningen af jordbrugskapitalen i selveje.

Tabel 1.9: Hovedtal for konventionelle malkekvægbedrifter med 2 helårsarbejdere og derover, 1.000 kr. pr. bedrift

	2013	2014	2015	2016	2017	2018*	2019*
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	8.132	8.161	7.284	7.618	9.781	9.908	10.373
Produktionsafhængige driftstilskud	9	8	8	10	12	13	13
Driftsomkostninger ²	6.944	6.799	7.008	7.351	8.014	8.518	9.135
Resultat af primær drift	1.196	1.370	284	277	1.779	1.403	1.250
Generelle driftstilskud	585	607	575	575	602	600	607
Forpagtningsafgift	246	240	256	274	350	362	376
Ordinære renteudgifter, netto	797	769	749	729	715	769	837
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	99	75	81	60	62	-	-
Driftsresultat før aflønning af brugerfamilien	639	893	-227	-211	1.254	872	645
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	525	533	524	544	536	546	556
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	114	360	-752	-754	718	326	89
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.	2,9	3,7	0,2	0,1	4,5	3,2	2,6
- Øvre ter til	4,7	5,9	2,1	2,1	7,5		
- Nedre ter til	0,5	0,9	-2,3	-2,5	1,3		
Antal bedrifter	2.198	2.212	2.154	2.016	1.921	1.850	1.785
Jordbrugsareal, ultimo, ha	176	178	183	188	198	205	213
Heraf i selveje, ha	127	127	130	130	134	139	144
Antal malkekøer, ultimo	210	200	225	238	250	262	274
Antal helårsarbejdere pr. bedrift	3,98	4,05	4,26	4,52	4,73	4,84	4,98
Opdelte 2017-resultater for konventionelle malkekvægbedrifter med 2 helårsarbejdere og derover							
	Alle		Øvre ter til		Nedre ter til		
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	9.781		13.762		7.049		
Produktionsafhængige driftstilskud	12		10		14		
Driftsomkostninger ²	8.014		10.576		6.423		
Resultat af primær drift	1.779		3.196		640		
Generelle driftstilskud	602		703		496		
Forpagtningsafgift	350		571		215		
Ordinære renteudgifter, netto	715		895		598		
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	62		79		28		
Driftsresultat før aflønning af brugerfamilien	1.254		2.354		295		
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	536		516		555		
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	718		1.837		-260		
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.	4,5		7,5		1,3		
Antal bedrifter	1.921		640		640		
Jordbrugsareal, ultimo, ha	198		227		166		
Heraf i selveje, ha	134		141		116		
Antal malkekøer, ultimo	250		351		187		
Antal helårsarbejdere pr. bedrift	4,73		6,09		3,97		

Anm. Noter og kilde, se tabel 1.8.

I de nedenstående tabeller præsenteres en regnskabsopstilling for udviklingen i resultater for økologiske malkekvægbedrifter med to helårsarbejdere og derover for de seneste fem kendte regnskabsår samt to prognoseår og seneste kendte regnskabsår inddelt efter hhv. den bedste og dårligste tredjedel (øvre og nedre tertil) baseret på forrentningen af jordbrugskapitalen i selveje.

Tabel 1.10: Hovedtal for økologiske malkekvægbedrifter med 2 helårsarbejdere og derover, 1.000 kr. pr. bedrift

	2013	2014	2015	2016	2017	2018*	2019*
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	7.692	8.058	7.485	8.126	8.994	8.614	9.356
Produktionsafhængige driftstilskud	168	191	142	189	259	263	269
Driftsomkostninger ²	6.838	6.844	6.361	6.701	7.321	7.787	8.350
Resultat af primær drift	1.022	1.404	1.265	1.613	1.933	1.089	1.274
Generelle driftstilskud	700	712	620	603	631	646	658
Forpagtningsafgift	346	399	376	369	403	412	423
Ordinære renteudgifter, netto	729	744	686	575	594	649	712
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	85	117	119	137	96	-	-
Driftsresultat før aflønning af brugerfamilien	561	857	705	1.136	1.471	674	796
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	477	515	527	523	542	551	560
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	85	342	178	613	929	123	236
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.	2,5	3,5	3,0	4,2	4,9	2,2	2,6
- Øvre tertil	4,3	5,4	4,7	6,6	7,5		
- Nedre tertil	0,1	1,5	0,6	1,4	2,1		
Antal bedrifter	304	299	276	326	327	315	304
Jordbrugsareal, ultimo, ha	235	229	219	221	233	243	254
Heraf i selveje, ha	152	140	134	137	146	152	159
Antal malkekøer, ultimo	179	184	186	184	189	197	206
Antal helårsarbejdere pr. bedrift	4,00	4,37	4,11	4,19	4,36	4,45	4,56

Opdelte 2017-resultater for økologiske malkekvægbedrifter med 2 helårsarbejdere og derover

	Alle	Øvre tertil	Nedre tertil
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	8.994	12.049	5.616
Produktionsafhængige driftstilskud	259	314	186
Driftsomkostninger ²	7.321	9.282	4.919
Resultat af primær drift	1.933	3.081	884
Generelle driftstilskud	631	779	425
Forpagtningsafgift	403	542	231
Ordinære renteudgifter, netto	594	687	494
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	96	166	29
Driftsresultat før aflønning af brugerfamilien	1.471	2.466	555
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	542	502	575
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	929	1.964	-20
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.	4,9	7,5	2,1
Antal bedrifter	327	109	109
Jordbrugsareal, ultimo, ha	233	291	155
Heraf i selveje, ha	146	174	99
Antal malkekøer, ultimo	189	249	125
Antal helårsarbejdere pr. bedrift	4,36	5,43	3,28

Anm. Noter og kilde, se tabel 1.8.

Svinebrug

I de nedenstående tabeller præsenteres en regnskabsopstilling for udviklingen i resultater for svinebrug med to helårsarbejdere og derover for de seneste fem kendte regnskabsår samt to prognoseår og seneste kendte regnskabsår inddelt efter hhv. den bedste og dårligste tredjedel (øvre og nedre ter-til) baseret på forrentningen af jordbrugskapitalen i selveje.

Tabel 1.11: Hovedtal for svinebedrifter med 2 helårsarbejdere og derover, 1.000 kr. pr. bedrift

	2013	2014	2015	2016	2017	2018*	2019*
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	12.086	11.656	11.368	12.451	15.029	12.770	15.063
Produktionsafhængige driftstilskud	6	6	2	3	4	4	4
Driftsomkostninger ²	10.643	10.351	10.784	11.096	11.605	12.617	13.295
Resultat af primær drift	1.449	1.311	587	1.358	3.428	157	1.771
Generelle driftstilskud	430	444	410	432	443	446	450
Forpagtningsafgift	433	430	454	515	598	613	623
Ordinære renteudgifter, netto	798	851	762	763	719	778	841
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	83	74	123	66	62	-	-
Driftsresultat før aflønning af brugerfamilien	565	399	-343	446	2.492	-788	757
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	453	463	463	481	487	496	504
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	112	-64	-806	-35	2.005	-1.284	252
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.	2,5	2,1	0,2	1,9	6,6	-1,2	2,4
- Øvre ter til	5,2	5,3	3,1	5,2	14,7		
- Nedre ter til	-0,7	-1,6	-4,3	-1,3	2,5		
Antal bedrifter	2.012	2.022	1.903	1.850	1.762	1.756	1.656
Jordbrugsareal, ultimo, ha	196	191	186	206	208	214	220
Heraf i selveje, ha	137	135	133	146	141	145	149
Antal svin, ultimo	5.429	5.782	6.243	6.325	6.847	7.161	7.421
Antal helårsarbejdere pr. bedrift	4,96	5,24	5,71	5,80	6,09	6,28	6,40

Opdelte 2017-resultater for svinebedrifter med 2 helårsarbejdere og derover

	Alle	Øvre ter til	Nedre ter til
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	15.029	18.509	10.926
Produktionsafhængige driftstilskud	4	4	4
Driftsomkostninger ²	11.605	13.263	9.402
Resultat af primær drift	3.428	5.250	1.528
Generelle driftstilskud	443	258	531
Forpagtningsafgift	598	841	357
Ordinære renteudgifter, netto	719	558	714
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	62	58	24
Driftsresultat før aflønning af brugerfamilien	2.492	4.051	964
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	487	468	491
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	2.005	3.583	472
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.	6,6	14,7	2,5
Antal bedrifter	1.762	587	587
Jordbrugsareal, ultimo, ha	208	118	249
Heraf i selveje, ha	141	64	185
Antal svin, ultimo	6.847	9.139	4.413
Antal helårsarbejdere pr. bedrift	6,09	7,32	4,49

Anm. Noter og kilde, se tabel 1.8.

Minkfarme

I de nedenstående tabeller præsenteres en regnskabsopstilling for udviklingen i resultater for minkfarme med to helårsarbejdere og derover for de seneste fem kendte regnskabsår samt to prognoseår og seneste kendte regnskabsår inddelt efter hhv. den bedste og dårligste tredjedel (øvre og nedre tertil) baseret på forrentningen af jordbrugskapitalen i selveje.

Tabel 1.12: Hovedtal for minkfarme med 2 helårsarbejdere og derover, 1.000 kr. pr. farm

	2013	2014	2015	2016	2017	2018*	2019*
Produktionsværdi mv.1,2	9.455	6.141	7.073	5.311	6.089	5.303	6.220
Produktionsafhængige driftstilskud	4	6	0	1	6	6	6
Driftsomkostninger ²	5.355	5.119	5.365	5.489	5.919	5.905	5.816
Resultat af primær drift	4.104	1.028	1.708	-178	176	-595	410
Generelle driftstilskud	200	222	193	167	193	191	189
Forpagtningsafgift	77	142	181	115	217	217	212
Ordinære renteudgifter, netto	260	281	260	274	311	334	354
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	27	-14	19	-10	30	-	-
Driftsresultat før aflønning af brugerfamilien	3.940	841	1.441	-389	-187	-955	33
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	475	499	487	540	543	552	559
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	3.465	342	954	-929	-731	-1.508	-526
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.	17,9	2,7	5,5	-2,8	-1,7	-5,0	-0,7
- Øvre tertil	29,9	6,6	12,1	0,3	1,1		
- Nedre tertil	7,9	-1,2	0,6	-7,5	-6,1		
Antal bedrifter	811	932	855	856	782	723	580
Jordbrugsareal, ultimo, ha	85	94	93	77	91	93	94
Heraf i selveje, ha	67	72	66	61	62	64	64
Antal svin, ultimo	4.063	3.432	3.902	4.266	5.142	5.258	5.271
Antal helårsarbejdere pr. bedrift	4,33	4,40	4,68	4,79	4,65	4,62	4,52

Opdelte 2017-resultater for minkfarme med 2 helårsarbejdere og derover

	Alle	Øvre tertil	Nedre tertil
Produktionsværdi mv.1,2	6.089	7.552	4.319
Produktionsafhængige driftstilskud	6	9	0
Driftsomkostninger ²	5.919	6.793	4.440
Resultat af primær drift	176	769	-120
Generelle driftstilskud	193	280	95
Forpagtningsafgift	217	181	247
Ordinære renteudgifter, netto	311	315	311
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	30	46	11
Driftsresultat før aflønning af brugerfamilien	-187	507	-594
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	543	531	598
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	-731	-24	-1.192
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.	-1,7	1,1	-6,1
Antal bedrifter	782	261	261
Jordbrugsareal, ultimo, ha	91	129	50
Heraf i selveje, ha	62	92	30
Antal avlstæver, ultimo	5.142	6.121	3.163
Antal helårsarbejdere pr. bedrift	4,65	5,18	4,01

Anm. Noter og kilde, se tabel 1.8.

Potteplantegartnerier

I de nedenstående tabeller præsenteres en regnskabsopstilling for udviklingen i resultater for potteplantegartnerier med to helårsarbejdere og derover for de seneste fem kendte regnskabsår samt to prognoseår og seneste kendte regnskabsår inddelt efter hhv. den bedste og dårligste tredjedel (øvre og nedre tertil) baseret på forrentningen af jordbrugskapitalen i selveje.

Tabel 1.13: Hovedtal for potteplantegartnerier med 2 helårsarbejdere og derover, 1.000 kr. pr. gartneri

	2013	2014	2015	2016	2017	2018*	2019*
Produktionsværdi mv.1,2	12.328	12.759	14.394	15.183	15.546	15.240	15.797
Produktionsafhængige driftstilskud	0	0	0	0	0	0	0
Driftsomkostninger ²	11.633	11.907	13.426	13.659	14.017	14.179	14.525
Resultat af primær drift	695	852	968	1.524	1.530	1.062	1.272
Generelle driftstilskud	100	129	126	32	74	75	76
Forpagtningsafgift	250	258	335	316	344	338	337
Ordinære renteudgifter, netto	276	263	266	222	157	173	189
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	-5	18	40	24	32	-	-
Driftsresultat før aflønning af brugerfamilien	274	442	453	995	1.071	625	821
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	518	532	512	501	514	522	531
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	-245	-90	-59	494	557	102	290
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.	0,2	1,8	2,2	6,8	7,1	2,6	4,4
- Øvre tertil	10,8	10,6	11,7	18,7	18,3		
- Nedre tertil	-16,5	-18,1	-11,8	-9,8	-11,8		
Antal bedrifter	180	174	159	145	139	138	133
Væksthusareal, ultimo, kvm.	15.034	15.539	17.545	17.677	17.804	17.951	18.330
Heraf i selveje, kvm.	11.003	10.973	11.928	11.849	11.488	11.637	11.919
Antal helårsarbejdere pr. bedrift	13,23	14,01	15,74	16,02	16,09	15,65	15,44

Opdelte 2017-resultater for potteplantegartnerier med 2 helårsarbejdere og derover

	Alle	Øvre tertil	Nedre tertil
Produktionsværdi mv.1,2	15.546	24.296	3.156
Produktionsafhængige driftstilskud	0	0	0
Driftsomkostninger ²	14.017	20.960	3.141
Resultat af primær drift	1.530	3.336	14
Generelle driftstilskud	74	97	32
Forpagtningsafgift	344	736	67
Ordinære renteudgifter, netto	157	239	47
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	32	49	22
Driftsresultat før aflønning af brugerfamilien	1.071	2.410	-89
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	514	470	554
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	557	1.941	-643
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.	7,1	18,3	-11,8
Antal bedrifter	139	46	46
Væksthusareal, ultimo, m ²	17.804	25.683	7.178
Heraf i selveje, m ²	11.488	12.726	5.715
Antal helårsarbejdere pr. bedrift	16,09	22,58	4,72

Anm. Noter og kilde, se tabel 1.8.

Størrelsesgrupper

Tabel 1.14: Hovedtal for jordbrug fordelt på størrelsesgrupper, 1.000 kr. pr. bedrift

	2013	2014	2015	2016	2017	2018*	2019*
Alle brug							
Antal bedrifter	31.505	30.845	30.229	29.175	27.837	28.205	27.270
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	2.764	2.652	2.584	2.583	3.046	2.691	2.994
Produktionsafhængige driftstilskud	12	11	12	14	16	15	15
Driftsomkostninger ²	2.346	2.334	2.394	2.446	2.589	2.642	2.741
Generelle driftstilskud	216	222	206	207	218	210	212
Forpagtningsafgift	116	122	129	135	152	148	151
Ordinære renteudgifter, netto	220	227	204	206	203	212	229
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	22	20	27	13	16	-	-
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	254	262	261	273	283	281	284
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	33	-78	-213	-269	38	-367	-184
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.							
- Øvre tertiel	4,3	3,3	2,2	1,6	4,1	-1,0	0,3
- Nedre tertiel	-5,2	-6,1	-6,3	-6,5	-6,9		
Deltidsbrug (under 1 helårsarbejder)							
Antal bedrifter	19.513	18.979	18.730	18.699	17.404	18.258	17.783
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	411	376	405	376	382	354	396
Produktionsafhængige driftstilskud	7	6	6	6	5	5	4
Driftsomkostninger ²	444	428	461	450	438	456	474
Generelle driftstilskud	92	82	82	78	77	76	75
Forpagtningsafgift	22	21	26	22	20	20	20
Ordinære renteudgifter, netto	59	57	51	54	46	51	56
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	2	4	6	2	1	-	-
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	144	147	149	163	170	172	175
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	-163	-193	-201	-231	-212	-265	-249
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.							
- Øvre tertiel	-1,8	-2,3	-2,3	-2,9	-2,8	-3,5	-3,1
- Nedre tertiel	0,6	0,1	0,1	-0,6	-0,4		
- Nedre tertiel	-6,1	-7	-7,7	-8,2	-8,7		
Mellemstore brug (1-2 helårsarbejdere)							
Antal bedrifter	4.705	4.445	4.380	3.524	3.507	3.208	3.043
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	2.450	2.257	2.180	2.084	2.327	2.169	2.424
Produktionsafhængige driftstilskud	15	15	20	18	28	27	27
Driftsomkostninger ²	1.985	1.912	1.905	1.979	2.017	2.117	2.182
Generelle driftstilskud	262	287	241	276	295	291	295
Forpagtningsafgift	131	143	123	145	132	130	133
Ordinære renteudgifter, netto	207	214	176	201	196	211	230
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	22	19	18	5	13	-	-
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	372	377	383	399	400	408	415
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	10	-106	-165	-351	-109	-379	-214
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.							
- Øvre tertiel	1,5	0,8	0,2	-0,8	0,5	-0,9	0,1
- Nedre tertiel	5,1	3,1	2,4	1	2,7		
- Nedre tertiel	-2,8	-3,5	-4,2	-4,8	-2,7		
Store brug (mindst 2 helårsarbejdere)							
Antal bedrifter	7.287	7.421	7.118	6.952	6.927	6.739	6.444
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	9.271	8.711	8.566	8.772	10.106	9.270	10.435
Produktionsafhængige driftstilskud	21	21	25	32	38	38	39
Driftsomkostninger ²	7.672	7.459	7.782	8.050	8.282	8.812	9.263
Generelle driftstilskud	519	542	511	519	532	533	550
Forpagtningsafgift	360	368	404	434	493	502	522
Ordinære renteudgifter, netto	660	667	622	618	600	648	708
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	75	62	90	48	55	-	-
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	471	484	481	503	507	515	522
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	573	234	-277	-329	740	-637	10
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.							
- Øvre tertiel	3,8	2,8	1,3	0,9	3,9	0,0	1,9
- Nedre tertiel	8,7	6	4,6	4,1	8,8		
- Nedre tertiel	-0,2	-0,7	-2,5	-3,2	-0,7		

Anm. Noter og kilde, se tabel 1.8.

Tabel 1.15. Hovedtal for jordbrug fordelt på størrelsesgrupper for 2017, 1.000 kr. pr. bedrift

	Alle	Øvre tertil	Nedre tertil
Alle brug			
Antal bedrifter	27.837	9.279	9.279
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	3.046	7.609	532
Produktionsafhængige driftstilskud	16	35	6
Driftsomkostninger ²	2.589	6.078	678
Generelle driftstilskud	218	458	62
Forpagtningsafgift	152	362	37
Ordinære renteudgifter, netto	203	470	44
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	16	44	2
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	283	430	189
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	38	718	-350
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.	1,7	4,1	-6,9
Deltidsbrug (under 1 helårsarbejder)			
Antal bedrifter	17.404	5.801	5.801
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	382	563	294
Produktionsafhængige driftstilskud	5	7	3
Driftsomkostninger ²	438	497	437
Generelle driftstilskud	77	119	45
Forpagtningsafgift	20	27	22
Ordinære renteudgifter, netto	46	63	27
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	1	1	2
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	170	196	160
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	-212	-96	-305
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.	-2,8	-0,4	-8,7
Mellemstore brug (1-2 helårsarbejdere)			
Antal bedrifter	3.507	1.169	1.169
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	2.327	3.326	1.348
Produktionsafhængige driftstilskud	28	42	18
Driftsomkostninger ²	2.017	2.577	1.456
Generelle driftstilskud	295	330	223
Forpagtningsafgift	132	142	104
Ordinære renteudgifter, netto	196	262	113
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	13	32	0
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	400	430	392
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	-109	255	-475
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.	0,5	2,7	-2,7
Store brug (mindst 2 helårsarbejdere)			
Antal bedrifter	6.927	2.309	2.309
Produktionsværdi mv. ^{1,2}	10.106	15.275	5.447
Produktionsafhængige driftstilskud	38	27	31
Driftsomkostninger ²	8.282	11.610	5.263
Generelle driftstilskud	532	517	399
Forpagtningsafgift	493	680	323
Ordinære renteudgifter, netto	600	691	415
Realiseret nettotab fra finansielle instrumenter	55	71	24
Arbejdsvederlag til brugerfamilien ³	507	493	496
Driftsresultat efter aflønning af brugerfamilien	740	2.274	-644
Forrentning af jordbrugskapital i selveje, pct.	3,9	8,8	-0,7

Anm. Noter og kilde, se Tabel 1.8.

Usikkerhed

De prognosticerede resultater for 2019 præsenteret i tabel 1.7 til 1.14 er naturligvis behæftet med en høj grad af usikkerhed, idet det er umuligt at sige, hvordan pris- og produktionsforhold vil udfolde sig i løbet af 2019. Tabel 1.16 nedenfor præsenterer en følsomhedsanalyse af ændringer i hhv. priser og renter på hhv. 5 pct. og 0,5 procentpoint op og ned. Tabellen præsenterer alt andet lige analyser, hvor der ikke sker andre ændringer, end den i overskriften noterede. Der er fx ikke indregnet nogen mængdemæssig ændring som følge af en prisændring.

Tabel 1.16: Forventet driftsresultat før aflønning af brugerfamilien i 2019 ved en ændring i de anvendte priser på produkter og fodermidler på 5 pct. samt ved en ændring i renten på gælden på 0,5 pct.-point, 1.000 kr. pr. bedrift

	Priser og rente som forventet	Resultat efter finansielle poster under forudsætning af			
		5 pct. lavere priser	5 pct. højere priser	0,5 pct. point højere rente	0,5 pct. point lavere rente
Alle brug	81	7	155	54	109
Deltidsbrug	-75	-87	-63	-82	-67
Mellemstore brug	213	139	286	182	243
Store brug	499	231	768	411	588
- Plantebrug	398	151	645	303	493
- Konventionelle malkekvægbrug	645	343	947	543	747
- Økologiske malkekvægbrug	796	544	1049	710	883
- Svinebrug	757	380	1133	651	863
- Minkfarme	33	-142	208	-13	80
- Potteplantegartnerier	821	65	1578	788	854

Kilde: Egne beregninger.

Referencer

- Bang, Morten (2019): Personlig kommunikation, Jensen Seeds, januar 2019
- Christoffersen, Erling (2019): Personlig kommunikation, DLF, januar 2019
- Dalby, Jørn (2018): Ny mulighed for kontrahering til 2019. Leder. Sukkerroenyt, nr. 4, december.
- Danmarks Statistik (a): Regnskabsstatistik for jordbrug 2013-2017 samt de bagvedliggende jordbrugsregnskaber.
- Danmarks Statistik (b): Statistikbanken (www.statistikbanken.dk).
- Dansk Erhvervsfjerkræ (2018): Klimamærkning - JA tak, oktober 2018, 47. Årgang.
- DMI (a): Vejret i Danmark – året 2017 (<http://www.dmi.dk/vejr/arkiver/maanedsaesonaar/vejret-i-danmark-aaret-2017>)
- DMI (b): Vejret i Danmark – året 2018 (http://www.dmi.dk/fileadmin/user_upload/Saesonopgoerelser/Sammendrag_2018.pdf)
- European Commission (2018): Short Term Outlook for EU agricultural markets in 2018 and 2019, Autumn 2018, https://ec.europa.eu/agriculture/markets-and-prices/short-term-outlook_en
- FAO 2018 – Food Outlook, July 2018.
- FVST (2019). Afrikansk Svinepest – udviklingen i EU. Opdateret 2019-01-09. Downloaded 2019-01-14. <https://www.foedevarestyrelsen.dk/Leksikon/Sider/Afrikansk-svinepest%E2%80%93udviklingen-i-EU.aspx>
- Kopenhagen Fur (2018a). Kopenhagen Fur afslutter salgssæsonen 2018. Nyheder. <https://www.kopenhagenfur.com/da/nyheder/2018/september/kopenhagen-fur-afslutter-salgssaesonen-2018/>
- Kopenhagen Fur (2018b): Verdensproduktion i Minkskind. <https://www.kopenhagenfur.com/media/3128/verdensproduktionen-mink-2017.pdf>
- Kopenhagen Fur Rådgivning (2018). Dansk Pelsdyravl, 2018, vol. 5, s. 10-11. <https://ipaper.ipapercms.dk/KopenhagenFur/dansk-pelsdyravl-juni/?page=10>
- Kornbasen (2018) <https://www.kornbasen.dk/>
- Landbrug & Fødevarer (2018a): Oversigt over Landsforsøgene 2018 Forsøg og undersøgelser i Dansk Landbrugsrådgivning https://www.landbrugsinfo.dk/Planteavl/Landsforsoeg-og-resultater/Oversigten-og-tabelbilaget/Sider/pl18_Oversigt_over_Landsforsoeg_2018.pdf

- Landbrug & Fødevarer (2018b): Farmtal Online
<https://farmtalonline.dlbr.dk/Navigation/NavigationTree.aspx>
- Landbrug & Fødevarer (2018c): Eksporten af levende svin <http://www.lf.dk/tal-og-analyser/statistik/svin/eksport-af-levende-svin>
- Landbrug & Fødevarer (2019): Notering kvæg <https://lf.dk/tal-og-analyser/noteringer/kv%C3%A6g>
- Madsen, Henrik Breuning; Axel Henry Nørr og Kristian Aagaard Holst (1992): Atlas over Danmark – Den Danske Jordklassificering, Det Kongelige Danske Geografiske Selskab.
- OECD/FAO 2018 – Agricultural Outlook 2018-2027
- SEGES (2018): Udvikling i smågrisenoteringen https://svineproduktion.dk/Viden/Paa-kontoret/Oekonomi_ledelse/Beregningsvaerktoej/Udvikling_smaagrisenoteringen
- Sørensen, Klaus (2018): Personlig kommunikation, Danske Sukkerroedyrkere, december 2018
- USDA – United States Department of Agriculture (2018): WASDE-report 584, December 2018
<https://www.usda.gov/oce/commodity/wasde/>

2. Agro- og fødevareindustriens konjunkturer

Agro- og fødevareindustrien udgør en stor og stigende andel af den værdikæde, som forbinder landbruget og forbrugerleddet. For den vestlige verden under ét gælder det, at værditilvæksten i fødevareindustrien er større end værditilvæksten i landbrugssektoren. Derfor er det naturligt, at udviklingen og konjunkturerne i agro- og fødevareindustrien har en stor interesse.

Konjunkturerne og indtjeningen i den danske agro- og fødevareindustri er afhængig af en række faktorer i et komplekst samspil. Der er i første omgang en række eksterne faktorer, som påvirker udviklingen. Det gælder markeds-mæssige og handelspolitiske forhold, men også klimaet og dyrkningsbetingelser spiller en rolle. Dernæst vil en række strukturelle forhold have betydning. Fusioner, opkøb, alliancer m.m. kan skabe konkurrencemæssige fordele på kortere eller længere sigt. Endvidere er den teknologiske udvikling og innovation af meget stor betydning for flere virksomheder. Endeligt er der adskillige mere specifikke ledelsesmæssige eller strategiske udfordringer, som de enkelte virksomheder står over for.

For den danske agro- og fødevareindustri under ét har indtjeningen og produktionen været relativt stabil gennem de senere år, men dog med betydelige forskelle fra branche til branche og fra virksomhed til virksomhed. Forskellene mellem brancherne kan forklares ud fra ejerskabsform (andel-seje), efterspørgselselasticitet, tiltag og tilpasninger i de enkelte virksomheder, finansiell robusthed samt yderligere konsolidering i sektoren.

2.1 Udviklingen i de enkelte sektorer

Dette afsnit indeholder nærmere analyser af de enkelte sektors økonomiske udvikling, konjunkturer og konkurrenceevne. Analyserne tager primært udgangspunkt i regnskabstal for udvalgte væsentlige virksomheder i sektorerne. Regnskabstallene omfatter virksomheder med betydelige aktiviteter, datterselskaber m.m. i udlandet, hvorfor en væsentlig del af omsætningen og indtjeningen ikke direkte er koblet til de danske forhold.

Mejeriindustrien

Udviklingen i omsætning og resultat for udvalgte mejerier fremgår af tabel 2.1. Som det ses af tabellen, er Arla Foods langt det største mejeri, og målt i både omsætning og resultat er Arla Foods cirka 75 gange større end det næststørste mejeri. Arla Foods står for cirka 90 pct. af mælkeindvejen i Danmark.

Tabel 2.1: Omsætning og resultat for udvalgte danske mejerier (mio. kr.)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Omsætning									
Arla Foods	46.230	49.030	54.893	63.114	73.600	79.125	76.540	71.229	76.915
Thise Mejeri	496	500	541	580	725	864	916	973	998
Nørager Mejeri A/S	204	213	243	230	267	347	339	351	372
Naturmælk	209	227	216	217	242	249	254	319	372
Årets resultat efter skat									
Arla Foods	971	1.268	1.399	1.895	2.236	2.380	2.200	2.650	2.225
Thise Mejeri	8	13	6	16	20	21	30	28	25
Nørager Mejeri A/S	1	-7	2	3	3	5	11	14	-4
Naturmælk	2	2	-2	6	3	1	-5	-3	7

Kilde: Årsregnskaber fra selskaberne

Tabellen viser, at Arlas omsætning steg, og indtjeningen faldt i 2017. Årets omsætning blev 77 mia. kr. sammenlignet med 71 mia. kr. i 2016, svarende til en omsætningsstigning på 8 pct. Arlas resultat for 2017 blev 299 mio. euro (2,2 mia. kr.), svarende til et fald på 16 procent. Arla-indtjeningen (den værdi, som Arla har skabt for hvert kilo mælk leveret af ejerne) blev i 2017 på 2,83 kr. mod 2,30 kr. året før.

Tabel 2.2: Nøgletal for Arla Foods' udvikling i 1. halvår

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Omsætning, mio. kr.	26.663	29.911	35.721	39.774	38.196	36.196	37.226	38.145
Resultat, mio. kr.	612	513	1.048	1.120	865	1.783	835	893
Balance, mio. kr.	32.569	38.319	44.678	48.621	50.504	50.532	48.380	48.010
Soliditet (%)	29	24	25	26	29	32	33	36
Arla-indtjening pr. kg. andelshavermælk	2,71	2,64	2,87	3,30	2,52	2,24	2,67	2,58

Kilde: Årsregnskaber fra Arla Food

Arlas repræsentantskab besluttede på forhånd i 2018 at udbetale hele koncernens nettoresultat for 2018 til andelshaverne. Baggrunden var, dels at selskabets økonomi var relativt stabil, dels at mange af Arlas andelshavere var i en vanskelig finansiell situation på grund af sommerens tørke i Europa.

I starten af 2018 annoncerede Arlas ledelse et såkaldt transformations- og effektiviseringsprogram, hvor målet er at reducere selskabets omkostninger med 400+ mio. euro. I første halvår 2018 leverede programmet et positivt bidrag på 9,5 mio. euro, og for hele 2018 forventes et positivt bidrag på mindst 50 mio. euro.

Arla Foods Ingredients (AFI) er stadig Arlas mest lønsomme del af forretningen.

Danmarks næststørste mejeri, Thise Mejeri, havde 2017 en omsætning på knap 1 mia. kr. og et overskud på 25 mio. kr. Thise Mejeri blev grundlagt i 1988, og de seneste årtiers vækst er i væsentligt omfang sket i en strategisk alliance med Coop. Samarbejdet omfatter nu mere end 175 produkter. Derudover er der også en betydelig eksport, primært inden for Europa.

Kødindustrien

Kødindustrien er meget koncentreret med få store virksomheder, som står for langt størstedelen af omsætningen, jf. tabel 2.3.

Tabel 2.3: Omsætning og resultat for virksomheder inden for den danske kødindustri (mio. kr.)

Omsætning	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Svineslagterier										
Danish Crown	44.757	45.211	51.754	56.462	58.164	58.029	59.556	60.038	62.024	60.892
Tican	3.705	4.001	4.376	4.687	5.051	5.158	4.898	6.254	4.996	
SB Pork A/S	891	1.087	1.311	1.550	1.940	2.037	1.985	2.191	2.196	
Fjerkræslagterier										
HK Scan Denmark	1.579	1.625	1.637	1.509	1.625	1.482	1.268	1.254	1.274	
Danpo A/S	1.279	1.472	1.583	1.771	1.784	1.813	1.817	1.809	1.911	
Øvrig kødindustri										
Skare Meat Packers	973	1.076	1.037	1.078	1.105	1.105	939	946	1.002	
Stryhns	624	625	612	540	571	570	608	623	695	
Atria Danmark			291	312	356	362	405	432	454	
Årets resultat	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Svineslagterier										
Danish Crown	1.164	1.648	1.762	1.732	1.583	1.656	1.821	1.639	2.022	1.361
Tican	89	157	238	143	100	49	-32	34	-33	
SB Pork A/S	0	-38	-77	-30	-24	8	28	7	-31	
Fjerkræslagterier										
HK Scan Denmark	-16	13	-65	21	67	-80	-62	-103	-99	
Danpo A/S	-35	55	63	52	52	50	63	22	46	
Øvrig kødindustri										
Skare Meat Packers	17	4	-18	-16	7	7	-44	-22	-70	
Stryhns	23	22	5	5	21	29	35	42	32	
Atria Danmark	26	28	22	18	21	21	22	11	13	

Anm:

Tican: Indtil 2016: Tican amba. Fra og med 2016: Tican A/S. 2016-regnskabet indeholder 15 måneder.

HK Scan Denmark: Tidligere: Rose Poultry

Danish Crown og Skare Meat Paackers: Driftsårsregnskaber

Kilde: Årsregnskaber fra selskaberne

Danish Crown er langt den største aktør i denne sektor, idet virksomheden står for cirka 90 pct. af omsætningen blandt de virksomheder, som er vist i tabel 2.3. Tabel 2.4 viser således udviklingen i centrale økonomiske nøgletal for Danish Crown-koncernen i perioden 2010/11-2017/18.

Tabel 2.4: Centrale nøgletal for Danish Crown-koncernen

	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
Nettoomsætning, mio. kr.	51.754	56.462	58.164	58.029	59.556	60.038	62.024	60.892
Resultat af primær drift, mio. kr.	2.029	2.005	2.018	1.995	2.403	2.167	1.923	1.742
Årets resultat, mio. kr.	1.762	1.732	1.583	1.656	1.821	1.639	2.022	1.361
Balance, mio. kr.	23.953	25.522	24.725	27.015	26.775	25.257	24.433	27.980
Egenkapital, mio. kr.	5.391	5.797	5.962	6.423	7.172	6.897	7.611	7.540
Soliditetsgrad, pct. *	26,9	24,7	26,2	23,8	26,8	27,3	31,2	26,9
Andelshaverleverancer, mio. kg	1.450	1.373	1.324	1.317	1.330	1.279	1.229	1.276
Samlet restbetaling, mio. kr.	1.394	1.274	1.229	1.218	1.425	1.295	1.437	1.070
Antal andelshavere	9.577	9.031	8.552	8.278	8.020	7.605	7.116	6.830
Heltidsansatte medarbejdere, ultimo			24.066	23.034	23.764	25.876	25.956	27.921

Kilde: Årsregnskaber fra Danish Crown

Danish Crowns omsætning i regnskabsåret 2017/18 faldt, trods opkøb i løbet af året, fra 62 mia. kr. til 61 mia. kr.

Årets overskud blev på 1.361 mio. kroner. Det var et fald på 151 mio. kroner i forhold til 2016/17, når der korrigeres for særlige poster. Danish Crown betegnede selv resultatet som utilfredsstillende. Der blev udbetalt 1.070 mio. kr. i restbetaling. Det svarer til 83 øre i gennemsnit pr. kilo gris, mens so- og kreaturandelshaverne får henholdsvis 73 øre og 100 øre i gennemsnit pr. kilo. Restbetalingen fra Danish Crown bliver både for svine- og kreaturandelshavere den laveste i hele ni år.

Danish Crown forklarer selv den relativt lave restbetaling med en løbende højere notering, end markedet berettigede til, hvilket skete på baggrund af den dårlige økonomi blandt svineproducenterne. Samtidig reducerede Danish Crown konsolideringen til et minimum i år for at sende så mange penge som muligt ud til andelshaverne.

Det utilfredsstillende resultat forklares primært med problemer med datterselskabet Tulip i Storbritannien, og sekundært tab på det tyske marked, som har været i ubalance.

Problemerne i Tulip skyldes to forhold: Dels har selskabet ikke været i stand til at sælge alle dele af de slagtede engelske grise godt nok. Dels har produktionsomkostningerne været for høje, hvorfor selskabet har iværksat en gennemgribende spareplan, hvor målet er at reducere omkostningerne med over 200 mio. kr. allerede i regnskabsåret 2018/19.

Problemerne i Tyskland skyldes blandt andet en stor slagterikapacitet og faldende antal grise. Resultatet har været høje priser for at tiltrække tilstrækkeligt antal grise. Derudover har de to største tyske slagterier, Tönnies og Westfleisch, planlagt slagteriudvidelser, hvilket kan skærpe problemerne. En kamp om de tyske slagtesvin kan således presse noteringerne i vejret og lægge yderligere pres på Danish Crowns konkurrenceevne og målet om de 60 øre pr. kg: Danish Crown annoncerede i 2015 et strategiske mål om i 2021 at give ejere 60 øre ekstra pr. kg i afregning i forhold til den gennemsnitlige europæiske afregning. I forbindelse med offentliggørelsen af 2017/18-regnskabet blev målet udskudt til 2023.

Kina har efterhånden fået en meget stor betydning for Danish Crown. I foråret 2018 begyndte man at bygge selskabets første forædlingsfabrik i Kina. Fabrikken er på 17.000 kvadratmeter, og den er bygget til årligt at kunne producere op til 14.000 tons forædlede produkter til først og fremmest de over 80 mio. mennesker, der bor i Shanghai-området. Samtidig har Danish Crown et samarbejde med Alibaba Group, hvor der er en aftale om salg og markedsføring af Danish Crown-produkter på den digitale platform T-Mall. Aftalen omfatter ugentlige leverancer på 250 tons grisekød fra Danish Crowns fabrik i Kina, og den har en værdi på minimum 2,3 milliarder kroner.

Danish Crowns engagement i Kina skal ses i sammenhæng med udviklingen i Kinas fødevaremarked. For det første er der en stor vækst i e-handlen, hvor forbrugere køber varerne og får dem leveret derhjemme få timer senere. For det andet er der en udvikling væk fra at købe fersk kød på de såkaldte "wet markets" til at købe detailpakkede produkter i supermarkederne. For det tredje er der en tendens i retning af mere udespisning.

Det andet store slagteriselskab, Tican A/S, blev i 2016 endeligt overtaget af den tyske fødevarekoncern, Tönnies (Se også Landbrugets Økonomi 2016). Tican a.m.b.a. består imidlertid som et dansk ejet andelsselskab, men ændrede efterfølgende navn til Dangris a.m.b.a. Selskabets funktion er at være et leverandørselskab, som formelt står for leveringen af grise til Tönnies (Tican og SB Pork). Omkring halvdelen af de grise, som slagtes hos SB Pork og Tican, kommer fra Dangris – den anden halvdel kommer fra direkte aftaler mellem svineproducent og slagteri.

Tican Fresh Meat og SB Pork, begge ejet af den tyske Tönnies-koncern, giver nu overskud på de danske slagterier. De to slagterier er nu blevet lagt sammen.

HKScan Denmark (tidligere Rose Poultry) blev i 2010 solgt til den finske koncern HKScan. HKScan er blandt Europas ti største kødselskaber og har finske og svenske landmænd som hovedaktionærer. HKScan Denmark har i de seneste fire år været inde i en negativ økonomisk udvikling, og selskabet har været hårdt ramt af Ruslandskrisen. Selskabet betragter sig som værende i den tidlige fase af en strategiske transformation og turnaround-proces, og der er planlagt eller gennemført en række tiltag med henblik på at rette op på udviklingen.

Det andet store fjerkræslagteri er Danpo (tidligere: Lantmännen Danpo). I 2013 blev Danpo, svenske Kronfågel og norske Cardinal Foods slået sammen til én stor nordisk koncern inden for fjerkræsektoren, Scandi Standard. Dette selskab opererer på tværs af de skandinaviske lande, og det danske marked er koncernens største målt i omsætning efterfulgt af Sverige. Den danske del, Danpo, har en eksportandel på godt 50 pct. Selskabet har også en betydelig satsning på økologiske kyllinger og fritgående kyllinger.

Drikkevareindustrien

Drikkevareindustrien domineres af bryggerierne, hvor Carlsberg er langt den største virksomhed. Efter fusionen mellem de to store bryggerier, AB InBev og SABMiller, er Carlsberg nu verdens tredjestørste bryggeri.

Tabel 2.5 Omsætning og resultat for danske bryggerivirksomheder (mio. kr.)

Netto-omsætning	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Carlsberg	59.944	59.382	60.054	63.561	66.468	66.350	64.506	65.354	62.614	61.808	
Royal Unibrew	4.179	3.816	3.775	3.431	3.430	4.481	6.065	6.032	6.340	6.384	
Harboes											
Bryggeri A/S*	1.371	1.545	1.525	1.321	1.411	1.344	1.420	1.371	1.377	1.431	1.338
Vestfyen	165	190	184	183	210	227	230	211	188	194	187
Resultat											
Carlsberg	3.193	4.167	5.960	5.692	6.245	5.949	4.938	-2.926	4.857	2.065	
Royal Unibrew	-484	47	278	351	373	480	624	711	784	831	
Harboes											
Bryggeri A/S*	20	26	43	51	39	3	11	24	35	32	0
Vestfyen	-4	3	5	6	4	4	2	3	2	1	-2

Kilde: Årsregnskaber fra selskaberne

Carlsberg omsatte for 61,8 mia. kroner i 2017, hvilket var et fald på godt 1 pct. i forhold til året før.

Carlsberg opjusterede to gange i 2018 forventningerne til årets resultat. Årsagerne var dels en varm sommer, dels effekterne af selskabets effektiviseringsprogram "Funding the Journey". Formålet var at gøre bryggeriet rentabelt igen og skaffe indtjening til dets ejere. Planen skulle bruges til at finansiere tiltagene i syvårsstrategien Sail '22. Et at de umiddelbare mål var at forbedre de senere års indtjening, som havde været næsten konstant.

"Funding the Journey" har over de seneste tre år sparet Carlsberg for 2,3 mia. kroner. 2.000 medarbejdere er blevet afskediget.

Danmarks og Nordens næststørste bryggeri, Royal Unibrew, forbedrede sit resultat yderligere i 2017. Omsætningen blev på 6,4 mia. kr. Dermed har der været ni år i træk med forbedret resultat efter det store underskud i 2008. Efter selskabets økonomiske krise i 2008 har det fulgt en strategi som en regional bryggerivirksomhed med stærke lokale brands.

2018 har udviklet sig positivt, og selskabet har opjusteret sine forventninger fire gange i løbet af året. Den positive udvikling skyldes dels en varm sommer, dels gode resultater fra opkøbet af virksomheder i Italien og Spanien.

Brød-, mel- og kagesektoren

Brødsektoren har generelt haft et dårligt år, når det gælder indtjening. Både Schulstad og Kohberg havde underskud i 2017. Selskaberne påpeger en række forklaringer på den dårlige indtjening: Et faldende marked for friskindpakket brød, stigende forbrugerpræferencer for frisk uindpakket brød, mere private labels, intensiv konkurrence på brødmarkedet samt detailkæders fokus på indkøbspri- ser. Ingen af de to store brødselskaber anser det seneste resultat som tilfredsstillende.

Tabel 2.6: Omsætning og resultat for virksomheder i den danske brødsektor (mio. kr.)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Nettoomsætning								
Brød								
Lantmännen Unibake DK ¹	1.273	1.157	926	911	888	936	940	990
Lantmännen Schulstad ²	918	916	896	884	863	829	893	921
Kohberg Brød	807	867	836	1008	997	945	942	928
Lagkagehuset	173	249	315	407	478	552	664	781
Mel								
Lantmännen Cerealia	783	902	866	840	752	678	668	663
Valsemøllen	428	533	519	527	511	513	543	537
Kager med mere								
Kelsen Group ⁴	882	989	1051	442	870	911	1.007	986
Bisca A/S	508	487	444	458	418	375	350	339
Dan Cake	581	630	620	642	722	774	846	866
Resultat efter skat								
Brød								
Lantmännen Unibake DK ¹	-20	-49	-21	-28	-13	-12	18	6
Lantmännen Schulstad	31	-12	48	-1	27	4	6	-10
Kohberg Brød ²	33	3	-4	24	9	2	-28	-6
Lagkagehuset	5	13	10	14	21	38	38	10
Mel								
Lantmännen Cerealia	-142	-22	-43	-26	-13	-6	-8	10
Valsemøllen	17	15	13	13	20	18	16	18
Kager med mere								
Kelsen Group ⁴	54	71	74	23	140	115	130	234
Bisca A/S ³	12	-12	10	20	19	22	39	28
Dan Cake	29	20	9	13	30	41	43	67

Anm.:

Lantmännen Unibake DK: Tallene for 2011 er ikke direkte sammenlignelige med foregående år pga. omstrukturering af selskabet Kohberg Brød A/S, Kohberg Bakery Group A/S og Kohberg Foodservice A/S blev fusioneret i 2013. Tallene for 2012 og 2013 er derfor ikke direkte sammenlignelige med tal før 2012.

Bisca: Databrud mellem 2010 og 2011

Kelsen: Data for 2013 omfatter kun 7 måneder

Kilde: Årsregnskaber fra virksomhederne

Lagkagehuset fortsætter med at vokse kraftigt. Lagkagehuset tilhører gruppen af luksusbagere eller håndværksbagere, som distancerer sig fra de større etablerede brød- og bagerivirksomheder. Lagkagehuset er et 100 pct. ejet datterselskab af moderselskabet Danish Bake A/S og indgår i koncernregnskabet for Cidron HoldCo ApS.

Lagkagehuset har en ekspansiv strategi med løbende udrulning af nye butikker. Alene i 2017 åbnede selskabet 15 nye butikker.

Sukkerindustri

I 2009 blev Danisco Sugar overtaget af det tyske selskab Nordzucker. Samtidig skiftede Danisco Sugar navn til Nordic Sugar. Nordic Sugar består i dag af dels sukkeraktiviteter i Danmark, dels ejerskab af en række udenlandske dattervirksomheder med sukkeraktiviteter.

Tabel 2.7: Økonomiske nøgletal for Nordic Sugar (mio. kr.)

	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
Nettomsætning	3.354	3.527	3.499	3.467	3.188	2.546	3.142	2.647
EBIT	172	492	619	585	251	-5	245	245
Årets resultat	234	417	490	494	222	62	195	269
Aktiver	3.940	3.975	3.895	4.095	3.543	3.292	2.993	2.893
Egenkapital	1.673	2.101	2.351	2.355	2.277	2.088	2.262	2.327

Kilde: Årsregnskaber fra selskabet

Nordic Sugar havde i 2017/18 en omsætning på 2,7 mia. kr. og et resultat på 269 mio. kr. Som det ses, var der tale om en betydelig nedgang i omsætningen men en stigning i overskuddet. Resultatet er dårligere end forventet, og det forklares med et udfordrende marked efter ophør af sukkermarkedsordningerne. Selskabets forsknings- og udviklingsaktiviteter er især fokuseret på økologiske sukkerprodukter.

Grovvaresektoren

Efter et par årtier med indenlandsk strukturtilpasning og konsolidering består grovvaresektoren i dag af to væsentlige virksomheder, DLG og Danish Agro, jf. tabel 2.8.

Tabel 2.8: Omsætning og resultat for en række danske grovvarevirksomheder (mio. kr.)

Omsætning	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
DLG**	37.589	34.138	39.364	40.842	48.532	59.103	58.396	52.133	49.028	49.056
Danish Agro	3.468	2.980	13.347	15.833	17.600	25.128	24.136	28.476	31.548	31.440
Vestjyllands										
Andel	1.189	1.059	1.390	1.777	1.929	1.846	1.754	1.810	1.981	2.100
Brdr. Ewers A/S	854	757	836	1.072	1.117	1.275	1.168	1.407	1.527	1.515
Aller Mølle A/S	388	236	222							
NAG*	144	128	164	158	203	192	193	183	171	188
Resultat efter skat	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
DLG**	176	180	282	391	419	421	-164	507	570	575
Danish Agro	72	71	250	237	247	241	271	302	356	314
Vestjyllands										
Andel	32	41	74	78	71	103	103	112	133	94
Brdr. Ewers A/S	24	15	22	28	30	31	23	49	48	39
Aller Mølle A/S	-2	-12	-2							
NAG*	-3	3	6	5	3	2	5	4	6	5

*Driftsårstal: 2015 = 2015/2016 etc.

** DLG's tal for 2014-16 følger den internationale standard, IFRS. Tallene for de øvrige år er udarbejdet efter årsregnskabsloven

Kilde: Årsregnskaber fra selskaberne

I 2018 solgte DLG Kongskildes industri- og korndivision til kapitalfonden Green Park Partners. Dermed satte DLG punktum for en omfattende strategi om at fokusere på kerneforretningen med i alt 13 frasolgte virksomheder. Med salget af Kongskilde har DLG således fuldført sin plan om at frasælge de af koncernens virksomheder, der ikke er en del af kerneforretningen. Resultatet er bl.a. blevet en slanket virksomhed med en nedgang i omsætningen på ca. 10 mia. kr., men med et bedre økonomisk resultat.

Med de gennemførte frasalg og fokus på kerneområderne vil DLG nu afsøge markedet for at generere yderligere vækst gennem større strategiske investeringer i de kommende år.

Danish Agro har i de senere år opkøbt aktiviteter, som ikke direkte ligger inden for de hidtidige kerneområder. Danish Agro blev således medejer af DanBred, som er de danske svineproducenters avlssystem. Danish Agro begrundet ejerskabet med øget konkurrenceevne og internationalisering, og at genetik passer fint ind i Danish Agros internationaliseringsstrategi. Opkøbet kan også ses i forlængelse af, at en sammenhængende værdikæde er en vigtig del af DanBreds nye forretningsmodel. Derudover har Danish Agro også øget aktiviteterne inden for landbrugsmaskinhandel i Danmark og i udlandet.

Markfrøvirksomheder

Tabel 2.9: Omsætning og resultat for danske markfrøvirksomheder (mio. kr.) på niveau med forventningerne.

Nettoomsætning	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
DLF-Seeds	2.001	2.146	2.290	2.601	3.325	3.391	3.565	3.527	4.325
DSV Frø DK	146	175	133	160	173	176	199	195	249
Resultat efter skat	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
DLF-Seeds	31	44	140	80	99	79	125	148	175
DSV Frø DK	-6	7	1	1	2	4	3	4	9

Kilde: Årsregnskaber fra selskaberne

DLF Seeds (tidligere DLF-TRIFOLIUM), som er Danmarks største kløver- og græsfirmas med ca. 80 pct. af den indenlandske produktion, ca. 50 pct. af det europæiske marked og 20 pct. af det globale marked, fik i 2017/18 en rekordomsætning på 4,3 mia. kr. mod 3,5 mia. kr. året før. Resultatet efter skat blev på 175 mio. kr.

DLF Seeds underskrev i 2018 en købsaftale om overtagelse af PGG Wrightson Seeds, der er det førende frøelskab på den sydlige halvkugle, med base i New Zealand. Købsprisen var 1,8 mia. kr. og forøgede selskabets omsætning med næsten 2 mia. kr.

Til delvis finansiering af opkøbet har DLF Seeds udstedt hybridobligationen, som forventes at få en størrelse på op til 100 mio. euro med en løbetid 1000 år efter udstedelsesdatoen og med den første mulige indfrielse efter fire år. Hybridobligationen vil blive opgjort som egenkapital og vil derfor styrke kapitalstrukturen og balancen for det nye kombinerede selskab.

Fødevareingrediens- og biotekindustrien

Fødevare- og ingrediensindustrien domineres af nogle få store og meget internationalt orienterede selskaber.

Tabel 2.10: Omsætning og resultat for danske fødevarer ingrediens- og biotekvirksomheder (mio. kr.)

Omsætning	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Novozymes	8448	9724	10.510	11.234	11.746	12.459	14.002	14.142	14.531
Chr. Hansen Holding A/S	4.111	4.735	5.205	5.504	5.632	6.397	7.061	7.911	8.193
Dupont Nutrition Bioscience	2.795	3.226	3.110	1.978	3.279	3.346	3.422	3.615	3.465
CP Kelco	1.417	1.200	2.447	1.307	1.303	1.417	1.855	1.916	1.654
Årets resultat efter skat									
Novozymes	1.194	1.614	1.828	2.016	2.201	2.525	2.825	3.050	3.120
Chr. Hansen Holding A/S	143	884	978	1.042	985	1.211	1.367	1.668	1.704
Dupont Nutrition Bioscience	2.361	2.361	818	1.631	579	489	233	3.729	-231
CP Kelco	-24	-34	161	336	-26	184	67	194	182

Kilde: Årsregnskaber fra selskaberne

Der er generelt tale om selskaber med stor vækst og et relativt stort overskud i forhold til omsætningen

Stivelsesindustri

Den danske stivelsesindustri domineres af de to andelsselskaber, KMC og AKV-Langholt.

Tabel 2.11: Omsætning og resultat for danske kartoffelmelsvirksomheder (mio. kr.)

Nettoomsætning	09/10	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18
KMC	677	883	944	936	1.090	1.095	1.191	1.483	1.622
AKV Langholt	111	105	127	150	166	177	183		
Resultat efter skat	09/10	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18
KMC	-35	103	140	90	109	76	111	134	136
AKV Langholt	4	26	42	41	38	30	31	37	43

Kilde: Årsregnskaber fra selskaberne

Både KMC og AKV-Langholt har udvidet arealerne med kartofler, hvilket er et resultat af gode afsætningsmuligheder og en god driftsøkonomi.

KMC er primært et udviklings- og salgsselskab, der sørger for at afsætte kartoffelstivelse fra de tre andelsejede kartoffelmelsfabrikker i Karup, Brande og Toftlund. KMC har dog også selv fabrikker, dels en fabrik, der producerer kartoffelflager og kartoffelgranulat til for eksempel chips, dels en fabrik, der producerer modificeret stivelse og andre ingredienser til fødevarerindustrien baseret på kartoffelmel.

Den danske kartoffelstivelsessektor blev udsat for et betydeligt pres, da man i EU vedtog at fjerne støtten til stivelsesproduktionen fra 2012. For KMC alene betød det et årligt tab på 88 mio. kr. Derfor udarbejdede og fulgte KMC herefter en tosidet strategi baseret på både effektivitet og højværdiproduktion.

KMC's strategiplan er i vid udstrækning lykkedes: Målet for 2020 er således allerede nået, når det gælder vækst, og der har været en markant udvikling af nye produkter, nye anvendelsesområder, kunderettede produkter m.m.

Handel med pelsskind

Pelsdyravlernes skindprodukter bliver næsten fuldt ud afsat via København Fur. København Fur aftager ca. 98 pct. af de danske pelsskind, men derudover afsættes også skind fra en række andre lande. Ca. 30 pct. af afsætningen er importerede skind.

Der holdes fem auktioner i hver salgssæson, som strækker sig fra januar til september, hvor de sidste skind sælges. Der er mellem 400 og 800 købere fra hele verden under hver auktion. 98 pct. af produktionen går til eksport.

Tabel 2.12: Nøgletal for København Fur (mio. kr.)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Totalomsætning	5.029	4.025	7.117	8.082	10.570	13.322	8.072	10.874	6.311	7.414
Auktionsomsætning	4.574	3.637	6.521	7.445	9.778	12.312	7.385	9.962	5.698	6.726
Nettoomsætning	455	398	596	641	810	1.010	687	912	613	688
Årets resultat	133	81	252	269	371	432	135	186	3	125
Eksport	4.906	3.902	6.945	7.921	10.418	12.927	7.888	10.636	6.166	
Egenkapital	623	592	756	829	993	1.164	1.002	1.131	1.081	1.192
Soliditet (%)	68	59	71	58	48	47	44	46	39	40
Antal solgte skind (mio. stk.)	18,6	18,8	20,3	19,7	21	22	24,2	29,8	25,7	28,4
Eksportomsætning, pct. (auktion)	97,5	96,9	99,3	99,4	99,0	100	99,0	99,0	98,9	
Eksportomsætning, pct. (koncern)	97,5	96,9	97,6	98,0	98,0	97	98,0	97,0	97,7	
Antal årsværk	340	337	339	340	354	386	424	477	488	486

Kilde: Årsregnskaber fra selskabet

2.2 Skal andelsselskaberne stabilisere landmændenes indtjening?

Tørken i 2018 har aktualiseret debatten om, hvorvidt og hvordan landmændenes indkomst kan stabiliseres eller udjævnes. De senere års liberalisering af EU's landbrugspolitik og flere fødevarekriser har også øget prisudsvingene og dermed også indkomsterne.

Andelsselskaberne har generelt en langt mere stabil indtjening end landmændene. Landmændene er stødpuden og tager typisk de udsving, som markedet skaber. Andelsselskaberne udjævner dog landmændenes salgspriser en del, men spørgsmålet er, om andelsselskaberne skal påtage sig en større rolle og sikre deres medlemmer en mere stabil indtjening.

Udgangspunktet er, at andelsselskabernes egenkapital og soliditet generelt er lille, og det giver dem begrænsede muligheder for at give en væsentlig indkomstudjævning. Dertil kommer, at flere andre forhold gør det problematisk for andelsselskaberne at tage en større del af udsvingene.

Der har været betydelige udsving i landbrugets priser og indtjening i de senere år. Deregulering og liberalisering af EU's landbrugspolitik har medført, at landbrugsmarkedene i EU er blevet mere afhængige af verdensmarkedet, og den tidligere markedsbeskyttelse og prisstabilisering i EU's markedsordninger er nu næsten helt fjernet.

Samtidig hermed har fjernelse af produktionskvoter gjort det muligt at øge produktionen, hvilket også kan have skabt en yderligere kilde til markedsustabilitet.

Endeligt har tørken i 2018 gjort spørgsmålet om indkomststabilisering og -udjævning i landbruget endnu mere aktuelt.

Stabilisering kan principielt opdeles på to typer:

For det første kan markederne stabiliseres. Dette vil primært sige, at priserne stabiliseres, enten via politiske instrumenter eller via tiltag i værdikæden, herunder via andelsselskaberne.

For det andet kan indkomsterne stabiliseres, hvilket kan gøres på flere måder. Ofte vil en prisstabilisering alene medføre en indkomststabilisering, omend der også er eksempler på, at svingende priser kan stabilisere indkomsterne, jf. Kings lov. Derudover kan staten udjævne indkomsterne gennem særlige kriseordninger, omkostningslættelser m.m.

Endeligt kan andelsselskaberne også stabilisere indkomsterne ved at øge overskudsdeklareringen i perioder med lav indkomst i landbruget.

I dette kapitel undersøges især, hvordan andelsselskaberne kan bidrage til at stabilisere og udjævne landmændenes indkomst – set i lyset af den meget lave indkomst i 2018 og i lyset af meget svingende indkomster i det seneste årti.

Hvorfor er indkomststabilisering nødvendig?

Store udsving i landmændenes indkomst fra år til år kan opstå af flere årsager:

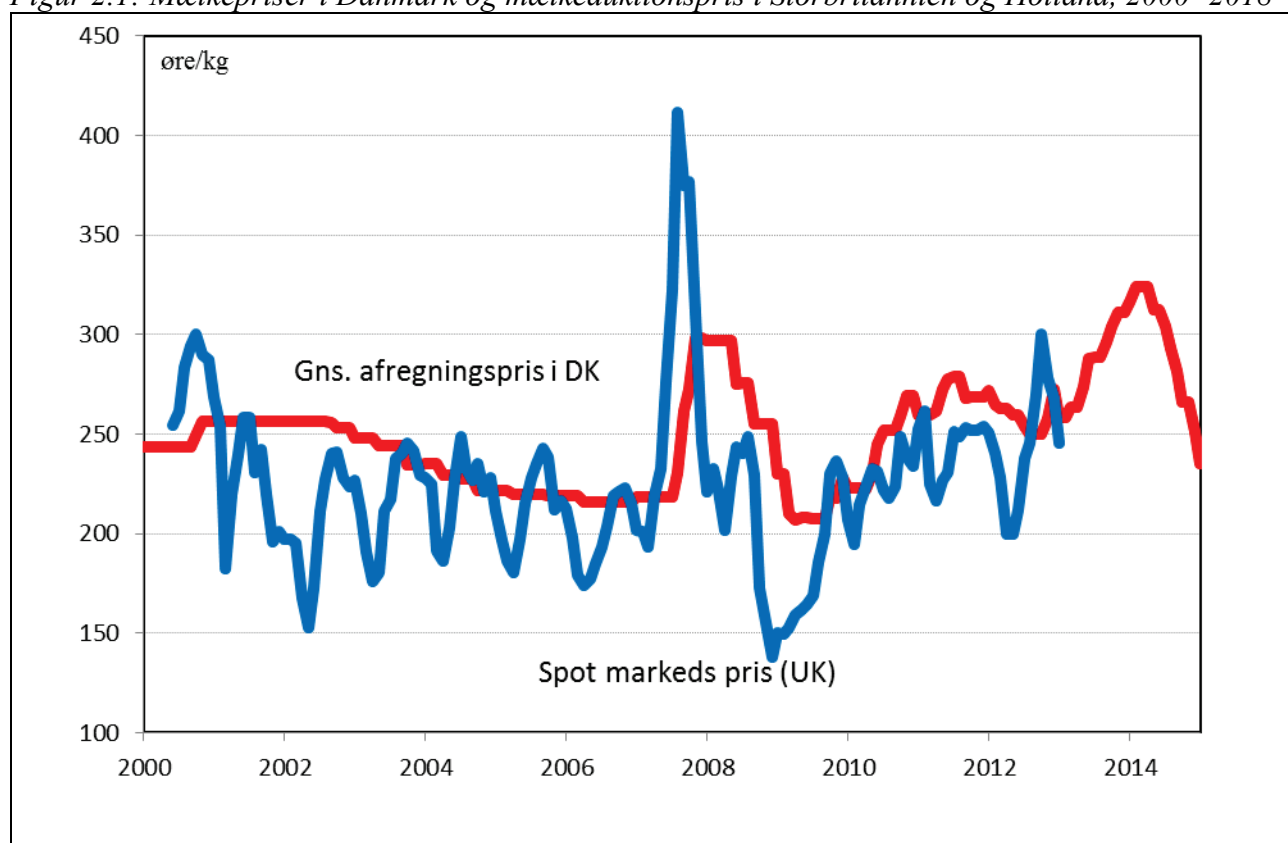
For det første kan vejret og klimaet generelt – herunder især tørke – være en væsentlig kilde til manglende indkomst. Tørken i 2018 er et tydeligt eksempel herpå. Med udsigt til endnu mere ekstremt vejr som følge af klimaforandringerne, er der risiko for, at udsvingene i planteproduktionen bliver større fremover. Mulighederne for yderligere vanding af landbrugsarealerne er begrænsede, og forædling af mere tørkeresistente sorter kan næppe fremover forhindre større udsving i høsten fra år til år.

Udsving i landmændenes indkomst kan også skyldes svingende priser, som kan opstå af flere årsager. Prisvariationer (prisfald) kan også opstå som følge af alvorlige husdyrsygdomme. Udbrud af fx mund- og klovesyge eller afrikansk svinepest kan medføre markante prisfald på fx okse- og svinekød.

Prisvariationer kan nu i højere grad skyldes internationale markedsforhold, idet EU's indre marked nu ikke mere er så beskyttet over for et relativt turbulent verdensmarked. Derudover kan fjernelse af kvoter på mælk, sukker og kartoffelstivelse sammenholdt med lavere handelsbeskyttelse yderligere medføre øget volatilitet.

Figur 2.1 viser, at mælkepriserne var relativt stabile frem til 2007, hvorefter både fødevarekriser, internationale markedsforhold og en mindre beskyttelse af EU's indre marked har medført langt større prisudsving over tiden.

Figur 2.1: Mælkepriser i Danmark og mælkeauktionspris i Storbritannien og Holland, 2000- 2018

Note:

DK = Gennemsnitlig dansk afregningspris til landmænd inkl. efterbetaling

Spotpris: 2000-2012: Spotpris i Storbritannien

2013-: Spotpris i Holland

Kilder: Landbrug & Fødevarer (flere årgange), AHDB (2018) og CIAL (2018)

Figuren viser, at de danske mejerier i vid udstrækning afbøder de betydelige prisvariationer, der ellers findes på verdensmarkedet.

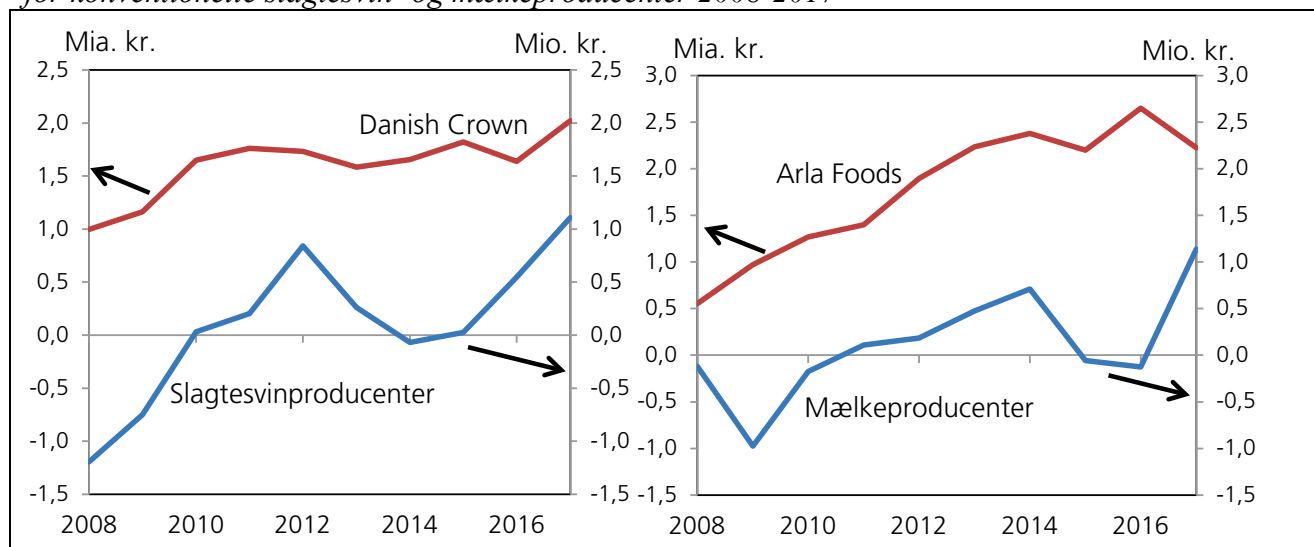
Figuren illustrerer også virkningerne af den handelsliberalisering, deregulering og markedsorientering, som EU's mælkesektor sammen med andre landbrugssektorer har været igennem i de seneste årtier.

Udsving: Landbrug og andelsselskaber

Det er også kendetegnende, at udsving i primærlandbrugets konjunkturer, priser og indtjening kun i begrænset omfang slår igennem i agro- og fødevarerindustrien. Primærlandbruget er i vid udstrækning en “stødpude”, som tager udsvingene, både de positive og de negative, mens udsvingene er langt mindre i de tilknyttede og oftest landmandsejede andelsselskaber.

Andelsselskaberne har således ikke i væsentligt omfang tilpasset deres overskudsdeling til indtjeningen i landbruget – hvilket næppe heller har været hverken hensigten, formålet eller ønskeligt.

Figur 2.2: Danish Crowns og Arla Foods’ nettoresultat efter skat og gennemsnitligt nettoudbytte for konventionelle slagtesvin- og mælkeproducenter 2008-2017

Kilder: Danish Crown (flere årgange), Arla Foods (flere årgange) og Danmarks Statistik (2018a)

Figur 2.2 viser således tydeligt, at mens resultaterne i både Danish Crown og Arla Foods er relativt stabile år for år, er der langt større variation i andelshavernes indtjening. Det skal bemærkes, at Arla Foods’ stigende indtjening også er et resultat af fusioner og dermed en større råvaremængde.

Det er givet, at både finanskrisen, øget markedsustabilitet og lempelser i leveringspligten har skærpet bankernes krav til egenkapital i andelsselskaberne. Omvendt har også nogle år med dårlig indtjening lagt et pres på andelsselskaberne for at øge udlodning, efterbetaling og salgspriser til landmændene.

Vigtige hensyn i andelsselskaberne

Andelsselskaberne står over for to vigtige hensyn, når det gælder fordeling af overskud mellem andelshavere og andelsselskab:

På den ene side skal der opbygges en tilpas stor egenkapital, så der kan foretages nødvendige investeringer i effektiviseringer, innovation, opkøb m.m. for at sikre virksomhedens fortsatte internatio-

nale konkurrenceevne til gavn for andelshaverne. Der skal også være en tilstrækkelig egenkapital for at sikre billige lånemuligheder og for at kunne udligne de markeds- og konjunkturudsving, der altid kan forekomme.

På den anden side er andelsselskabernes økonomi helt afhængig af fortsatte leverancer fra deres medlemmer. En for stærk egenkapitalopbygning på bekostning af landmændenes salgspriser kan derfor medføre faldende råvareleverancer, yderligere overkapacitet, faldende effektivitet, manglende udnyttelse af stordriftsfordele m.m., som dermed skader både andelsselskab og andelshavere.

Hensyn til kreditorer

Andelsselskaberne må nødvendigvis tage hensyn til deres kreditorer og til kreditværdigheden: Hvis egenkapitalen i et selskab er lille i forhold til balancen, vil det alt andet lige være dyrere at optage lån.

De knap 30 største landmandsejede andelsselskaber i Danmark havde i 2017 tilsammen en rentebærende gæld på ca. 50 mia. kr. Derfor er det af stor betydning, at andelsselskaberne opretholder en god kreditværdighed. En merrente på fx 2 procentpoint medfører en årlig merrenteomkostning på 1 mia. kr. Til sammenligning havde de samme landmandsejede andelsselskaber i 2017 et samlet nettoresultat efter skat på ca. 6 mia. kr.

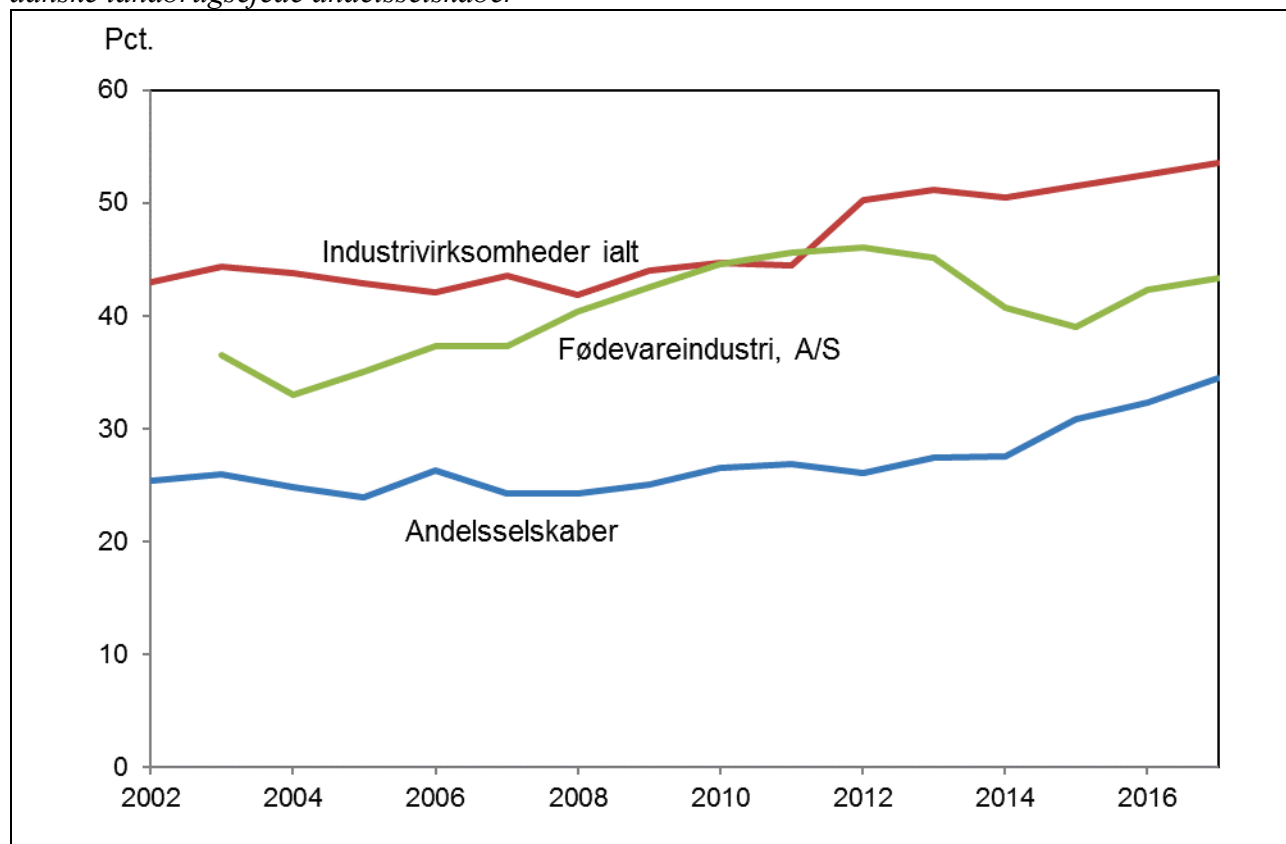
Koblingen mellem bankers lånevilkår (rentesats) og andelsselskabernes tilbagebetalingsevne (soliditetsprocent) er åbenlys, og i flere tilfælde er netop en given soliditetsprocent en direkte betingelse i bankers långivning.

Andelsselskabers soliditet

En virksomheds kapitalberedskab og finansielle stødpude kan ses ud fra egenkapitalens relative størrelse, som ofte vises ved hjælp af soliditetsgraden. Soliditetsgraden er egenkapitalen i procent af balancen.

Generelt gælder det, at soliditetsgraden i andelsselskaber i den danske agro- og fødevareindustri er relativt lav i forhold til egenkapitalen i gennemsnit i hele den danske industri, jf. figur 2.3.

Figur 2.3: Soliditetsgrader i dansk industri i alt, i de største fødevareaktieselskaber og i største danske landbrugsejede andelsselskaber

Anm.: De 45 største fødevareaktieselskaber og de 27 største landmandsejede andelsselskaber
 Kilde: Egne beregninger på grundlag af selskabernes årsregnskaber og Danmarks Statistik (2018b)

Figuren viser en markant forskel i soliditetsgraderne mellem industrien i alt og de landbrugsbaserede andelsselskaber. Soliditetsgraden ligger nu på knap 55 pct. i gennemsnit i industrien i alt og omkring 35 pct. i andelsselskaberne. Forskellen i soliditetsgrader ser ud til at være relativt stabil og konstant. Andelsselskaberne har også en markant mindre soliditetsgrad end aktieselskaberne i fødevareindustrien. Selv i forhold til virksomheder i samme branche er der altså en væsentlig forskel. Nedgangen i fødevareaktieselskabernes soliditet fra 2013 skyldes næsten udelukkende en kraftig nedskrivning af aktiver i Carlsberg, som har en stor vægt i denne branche.

Figuren viser også, at der siden finanskrisens begyndelse generelt har været en stigende soliditetsgrad.

Den samlede egenkapital i de landmandsejede andelsselskaber udgør nu ca. 30 mia. kr. (fraregnet udenlandsk andel af Arla Foods' egenkapital). I betragtning af dels landbrugets samlede gæld, andelsselskabernes relativt lille soliditet og egenkapitalens store binding i faste aktiver er det tydeligt, at andelsselskabernes mulighed for at stabilisere eller forbedre landmændenes indkomst væsentligt via egenkapitaludlodning er meget begrænset.

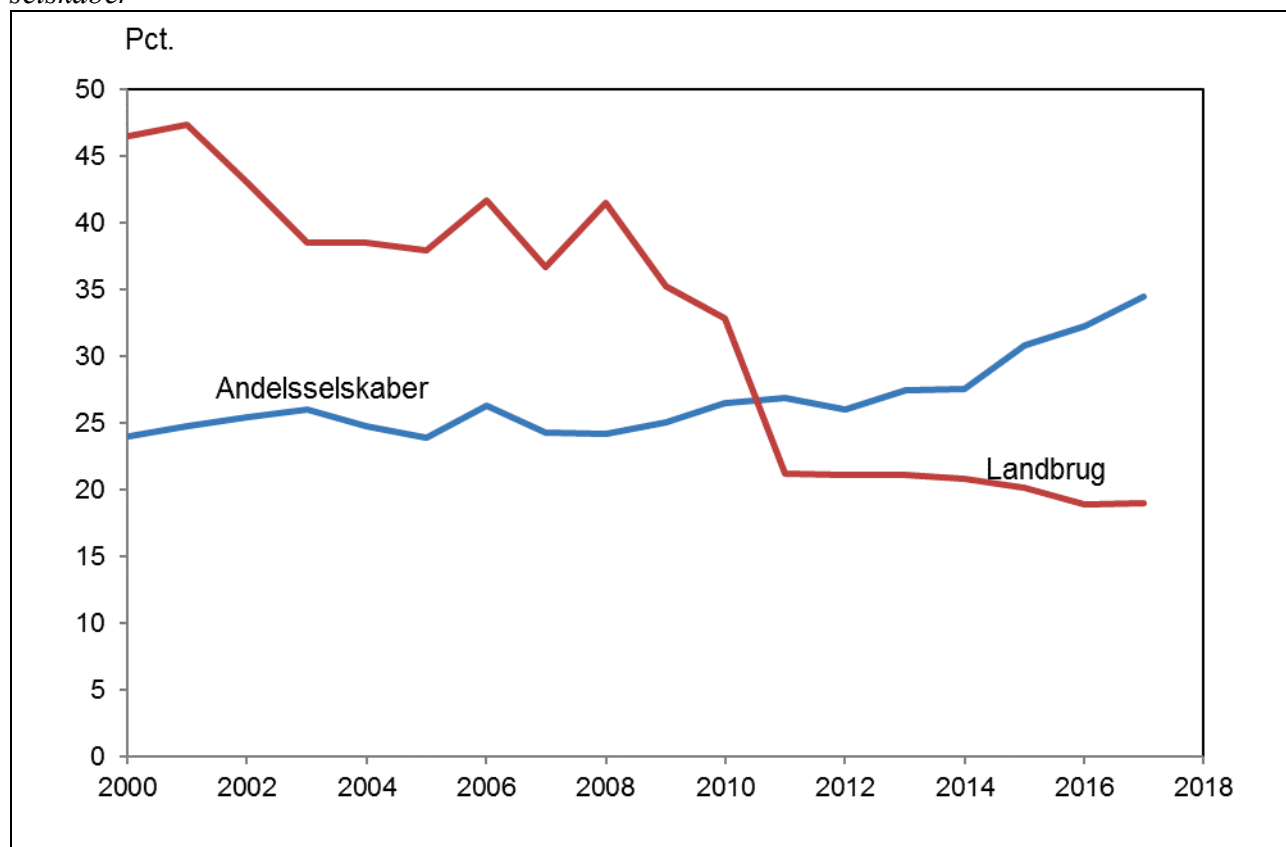
Hvor er egenkapitalen størst?

Som det er nævnt tidligere, bør et andelsselskab have en så stor egenkapital, at der kan foretages nødvendige investeringer i effektiviseringer, innovation, opkøb m.m. for at sikre virksomhedens fortsatte internationale konkurrenceevne til gavn for andelshaverne. På tilsvarende vis skal egenkapitalen i landbrugene være så stor, at der kan investeres i langsigtet konkurrenceevne, og at bedriften også kan klare de dårlige år.

Den optimale størrelse på egenkapitalen og soliditeten afhænger derfor af en række forhold, herunder pris- og markedsusikkerhed, konkurrencepres og behovet for strukturudvikling.

Selv om soliditeten i andelsselskaberne er lav i forhold til aktiefødevareselskaber og i forhold til industrivirksomheder i gennemsnit, er den dog større end i landbruget. Soliditetsgraden i landbruget er mere end halveret gennem de sidste ti år – primært på grund af prisfaldet på landbrugsejendomme, jf. figur 2.4.

Figur 2.4: Soliditetsgrader i danske heltidslandbrug og i de største danske landbrugsejede andelsselskaber

Kilde: Egne beregninger på grundlag af selskabernes årsregnskaber og Danmarks Statistik (2018a)

Som figuren viser, er udviklingen i soliditetsgraden i hhv. andelsselskaber og i heltidslandbrugene gået i hver sin retning i de seneste årtier.

Hvor giver kapitalen størst afkast?

Ideelt set skal egenkapitalen placeres i andelsselskaberne og i landbruget således, at den samlede nytte er størst. Hvis andelsselskabet er velkonsolideret, markedsudsigterne stabile og vækst- og konsolideringspotentialer er begrænset – og andelshaverne samtidig er i en økonomisk og markeds-mæssig lavkonjunktur – vil det som udgangspunkt være fordelagtigt, at andelsselskabet udjævner andelshavernes midlertidige lave indkomst. Andelsselskabernes tab af kreditværdighed vil være mindre end andelshavernes tilsvarende gevinst.

Hvis et andelsselskab ser ud til at miste vigtige råvareleverancer på grund af midlertidig dårlig indtjening i landbruget, vil det også være oplagt at udjævne andelshavernes midlertidige lave indkomst.

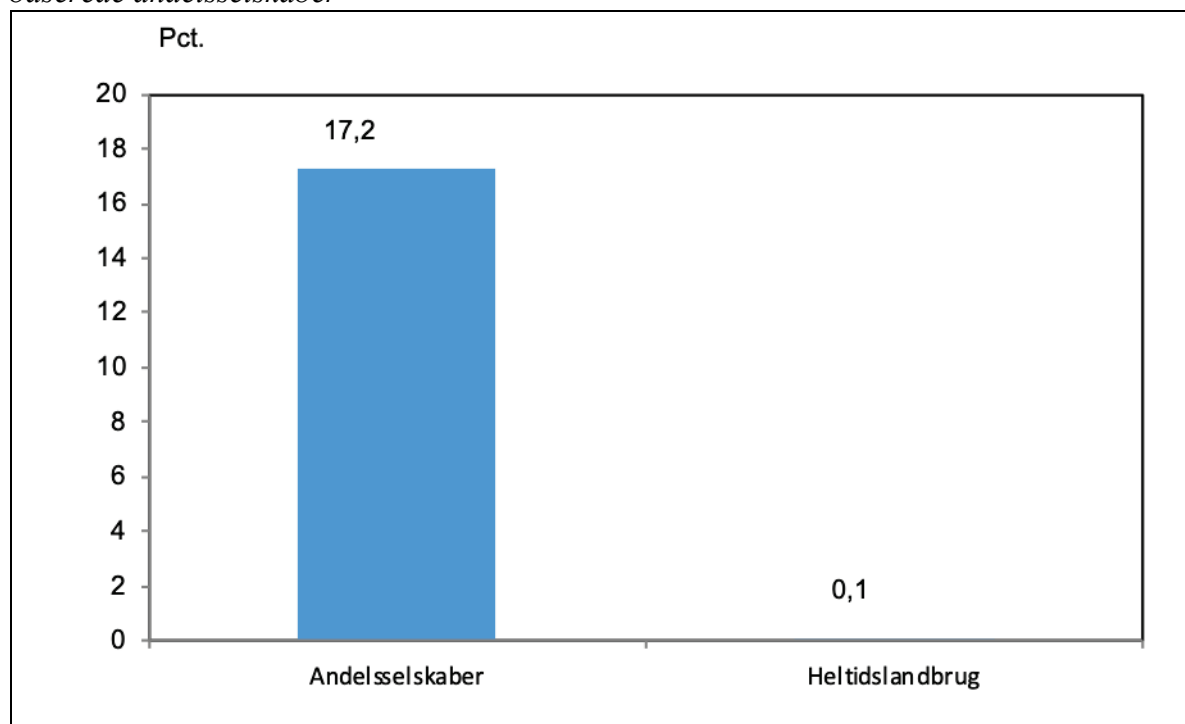
Et andet afgørende punkt er, hvor egenkapitalen skaber størst indtjening. Hvis for eksempel en investering i innovation i et andelsselskab medfører væsentligt bedre afsætningsmuligheder, giver det også andelshaverne bedre priser og dermed en bedre indtjening. Omvendt kan en landmand – via en større egenkapital – også investere i effektivisering eller udvidelse og dermed direkte opnå en bedre indtjening.

I begge tilfælde er det nødvendigt at vurdere indtjeningspotentialer ved en given egenkapital i både landbruget og i andelsselskaberne.

Det gennemsnitlige afkast af egenkapitalen er typisk betydeligt større i andelsselskaberne end i landbruget, jf. figur 2.5.

Figur 2.5 kan tolkes på to måder: Enten skal man føre mest mulig kapital ind i andelsselskaberne, hvor afkastet tilsyneladende er størst. Eller man kan sige, at andelsselskaberne udsulter eller hæmmer indtjeningen i landbrugene ved at fastholde en for stor egenkapital. Hvad der er mest korrekt, afhænger af det konkrete tilfælde.

Figur 2.5: Forrentning af egenkapitalen i danske heltidslandbrug og i de største danske landbrugs-baserede andelsselskaber

Note: Gennemsnit af årene 2010-17

Heltidslandbrug: Driftsresultat efter ejer aflønning i pct. af egenkapital

Andelsselskaber: Nettoresultat i pct. af egenkapital

Kilde: Egne beregninger på grundlag af selskabernes årsregnskaber og Danmarks Statistik (2018a)

Hvor meget kan og må andelsselskaberne udjævne?

Der er grænser for, hvor meget andelsselskaberne kan og må hjælpe til med at udjævne landmændenes (andelshavernes) indkomst år for år.

For det første er der som vist klare økonomiske begrænsninger. Soliditeten er mange steder stadig relativt lav, og en fortsat lav eller faldende soliditet kan medføre øgede renteomkostninger. Spørgsmålet er så, om en kortvarig udjævning gavner landmændenes kreditværdighed mere, end det skader andelsselskabernes kreditværdighed.

Dernæst er der ofte vedtægtsmæssige bestemmelser.

I Arla er der den generelle betingelse i vedtægterne, at “bestyrelsen er ansvarlig for, at uddelinger ikke overstiger, hvad der er forsvarligt under hensyntagen til Selskabets og Arla Foods-koncernens økonomiske stilling og ikke sker til skade for Selskabet eller dets kreditorer” (Arla Foods, 2018).

I Danish Agro gælder det ifølge vedtægterne, at så længe foreningens egenkapital ikke udgør mindst 35 pct. af balancesummen ved årets slutning, kan der højst fordeles 10 pct. af foreningens

årsresultat efter skat som overskud til medlemmerne. Er foreningens egenkapital mindre end 25 pct. af balancesummen, henlægges hele regnskabsårets overskud til reservefond. Der kan dog ske forrentning af andelskapital uanset egenkapitalens størrelse (Danish Agro, 2018).

For DLG gælder det, at der ikke må udloddes overskud til andelshaverne, hvis soliditeten er under 30 pct. Hvis den er mellem 30 og 60 pct., må 40 pct. af overskuddet udloddes, og hvis den er over 40 pct., må 70 pct. af overskuddet udloddes (DLG, 2015).

Aktuelle eksempler på udjævning

Der er flere eksempler på, at danske landmandsejede andelsselskaber har tilført andelshaverne ekstra økonomiske fordele.

DLG har meldt ud, at selskabet – i lyset af den alvorlige situation i landbruget – udsætter driftsinvesteringer resten af året. 25 pct. af DLG's investeringsbudget på 800 mio. kr. er således blevet stoppet for at kunne levere bedre priser til landmændene. Samtidig har DLG besluttet at løsne op på nogle af de sædvanlige høstbetingelser for at imødekomme den udfordrende situation (Jensen, 2018).

Danish Agro har også ændret sine høstbetingelser, efterhånden som tørken så ud til at fortsætte. Det maksimale proteinindhold i maltbyg er blandt andet blevet justeret for at komme maltbygavlerne i møde.

Arla har besluttet at udbetale hele koncernens nettoresultat for 2018 til andelshaverne. Der var en anerkendelse af, at mange af Arlas andelshavere var i en vanskelig finansiell situation på grund af sommerens tørke i Europa, og at det var i Arlas bedste interesse at udbetale dette års nettoresultat til andelshaverne. Arla Foods' bestyrelsesformand udtrykte det således: "Som et landmandsejet selskab bekymrer vi os meget om vores andelshavere, og vi anerkender, at sommerens tørke i Europa har været usædvanlig. Vi foreslår derfor, at der laves dette ekstraordinære tiltag i denne situation (Nørgaard, 2008).

Pelssektoren oplever i disse år meget lave markedsbestemte skindpriser. København Fur foretager derfor – i samarbejde med deres medlemmer – også en form for prisudjævning ved at operere med mindstepriser og oplagring, når auktionspriserne er meget lave.

DLF Seeds er også indirekte i stand til at foretage en udjævning af de græs- og kløverfrøpriser, som selskabets ejere og leverandører får. Globalt salgsnetværk, forædlede produkter og fremadrettet integration i værdikæden styrker det afsætningsmæssige fundament og har gjort DLF mindre sårbar over for især overforsyning i EU efter år med stor høst. Derigennem opnås en højere grad af prisstabilitet i afsætningen sammenlignet med en situation, hvor selskabet producerer og sælger bulkvarer. Afledt heraf opnås en vis indkomststabilisering hos frøavlerne/ejerne (Johansen, 2018).

Kan landmændene ikke selv sikre stabilitet?

Man kan naturligt spørge, om det ikke er den enkelte landmands eget ansvar at sørge for indkomststabilisering? Landmændene kan enten spare op i de gode år, så der er en bedre stødpude i de dårlige år, eller de kan forsøge at sikre sig ved hjælp af længerevarende kontrakter, terminshandler, mere alsidig produktion osv.

Opsparing og gældsafvikling i de gode år finder også sted, men det har ikke været tilstrækkeligt til at forhindre den økonomiske klemme, som mange landmænd er kommet i gennem de seneste år. En væsentlig forklaring er, at landmændene har to udfordringer på én gang:

På den ene side skal der spares op og gældsafvikles i de gode år, så der er tilstrækkeligt til at klare de dårlige år. Det er ikke mindst nødvendigt i landbruget, som i særligt høj grad er udsat for ustabilitet som følge af ustabile markeder og naturgivne påvirkninger.

På den anden side skal landbrugene også løbende effektiviseres og sandsynligvis også vokse. Der udvikles hele tiden ny viden og ny teknologi, som landbruget kan anvende for at øge arbejdsproduktiviteten. Landbruget er i høj grad underlagt et produktivitetspres, som gør det nødvendigt løbende at investere. På samme måde vil den teknologiske udvikling og øget fokus på styrkede ledelseskompetencer betyde, at der kan udnyttes stordriftsfordele, hvis landbrugsbedrifterne har en vis størrelse. Ofte vil den optimale bedriftsstørrelse – som kan være meget forskellig fra landmand til landmand – vokse fra år til år. Dermed vil både størrelse, gæld og gældsprocent vokse.

Kravene til specifik faglig viden og ekspertise er også med til at gøre landbrugene mere specialiserede. Jo større og mere specialiserede landbrug, desto mere sårbare er landbrugene over for fx store prisændringer.

Der findes allerede i dag muligheder for at prissikre både køb og salg af landbrugsråvarer som korn og foder. Her vil andelsselskaberne typisk kunne formidle prissikring til landmænd. I princippet kan disse prissikringsinstrumenter også omfatte kød, mælk, kartofler, pelsskind m.m., men markederne for disse produkter er ofte for små, for specielle eller for uigennemskuelige, således at omkostningerne ved prisstabilisering her bliver alt for store, til at det får nogen reel relevans.

Samlet vurdering

Hvis andelsselskaberne skal bidrage til at stabilisere landmændenes/andelshavernes indkomst gennem mere stabile priser, skal både lave og høje priser udjævnes. Debatten blandt landmænd om andelsselskabernes mulighed for at udjævne medlemmernes indkomst er nok mest udbredt, når indkomsten og priserne er lavest.

Det er derfor vigtigt, at man skelner mellem udjævning og udlodning. En udjævning er neutral på længere sigt, mens en udlodning er udbetaling af en del af egenkapitalen til andelshaverne. Udlodning er set før i selskaber med en meget høj soliditet, for eksempel hos DLF Seeds.

En længerevarende prisudjævning forudsætter også, at der er en vis gensidig bindingsperiode mellem andelsselskab og medlemmerne. Landmænd kan udnytte eller misbruge en prisudjævning ved at bruge andelsselskabet, når deres priser er fordelagtige på grund af en prisudjævning – og bruge andre selskaber, når andelsselskabet udjævner de fordelagtige priser. De seneste årtiers konkurrencemæssige og påtvungne begrænsninger i andelsselskabernes bindingsperioder gør således en udjævning af andelshavernes indkomst mindre mulig.

Ud fra et konkurrencemæssigt perspektiv kan det være uheldigt at give et andelsselskab andre højt-prioriterede mål end at maksimere overskuddet. Hvis et andelsselskab også har til formål at stabilisere og udjævne ejernes indkomst – uden at det nødvendigvis er til umiddelbar gavn for andelsselskabet – kan det forstyrre det overordnede og kommercielle formål med selskabet. Derudover bliver det vanskeligere at sammenligne og benchmarke andelsselskabet med andre selskaber, og det kan skade den langsigtede konkurrenceevne.

En mere formaliseret model for pris- og indkomstudjævning vil ofte medføre diskussioner om, hvornår og hvor meget der skal udjævnes. Samtidig er der en risiko for, at en udjævning finder sted på et “for højt niveau og ikke på et ligevægtsniveau” – altså at man søger at udjævne priserne på et så højt prisniveau, som markedet på lang sigt ikke kan bære. I så fald kan en udjævning blive både uholdbar og dyr for andelsselskabet.

Desuden skal det huskes, at mange andelsselskaber allerede i dag foretager en vis – omend kortsigtet – prisudjævning. Andelsselskabernes salgspriser til deres medlemmer er mere stabile end for eksempel spotmarkedspriserne. Spørgsmålet er derfor nok mere, om denne kortsigtede prisudjævning kan og skal gøres lidt mere langsigtet.

Endeligt viser soliditetstallene, at andelsselskaberne generelt ikke er overkapitaliserede, og at en mindre egenkapital i andelsselskaberne kan medføre ulemper og meromkostninger til skade for både andelsselskaberne og andelsmedlemmerne. Der er således ingen “gratis” løsninger.

Referencer:

AHDB (2018): UDF Milk Auction Prices

<https://dairy.ahdb.org.uk/resources-library/market-information/milk-prices-contracts/udf-milk-auction-prices/#.W9RfwIddnL8>

Arla Foods (flere årgange): Årsregnskab

CIAL (2018): Spot raw milk, the Netherlands

https://www.clal.it/en/index.php?section=latte_olanda

Danish Agro (2018): Vedtægter for Danish Agro a.m.b.a.

Danish Crown (flere årgange): Årsregnskab

Dairyco (2018)

<http://www.dairyco.org.uk/resources-library/market-information/milk-prices-contracts/fonterra-auction-prices/>

Arla Foods (2018): Arla Foods amba. Vedtægter

https://www.arla.dk/493a65/globalassets/arla-dk/om-arla—oversigt/ejere/articles-of-association-aoa_final_dk.pdf

Danmarks Statistik (2018a): Resultatopgørelse for heltidsbedrifter efter bedriftstype, årsværk og regnskabsposter JORD2

Danmarks Statistik (2018b): Regnskabsstatistik for private byerhverv i mio. kr. efter balance og regnskabsposter. REGN5

DLG (2015): Vedtægter for DLG amba. November 2015

<http://ipaper.ipapercms.dk/DLG/Direktion/DLGVedtgerJan2016/?page=1>

Fogh, Henning (2018): Danish Agro: Der kan blive mangel på dansk hvede til foder. Adm. dir. Danish Agro.

<http://grovvarenyt.dk/DK.aspx?accb0da0bb1511d f851a0800200c9a67=1&newsid=385>

Jensen, Niels Dengsø (2018): Andelsselskaber følger ikke svensk eksempel: “Men vi støtter landmændene”. I: Landbrugsavisen. 10/8 2018. Bestyrelsesformand for DLG

<https://landbrugsavisen.dk/andelsselskaber-folger-ikke-svensk-eksempel-men-vi-stotter-landmaendene>

Johansen, Lars (2018): Interview 30. oktober 2018. Business development director, DLF Seeds

Landbrug & Fødevarer (flere årgange): Månedsprisstatistik

Nørgaard, Jan Toft (2018): Bestyrelsen foreslår at udbetale hele nettoresultatet for 2018 til andels-
haverne i lyset af stærk balance. Pressemeddelelse 30/8. Bestyrelsesformand for Arla Foods
amba.

<https://www.arla.dk/om-arla/nyheder/2018/pressrelease/bestyrelsenforeslaar-at-udbetale-hele-nettoresultatet-for-2018-tilandelshaverneilysetafstaerk-balance-2665635/>